

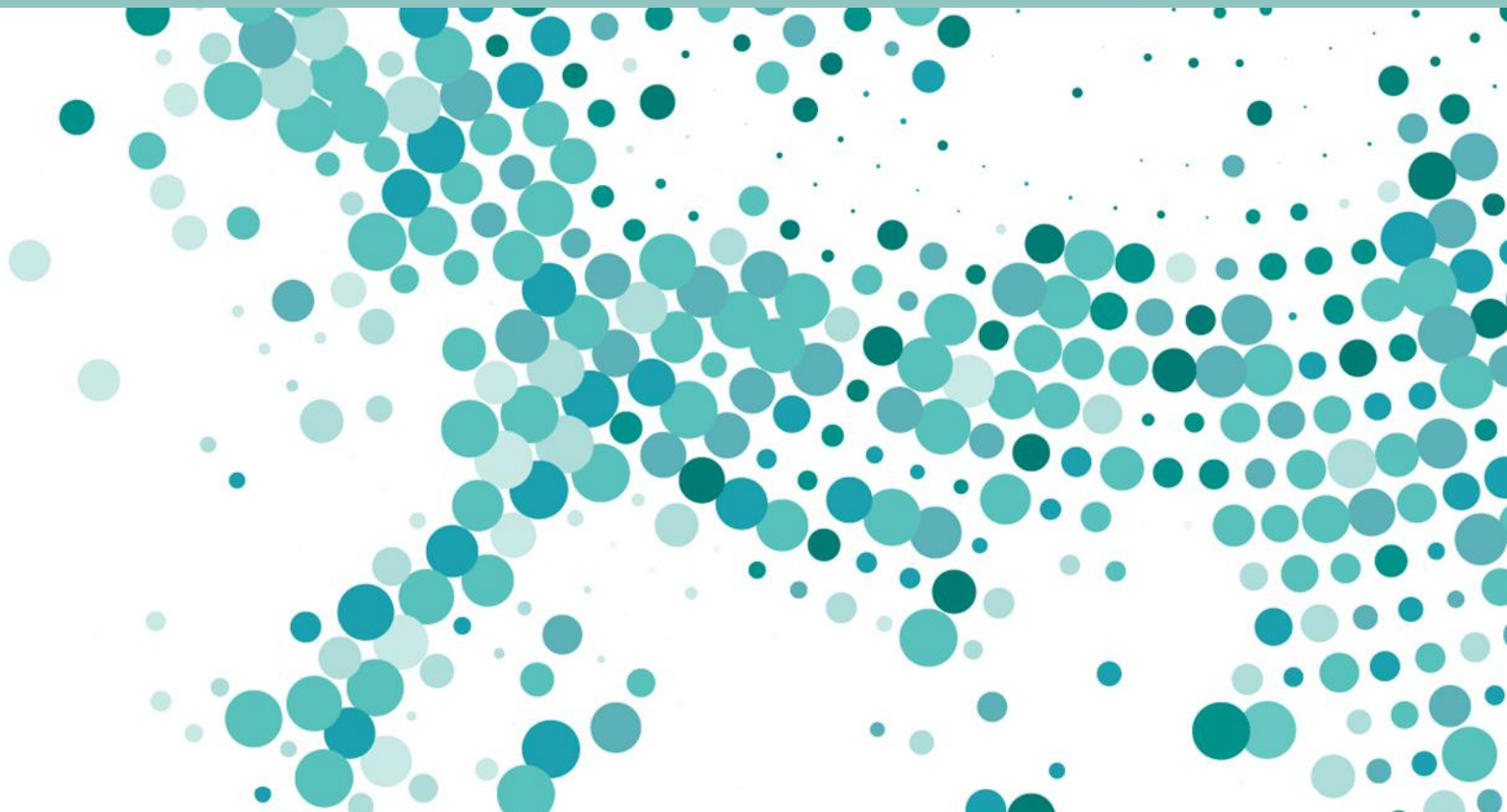
SISÄMINISTERIÖ
INRIKESMINISTERIET

Arjen turvaajat

Järjestöt sisäisen turvallisuuden
tekijöinä

SISÄMINISTERIÖN JULKAISU 27/2014

Sisäinen turvallisuus

Tekijät Sisäisen turvallisuuden ohjelman järjestöyhteistyöryhmä Puheenjohtaja kansliapäällikkö Päivi Nerg Sihteeri ylitarkastaja Kia Vertio		Julkaisun laji Raportti	
		Toimeksiantaja Sisäministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 15.10.2012	
Julkaisun nimi Arjen turvaajat - Järjestöt sisäisen turvallisuuden tekijöinä			
Julkaisun osat Johdanto, raportti			
Tiivistelmä Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen kolmannesta sisäisen turvallisuuden ohjelmasta 14.6.2012. Järjestöt olivat laajasti mukana ohjelman valmistelutyössä. Sisäisen turvallisuuden ohjelman järjestöyhteistyöryhmä asetettiin ohjelman valmistuttua 15.10.2012, ja sen toimikausi jatkuu 5.6.2015 asti. Tässä raportissa esitetään sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpano niiden toimenpiteiden osalta, joista järjestöt ovat olleet päävastuussa tai joiden toimeenpanoon järjestöt ovat osallistuneet tuoden erityisesti esille järjestönäkukulma. Lisäksi raportissa esitetään, miten sisäisen turvallisuuden ohjelma ja järjestöyhteistyöryhmän työskentely on huomioitu ja miten se on vaikuttanut järjestöyhteistyöryhmään kuuluvien järjestöjen työhön laajemmin. Järjestöyhteistyöryhmä on toimikautensa aikana työskennellyt kolmen keskeisen teeman parissa ja näitä teemoja koskevat raportit on liitetty osaksi tätä julkaisua. Mainitut kolme teemaa ovat 1) nuorten miesten palvelut 2) päihteet, mielenterveys ja väkivalta ja 3) paikallinen turvallisuussuunnittelu ja resilienssi. Työskentelyn tavoitteena on ollut muodostaa kokonaiskuva siitä, mitä järjestöt ja viranomaiset tekevät näiden esille nostettujen ongelmien poistamiseksi ja mitä vielä voitaisiin tehdä yhteistyössä. Raportin lopussa esitetään 7 suositusta viranomaisten ja järjestöjen välisen yhteistyön kehittämiseksi.			
Avainsanat (asiasanat) sisäinen turvallisuus, turvallisuuden parantaminen, yhteistyö			
Muut tiedot Sähköisen julkaisun ISBN 978-952-491-991-3 (PDF), osoite www.intermin.fi/julkaisut			
Sarjan nimi ja numero Sisäministeriön julkaisu 27/2014		ISSN 2341-8524	ISBN 978-952-491-990-6
Kokonaissivumäärä 62	Kieli Suomi	Hinta 25,00 + alv	Luottamuksellisuus Julkinen
Jakaja Sisäministeriö		Kustantaja/julkaisija Sisäministeriö	

Författare Samarbetsgruppen för organisationer i programmet för den inre säkerheten Ordförande, kanslichef Päivi Nerg Sekreterare, överinspektör Kia Vertio		Typ av publikation Rapport	
		Uppdragsgivare Inrikesministeriet	
		Datum för tillsättandet av organet 15.10.2012	
Publikation (även den finska titeln) Vardagsbyggare - organisationerna som främjare av den inre säkerheten (Arjen turvaajat - Järjestöt sisäisen turvallisuuden tekijöinä)			
Publikationens delar Inledning, rapport			
Referat Statsrådet fattade den 14 juni 2012 ett principbeslut om det tredje programmet för den inre säkerheten. Organisationerna deltog på bred basis i beredningen av programmet. Samarbetsgruppen för organisationer i programmet för den inre säkerheten tillsattes efter att programmet blev färdigt den 15 oktober 2012, och dess mandat fortgår till den 5 juni 2015. I denna rapport presenteras genomförandet av programmet för den inre säkerheten i fråga om de åtgärder för vilka organisationerna har haft huvudansvaret eller i vilkas genomförande organisationerna har deltagit med särskild betoning på organisationernas synvinkel. I rapporten anges det hur programmet för den inre säkerheten och arbetet i organisationsamarbetsgruppen har beaktats och hur det i ett större perspektiv har påverkat arbetet i de organisationer som deltar i samarbetsgruppens arbete. Under sitt mandat har organisationsamarbetsgruppen arbetat med tre centrala teman och rapporterna om dessa teman har fogats till en del av denna publikation. Dessa teman är 1) tjänster för unga män, 2) droger, mental hälsa och våld, och 3) lokal säkerhetsplanering och resiliens. Målet med arbetet är att forma en helhetsbild av vad organisationer och myndigheter gör för att avhjälpa dessa aktuella problem och vad som ytterligare kan fås till stånd genom samarbete. I slutet av rapporten föreslås sju rekommendationer för att utveckla samarbetet mellan myndigheter och organisationer.			
Nyckelord inre säkerhet, förbättring av säkerheten, samarbete			
Övriga uppgifter Elektronisk version, ISBN 978-952-491-991-3 (PDF), www.intermin.fi/publikationer			
Seriens namn och nummer Inrikesministeriets publikation 27/2014		ISSN 2341-8524	ISBN 978-952-491-990-6
Sidoantal 62	Språk finska	Pris 25,00 € + moms	Sekretessgrad Öffentlig
Distribution Inrikesministeriet		Förläggare/utgivare Inrikesministeriet	

Lukijalle

Sisäisen turvallisuuden ohjelman ydinsisältö muodostuu Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelmassa päätetyn mukaisesti arjen turvallisuuden näkökulmasta tärkeimpien turvallisuusongelmien ennaltaehkäisystä ja ratkaisemisesta. Tästä syystä on tärkeää, että järjestöt ovat laajasti mukana sisäisen turvallisuuden ohjelman valmistelussa ja toimeenpanossa.

Hyvä sisäinen turvallisuus edellyttää viranomaisten ja järjestöjen välistä yhteistyötä. On myös tärkeää raportoida järjestöjen tekemästä työstä ja sen tuloksista laajemmin. Näin syntyy kokonaiskuva arjen turvallisuudesta ja siihen kiinteästi liittyvistä turvallisuuspalveluista. Järjestöt ovat kanava paikallisiin asukkaisiin, sillä järjestöt toimivat usein lähellä ihmisten arkea.

Järjestöjen toiminta ihmisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden lisääjänä korostuu entisestään hallinnollisten rakenteiden uudistusten ja niukkojen resurssien myötä. Järjestöt tuottavat turvallisuuden kannalta tärkeitä toimintoja ja palveluja itsenäisesti ja viranomaisten rinnalla vahvistaen osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunnetta. Myös varautumisen ja valmiuden näkökulmasta järjestöjen rooli merkittävänä yhteistyökumppanina kasvaa edelleen esimerkiksi ensihuollon, henkisen tuen ja kansalaisten omien valmiuksien lisääjänä.

Tähän raporttiin on koottu tietoa siitä, miten järjestöt ovat osallistuneet sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanoon. Raportissa esitetään, miten sisäisen turvallisuuden ohjelma ja järjestöyhteistyöryhmän työskentely on huomioitu ja miten se on vaikuttanut järjestöyhteistyöryhmään kuuluvien järjestöjen työhön laajemmin. Raportti täydentää kolmannen sisäisen turvallisuuden ohjelman vuoden 2014 väliraporttia *Teoilla tuloksiin*.

Raportissa on lisäksi käsitelty kolmea järjestöjen näkökulmasta keskeistä sisäisen turvallisuuden teemaa, jotka ovat 1) nuorten miesten palvelut 2) päihteet, mielenterveys ja väkivalta ja 3) paikallinen turvallisuussuunnittelu ja resilienssi. Raportin tavoitteena on ollut muodostaa kokonaiskuva siitä, mitä järjestöt ja viranomaiset tekevät näiden esille nostettujen ongelmien poistamiseksi ja mitä vielä voitaisiin tehdä yhteistyössä. Raportin lopussa esitetään seitsemän suositusta viranomaisten ja järjestöjen välisen yhteistyön kehittämiseksi.

Sisällys

1 Johdanto.....	2
2 Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpano.....	4
2.1 Järjestöt päävastuussa	4
2.2 Järjestöt mukana toimeenpanossa.....	9
2.3 Järjestöt tukena	25
3 Sisäisen turvallisuuden ohjelman merkitys järjestöjen toiminnassa	30
3.1 Viranomaisten ja järjestöjen välisen yhteistyön vahvistaminen.....	30
3.2 Sisäisen turvallisuuden ohjelman tuoma lisäarvo järjestöjen toiminnalle	30
4 Tästä eteenpäin – ratkaisuja ja haasteita	35
4.1 Nuorten miesten rikoksia ennalta ehkäisevien palvelujen kehittäminen.	35
4.2 Päihteet, mielenterveys ja väkivalta – kierre ja kasaantuminen?	42
4.3 Paikallinen turvallisuussuunnittelu ja resilienssi	50
5 Suositukset jatkotyölle – miten viranomaisten ja järjestöjen välistä yhteistyötä tulisi kehittää	58

1 Johdanto

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen kolmannesta sisäisen turvallisuuden ohjelmasta 14.6.2012. Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa on viisitoista osa-aluetta ja 64 konkreettista toimenpidettä. Toimenpiteet ovat pääsääntöisesti sellaisia, että niiden toimeenpano edellyttää yhteistyötä viranomaisten välillä ja järjestöjen ja elinkeinoelämän kanssa. Toimenpiteiden keskeinen tavoite on ennalta ehkäistä ja estää rikoksia ja onnettomuuksia sekä edistää yhteiskunnan häiriötöntä toimintaa.

Ohjelman valmistelu käynnistyi 3.11.2011 ja järjestöt olivat valmistelutyössä laajasti mukana. Sisäisen turvallisuuden ohjelman järjestöyhteistyöryhmä asetettiin ohjelman valmistuttua 15.10.2012, ja sen toimikausi jatkuu 5.6.2015 asti. Järjestöyhteistyöryhmän puheenjohtaja on sisäministeriön kansliapäällikkö Päivi Nerg.

Sisäisen turvallisuuden ohjelman järjestöyhteistyöryhmän tehtävänä on asettamispäätöksen mukaisesti edistää viranomaisten ja järjestöjen välistä yhteistyötä sisäisen turvallisuuden ohjelmassa päätettyjen toimenpiteiden toimeenpanemiseksi, seurata sisäisen turvallisuuden kehitystä erityisesti ottaen huomioon ohjelman kannalta keskeiset aihealueet, seurata ja edistää viranomaisten ja järjestöjen yhteistyötä sisäisen turvallisuuden ohjelman alueellisen yhteistyön ja alueellisten toimeenpanosuunnitelmien toimeenpanemiseksi, tuottaa tietoa ohjelman toimenpiteiden toimeenpanosta raportointia varten ja tehdä aloitteita viranomaisten ja järjestöjen välisen sisäisen turvallisuuden yhteistyön kehittämiseksi. Järjestöyhteistyöryhmä on käytännössä lisännyt niin järjestöjen tietoa viranomaisten työstä kuin viranomaisten tietoa järjestöjen työstä arjen turvallisuuden parantamiseksi.

Tämän raportin luvussa 2 esitetään sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpano niiden toimenpiteiden osalta, joista järjestöt ovat olleet päävastuussa tai joiden toimeenpanoon järjestöt ovat osallistuneet tuoden erityisesti esille järjestönäkökulma. Järjestöt ovat olleet päävastuussa sisäisen turvallisuuden ohjelman toimenpiteistä 58 ja 64. Lisäksi ne ovat ohjelmaan kirjatun mukaisesti osallistuneet seuraavien toimenpiteiden toteuttamiseen: 1, 2, 4, 5, 9, 12, 26, 29, 30, 33, 35, 38, 55, 60, 61, 62, 63. Luvun 2 loppuun on koottu tietoa muutamista muista toimenpiteistä, joiden toteutumista järjestöt ovat omalla toiminnallaan tukeneet, vaikkei niiden toteuttaminen olekaan ollut järjestöjen vastuulla. Tällainen toiminta on hyvä osoitus siitä, että järjestöt voivat omassa toiminnassaan pyrkiä parantamaan Suomen sisäistä turvallisuutta sisäisen turvallisuuden ohjelmassa asetettujen tavoitteiden mukaisesti ja edistää näin yhdensuuntaista työskentelyä monella eri rintamalla.

Tässä raportissa kuvataan jokaisen toimenpiteen toimeenpanon tilannetta liikennevalolla. Esittämistapa on yhdenmukainen sisäisen turvallisuuden ohjelman väliraportin kanssa. Punainen valo tarkoittaa, että toimenpiteen mukaisia toimia ei ole vielä aloitettu. Toimenpide on merkitty punaiseksi myös silloin, kun toimenpiteet, joita on tehty, eivät toteuta toimenpiteen perustavoitetta tai kun tehdyt toimet ovat olleet osa ko. organisaatioiden perustyötä, jota olisi tehty ilman erillisiä päätöksiä. Keltainen valo tarkoittaa, että toimenpiteen mukaiset toimet ovat käynnissä. Vihreä valo merkitsee

sitä, että toimenpide on saatettu loppuun tai se on siirtynyt osaksi pysyvää toimintaa. Jokaisen toimenpiteen alle on merkitty sen toteuttamisesta päävastuussa oleva taho.

Luvussa 3 esitetään, miten sisäisen turvallisuuden ohjelma ja järjestöyhteistyöryhmän työskentely on huomioitu ja miten se on vaikuttanut järjestöyhteistyöryhmän työhön osallistuvien järjestöjen työhön laajemmin. Lisäksi luvussa tuodaan esille mitä hyötyä järjestöt ovat saaneet sisäisen turvallisuuden ohjelmasta ja sen valmisteluun ja toimeenpanoon osallistumisesta.

Järjestöyhteistyöryhmä on työskennellyt eräiden tärkeiksi koettujen teemojen parissa. Nämä kolme teemaa ovat 1) nuorten miesten palvelut 2) päihteet, mielenterveys ja väkivalta ja 3) paikallinen turvallisuussuunnittelu ja resilienssi. Työskentelyn tavoitteena on ollut muodostaa kokonaiskuva siitä, mitä järjestöt ja viranomaiset tekevät näiden esille nostettujen ongelmien poistamiseksi ja mitä vielä voitaisiin tehdä yhteistyössä. Näitä kolmea teemaa on esitelty luvussa 4.

Raportin viidennessä ja viimeisessä luvussa on esitetty seitsemän suositusta viranomaisten ja järjestöjen välisen yhteistyön kehittämiseksi.

Sisäisen turvallisuuden ohjelman järjestöyhteistyöryhmään kuuluvat seuraavat järjestöt.

A-klinikkasäätiö
Ensi- ja turvakotien liitto
HelsinkiMissio/Aggredi
Henkirikoksen uhrien läheiset ry
Ihmisoikeusliitto
Liikenneturva
Lyömätön Linja Espoossa ry
Kriminaalihuollon tukisäätiö
KRIS-Suomen keskusliitto ry
Mannerheimin lastensuojeluliitto
Monika-naiset liitto
Naisten valmiusliitto
Pelastakaa Lapset
Poikien Talo -hanke/Kalliolan Nuoret ry
Raiskauskriisikeskus Tukinainen
Rikosuhripäivystys
Sininauhaliitto
Suomen kylätoiminta ry
Suomen Mielenterveysseura
Suomen Nuorisoyhteistyö –Allianssi
Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö
Suomen Punainen Risti
Suomen Sopimuspalokuntien liitto
Suomen sosiaali ja terveys ry

2 Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpano

2.1 Järjestöt päävastuussa

Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa päätetyn mukaisesti järjestöt ovat olleet päävastuussa kahden toimenpiteen toteuttamisesta. Ensimmäinen käsittelee rikosuhripalveluja tuottavien järjestöjen välisen yhteistyön kehittämistä ja toinen vapaaehtoisten saatavuutta turvallisuus- ja hälytystehtäviin.

Rikosuhripalveluja tuottavien järjestöjen välinen yhteistyö: toimenpide 58

Mitä päätettiin:

Luodaan rikosuhripalvelujen tuottajien välinen sopimusperusteinen yhteistyöjärjestelmä erityisasiantuntemusta edellyttävien uhriryhmien palvelujen saatavuuden vahvistamiseksi. Yhteistyötä tukee valtakunnallinen koordinaatio- ja seurantajärjestelmä. Tämän toteuttamiseksi Rikosuhripäivystys tekee yhteistyösopimuksia erityisen haavoittuville uhriryhmille palveluja tarjoavien järjestöjen kanssa näiden konsultoimisesta sellaisissa asiakkuuksissa, joissa näiden erityisosaaminen on tarpeen. Sopimuksissa huomioidaan järjestöjen välinen koulutusyhteistyö, jossa erityisryhmälle palveluja tarjoava järjestö voi tarvittavassa laajuudessa kouluttaa Rikosuhripäivystyksen työntekijöitä kohtaamaan ja palvelemaan tämän erityisosaamisalaan kuuluvia uhriryhmiä. Rikosuhripäivystys ylläpitää seurantaa sopimuskumppanien palvelujen konsultaation määrästä ja siihen käytetystä ajasta.

Päävastuu: Rikosuhripäivystys

Mitä järjestöt ovat tehneet:

Rikosuhripäivystys ei ole tehnyt suunnitelmaa muiden toimenpiteen vastuutahojen kanssa, mutta on jäsenenä oikeus-, sisä- ja sosiaali- ja terveysministeriöiden asettamassa uhripoliittisessa toimikunnassa, jonka toiminta liittyy läheisesti toimenpiteen toteuttamiseen. Uhripoliittisessa toimikunnassa ovat edustettuina myös Ensi- ja turvakotien liitto, Monika-Naiset ry ja Tukinainen ry. Toimikunta julkaisi väliraportin loppuvuodesta 2013. Toimikunnan ehdottamasta rikosuhrimaksusta on valmistunut HE-luonnos ja tavoitteena on antaa lakiesitys eduskunnalle joulukuussa 2014.

Tämä vuoden aikana toimikunnassa tehdään esitys direktiivin ja Istanbulin sopimuksen edellyttämien uhripalveluiden järjestämisestä ja rahoittamisesta.

Ohjelman suunnitteluvaiheessa katsottiin, että toimenpiteen toteuttaminen edellyttää kohdennettuja voimavaroja, joita ei nykyisessä taloustilanteessa ole saatu. Rikosuhripäivystyksellä on tahtoa, osaamista ja asian kannalta keskeisiä verkostoja toimenpiteen edellyttämään koordinaatiotehtävään. Ilman tehtävän edellyttämää rahoitusta ja mandaattia se ei kuitenkaan ole mahdollista. Näin ollen varsinaisia sopimuksia muiden uhrien auttajatahojen kanssa ei ole voitu tehdä, mutta yhteistyön rakenteita on alueilla selvitetty ja kehitetty.

Rikosuhripäivystyksen tavoitteena oli erityisen haavoittuvien rikoksen uhrien palvelupolkujen tarkistaminen ja vahvistaminen. Kyselyistä ja keskusteluista ja niiden perusteella mahdollisesti syntyneistä jatkosuunnitelmista ja -sopimuksista tehtiin alueelliset raportit.

Alueellisista raporteista käy ilmi, että toimintakulttuurit alueilla vaihtelevat suuresti ja suuria eroja on siinä, miten ja kenen toimesta niissä on palveluita erityisen haavoittuville rikoksen uhreille. Alueilla on myös eroja siinä, miten ne ottavat kansalaisjärjestöt mukaan sisäisen turvallisuuden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Toimenpidettä onkin Rikosuhripäivystyksessä toteutettu alueellisesti eritasoisesti. Pääsääntöisesti alueilla nähtiin tärkeäksi yhteistyön ja palvelupolkujen selkiyttäminen erityisen haavoittuvien rikosuhrien tukemiseksi. Varsinaisia vahvistettuja erityisen haavoittuvien uhrien palvelupolkuja on kuitenkin toistaiseksi alueilla vähän. Kyse on enemmänkin aikojen saatossa vakiintuneista käytännöistä asiakkaiden ohjaamisessa palveluihin. Joillain alueilla on lähisuhde- ja seksuaalisen väkivallan ja ihmiskaupan uhreille sovitut erityiset palvelupolut. Suurella osalla alueista ei ole millekään ryhmälle sovittua palvelupolkua, on vain joitakin palveluita, jotka ovat myös heille. Toimenpiteen mukaiselle koordinaatiolle on tarvetta.

Kolmannen sisäisen turvallisuuden ohjelman aikana Rikosuhripäivystyksessä on kehitetty matalan kynnyksen palvelumuotona ns. Visitor-toimintaa, jolla pyritään vastaamaan rikoksen uhrien tarpeisiin. Rikosuhripäivystys vie yhä enemmän palveluita suoraan sinne, missä asiakkaita on (poliisiasemille, turvakoteihin, muihin palveluihin). Näin on kyetty madaltamaan avun saannin kynnystä entisestään ja vähentämään asiakkaiden kulkemista palveluluukulta toiselle. Visitor-toimintaa on useilla turvakodeilla ja poliisilaitoksilla sekä Vaasassa ja Rovaniemellä tuomioistuimissa. Tarvetta palvelulle olisi enemmänkin, mutta resurssien puutteessa sitä ei ole voitu laajentaa enempää. Visitor-toiminnan myötä asiakkaiden ohjautuminen palveluun on lisääntynyt, kun tietoisuus palvelusta on kasvanut.

Rikosuhripäivystyksessä on myös lisätty asiantuntemusta muun muassa nuorten rikoksen uhrien kohdalla. Nuorten rikoksen uhrien ohjautuminen Rikosuhripäivystyksen palveluun on lisääntynyt vuonna 2013 avatun chat-palvelun kautta. Rikosuhripäivystyksen omien palveluiden tavoittamien asiakkaiden määrät ovat kasvaneet jatkuvasti. Henkilökohtaisten tukisuhteiden määrä kasvoi vuonna 2013 30 prosenttia edellisvuodesta.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) on mukana Rikosuhripäivystyksen valtakunnallisessa johtokunnassa ja Etelä-Suomen aluetyöryhmässä sekä NUORIKU-projektin ohjausryhmässä. Liitolla on myös koulutusyhteistyötä Rikosuhripäivystyksen kanssa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piiri vastaa Rikosuhripäivystyksen Itä-Suomen aluetoimistosta ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Satakunnan piiri Porin seudun palvelupisteestä

Suomen Mielenterveysseuran kriisikeskusverkosto (20 kriisikeskusta eri puolilla Suomea) ja erityisesti SOS-kriisikeskus Helsingissä ovat tehneet yhteistyötä Rikosuhripäivystyksen kanssa. Moni Rikosuhripäivystyksen palvelupiste sijaitsee Suomen Mielenterveysseuran kriisikeskuksen yhteydessä, mikä on mahdollistanut saumattoman yhteistyön, jos asiakas on ollut kriisiavun tarpeessa. SOS-kriisikeskuksessa on yli 25 vuoden kokemus maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden tukemisesta.

Kalliolan Nuoret ry:ssä toimitaan yhteistyössä Rikosuhripäivystyksen kanssa niin asiakasohjaus- kuin myös asiantuntijuustasolla. Yhteistyötä tehdään erityisesti seksuaalista väkivaltaa kokeneiden nuorten uhrien auttamiseksi.

Tukinainen ry on osallistunut monipuolisesti erilaisiin yhteistyöverkostoihin, kolmannen sektorin toimijoiden ja viranomaisten kanssa. Yhteistyöverkostoja ovat muun muassa RCNE (Rape Crisis Network of Europe), Itä-Helsingin ja Jyväskylän MARAK-työryhmät, maahanmuuttajien kanssa työtä tekevien järjestöjen verkostot, Soste ry:n, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Ensi- ja turvakotien liiton yhteistyöverkostat. Tukinainen ry on tehnyt yhteistyötä lisäksi myös Suomen lähialueiden, kuten Viron ja Ruotsin, viranomaisten kanssa. Kansainvälisten verkostojen kautta on tavoitettu eri maiden seksuaalirikosten uhrien tukipalveluja (esim. RCNE). Näissä yhteistyöverkostoissa Tukinainen ry edustaa seksuaalisen väkivallan uhrien kanssa tehtävää ammatillista auttamis- ja edunvalvontatyötä.

Ensi- ja turvakotien liitto on yksi Rikosuhripäivystyksen johtokuntaan kuuluvista toteuttajatahoista. Myös käytännön toiminnassa yhteistyö on laajaa: Rikosuhripäivystyksen Lounais-Suomen aluetoimistoa koordinoi Turun ensi- ja turvakotiyhdistys, Kokkolan ensi- ja turvakotiyhdistyksessä on Rikosuhripäivystyksen palvelupiste ja Ensi- ja turvakotien liiton turvakodit ovat edustettuina kaikissa Rikosuhripäivystyksen aluetyöryhmissä Itä-Suomea lukuun ottamatta. Visitor-toimintaa on Jyväskylän, Lahden, Oulun, Rovaniemen, Tampereen ja Vaasan turvakodeissa. Nuorten kanssa tehtävää työtä kehitetään yhdessä ja Ensi- ja turvakotien liiton edustaja on Nuoriku-hankkeen ohjausryhmässä.

Vapaaehtoisten saatavuus turvallisuus- ja hälytystehtäviin: toimenpide 64

Mitä päätettiin:

*Vahvistetaan vapaaehtoisten saatavuutta turvallisuus- ja hälytystehtäviin ja selvitetään, kuinka palokuntasopimukseen kirjatut vahvuusvaatimukset täyttyvät maan eri osissa. **Päävastuu: Suomen Sopimuspalokuntien Liitto***

Mitä järjestöt ovat tehneet:

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK käynnisti keväällä 2013 yhteistyössä **Suomen Sopimuspalokuntien liiton** kanssa Palosuojelurahaston tuella Vapaaehtoisten saatavuus ja käytettävyys hälytystehtäviin -tutkimushankkeen.

Hanke toteutettiin kahdessa vaiheessa, joista ensimmäisessä Suomen Sopimuspalokuntien Liitto tarkasteli kysymystä, kuinka palokuntasopimukseen kirjatut vahvuusvaatimukset täyttyvät maan eri osissa. Väliraportti, jonka nimi on *Sopimuspalokuntien lähtövarmuus, Vapaaehtoisten saatavuus turvallisuus- ja hälytystehtäviin* julkistettiin 20.12.2013. Väliraportti on toimitettu muun muassa sisäministeriölle, pelastusalan järjestöille, alueellisille pelastuslaitoksille ja kaikille sopimuspalokunnille.

Hankkeen toisessa vaiheessa SPEK teki kyselytutkimuksen pelastus- ja valmiustoiminnassa mukana olevista vapaaehtoisista ja heidän käytettävyydestään tehtäviin. Tutkimuksessa selvitettiin, missä laajuudessa ja mihin tehtäviin viranomaiset ja kunnat ovat suunnitelleet käyttävänsä vapaaehtoisia. Lisäksi selvitettiin mihin vapaaehtoisia oli käytetty. Projektissa tuotettiin nykytilan kuvaus sekä tunnistettiin viranomaisten ja järjestöjen yhteistoimintaan liittyvät kehittämistarpeet. Suomen Sopimuspalokuntien Liitto oli mukana kyselytutkimuksessa palokuntien saatavuutta selvittäneessä osassa.

Tutkimuksen tulosten mukaan vähintään 30 000 vapaaehtoista on mukana palokuntien, pelastuspalvelujärjestöjen ja Vapaaehtoisten pelastuspalvelun kautta hälytystoiminnassa. Vuosittain he auttavat noin 27 000 avuntarvitsijaa erilaisissa tilanteissa. Tutkimuksen mukaan vapaaehtoiset ovat motivoituneita ja sitoutuneita osallistumaan viranomaisia tukevaan toimintaan myös tulevaisuudessa. Keskeisimmät asiat, jotka motivoivat jatkamaan järjestötoiminnassa olivat mahdollisuus auttaa, toimia osana ryhmää/yhteisöä sekä oppia uutta.

Vaikka vapaaehtoiset muodostavat paikallistasolla verkoston, järjestöjen vapaaehtoisista peräti 86 prosenttia ja palokunnistakin 81 prosenttia saivat hälytyksiä tyypillisesti ainoastaan yhdestä hälytysryhmästä. Tutkimuksen mukaan vain 63 prosenttia järjestöjen vapaaehtoisista hälytettiin vuoden aikana. Palokunnissa tehtäviä saatiin enemmän. Noin kolmannes järjestöjen ja neljännes palokuntien vastaajista piti hälytystehtävien määrää alhaisena. Tehtävämäärissä on eroja niin järjestöittäin kuin alueittain. Pelastuslaitosten varautumista koskevissa aineistoissa pelastuspalvelujärjestöt oli huomioitu vain yleisellä tasolla normaaliolojen ja häiriötilanteisiin varautumisessa (pl. palokunnat). Tutkimuksessa mukana olleista viidestä pelastuslaitoksesta yksi oli huomionut kolmannen sektorin laaja-alaisesti osana normaaliolojen valmiuttaan. Tutkimukseen osallistuneissa kunnissa tilanne oli samankaltainen, eivätkä järjestöt näkyneet sosiaali- ja terveyden toimialaa lukuun ottamatta varautumisessa juuri lainkaan. Vaikka vapaaehtoisresurssi nähdään kunnissa tärkeänä, yhteistoiminnasta ei juurikaan ollut kokemuksia eikä sitä ollut suunniteltu.

Yksi tutkimuksen keskeinen havainto on, että vapaaehtoiset ovat motivoituneet ja sitoutuneet osallistumaan yhteiskunnan turvallisuustyöhön, ja heitä tulisi käyttää nykyistä enemmän. Vapaaehtoisresurssin tunnistamiseen erityisesti alue- ja paikallistason viranomaisten operatiivisessa suunnittelussa sekä varautumisessa tulisi kiinnittää huomiota, jotta vapaaehtoistoiminta pystyy elinvoimaisena ja potentiaali saadaan jatkossakin käyttöön. Viranomaisten vastuulla on yhdessä järjestöjen kanssa arvioida vapaaehtoisresurssin tarvetta sekä sopia tarvittavista järjestelyistä resurssin käyttöön saamiseksi. SPEK julkaisee hankkeen loppuraportin syksyllä 2014. Loppuraportin pohjalta esitetään viisi suositusta, jotka on käsitelty järjestöyhteistyöryhmässä syksyllä 2014. Suositusteemat ovat:

1. Vapaaehtoisresurssin tunnistaminen
2. Tarvittavien vapaaehtoisresurssien määrittely ja standardisointi
3. Hälytyskäytäntöjen kehittäminen
4. Raportointikäytännön ja tehtäväluokituksen yhtenäistäminen
5. Osallistumisen ja rekrytoitumisen edistäminen

Sopimuspalokuntien toiminnan kehittämistä ja lähtövarmuuden vahvistamista varten Suomen Sopimuspalokuntien Liitto on painattanut sopimuspalokunnille myös Sopimuspalokunta 2020 -kirjasen. Se sisältää pelastusalan järjestöjen yhdessä valmisteleman palokuntien kehittämistyökalun.

Hankkeen lisäksi alueellisesti on muun muassa Pirkanmaan turvallisuusklusterin puitteissa eri järjestöjen yhteistyönä pohdittu keinoja saada uusia vapaaehtoisia mukaan eri järjestöjen toimintaan ja toimintatapoja tehdä yhteistyötä vapaaehtoistoiminnan edistämiseksi.

2.2 Järjestöt mukana toimeenpanossa

Sisäisen turvallisuuden ohjelmaan sisältyy yhteensä 17 toimenpidettä, joiden toteuttamisesta järjestöt olivat osittain vastuussa. Tässä alaluvussa on esitelty 12 toimenpidettä, joiden toimeenpanoon järjestöt ovat osallistuneet käytännössä.¹

Naapuriapujärjestelmä: toimenpide 1

Mitä päätettiin:

Asukkaiden turvallisuutta ja asuinalueiden viihtyisyyttä parannetaan ottamalla käyttöön naapuri- tai apujärjestelmä. Rikksentorjuntaneuvosto laatii toimintamallin käyttöönoton edellyttämän tukiaineiston kaikkien toimintaan osallistuvien käyttöön. Päävastuu: OM/rikksentorjuntaneuvosto.

Mikä tilanne on nyt:

Rikksentorjuntaneuvosto on laatinut aineiston, joka on saatavilla osoitteessa <http://www.rikksentorjunta.fi>. Aineiston laatineen työryhmän puheenjohtajana toimi **Suomen Settlementiliiton** toimitusjohtaja Pentti Lemmetyinen.

Mitä järjestöt ovat tehneet:

Suomen Kylätoiminta ry on omassa naapuriapuhankkeessaan käynnistänyt ja kouluttanut naapuriaputoimintaa. Hanke on päätynyt huhtikuussa 2013. Sen painopistealueina olivat Pohjois-Karjala, Lappi sekä Etelä- ja Pohjois-Savo. Hankkeen tuloksena noin 90 kylässä toimii tällä hetkellä naapuriapurinki tai turvallisuusyhteyshenkilö. Keski-Suomen Paikallistoiminnan Turvaverkkohanke (1.1.2011–31.12.2014) jatkaa toiminnan kehittämistä Keski-Suomen alueella rakentamalla kylätoiminnalle malleja ja työtapoja.

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK on osaltaan vahvistanut asukkaiden turvallisuutta ja asuinalueiden viihtyisyyttä levittämällä tietoa naapuri- ja apujärjestelmistä. Arjen turvaa harvaan asutuilla alueilla – kylien turvallisuuskoulutus -hanke on vahvistanut kainuulaisten kylien asukkaiden kykyä antaa naapuriapua osana omatoimista varautumista. Lisäksi SPEKin aktiivinen pelastuspalvelujärjestöjen ja järjestöyhteistyön kehittäminen vahvistaa kansalaisten mahdollisuutta osallistua vapaaehtoiseen turvallisuustyöhön.

Suomen Mielenterveysseura on tuottanut valistusmateriaalia ja koulutusta siitä, miten voidaan ottaa puheeksi ja tukea lähimmäisiä, joita on kohdannut traumaattinen tapahtuma, rikos, onnettomuus tai läheisen menetys.

¹ Toimenpiteiden toteutumisen tilanne toimenpiteiden 35, 55 ja 60 osalta on kuvattu luvussa 2.3. Toimenpide 63 koskee toimenpideohjelmaa väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi ja siitä raportoidaan erikseen. Toimenpiteen 30 osalta järjestöt eivät ole toimittaneet tietoja.

Turvallisuuskävelyt ja muut asukkaita osallistavat hankkeet: toimenpide 2

Mitä päätettiin:

Otetaan käyttöön teknologiaa hyödyntävät ja asukkaita turvallisuustyöhön osallistavat toimintamallit esimerkiksi Turvallisuskävely-, Kerro kartalla - ja Uusi paikallisuus -hankkeet. Päävastuu: SM

Mitä järjestöt ovat tehneet:

SPEK-ryhmä, joka on Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön ja 13 pelastusalan liiton muodostama kokonaisuus, on uudistanut talon turvallisuushenkilöstön koulutusta ja talon turvaoppaan. Tämä työ vahvistaa vapaaehtoisten asuinkiinteistöjen turvallisuushenkilöiden kykyä osallistaa asukkaita yhteiseen turvallisuustyöhön muun muassa neuvomalla miten järjestetään turvallisuuskävelyitä. Lisäksi SPEK-ryhmä on ollut mukana järjestämässä kylien turvallisuuskävelyitä esimerkiksi Kymenlaaksossa.

SPEK-ryhmän järjestämällä Viksu 2014 – palokuntanuorten leirillä (pääjärjestäjä Länsi-Suomen Pelastusalan Liitto) pidettiin Suomen suurin turvallisuuskävely, kun noin pari tuhatta palokuntanuorta osallistui leirin aikana turvallisuuskävellyyn. Vuoden 2014 aikana SPEK on rakentanut harvaan asutuilla alueilla sijaitsevien kyläläisten käyttöön kylän turvaoppaan ja kyläturvallisuusyhdyshenkilön koulutusjärjestelmän, joka vahvistaa turvallisuusyhdyshenkilöiden kykyä osallistaa kylien asukkaita turvallisuustyöhön.

Liikenneturva otti vuoden 2013 alussa käyttöön koulujen opetuskäyttöön tarkoitetun sähköisen vaaranpaikkakartoitustyökalun (www.vaaranpaikka.fi). Työkalun avulla koululaiset voivat merkitä itse vaaralliseksi kokemiaan paikkoja verkossa olevalle karttapohjalle ja opettaja taas tehdä koonteja ja nostaa eri paikkoja ja liikennetilanteita opetuksessa esille. Työkalu mahdollistaa myös Google-maps -kameranäkymän käyttämisen opetuksessa. Sähköisestä vaaranpaikkakartoituksesta on valmisteilla työkalu myös työpaikkojen käyttöön.

Liikenneturva tuki vuonna 2013 Ride Sarpolan (ent. Tanskanen) sosiaalisessa mediassa liikkeelle panemaa liikenneturvallisuuskampanjaa. Ride Sarpola sai syksyllä 2013 Oulussa liikkeelle kansalaiskampanjan, joka levisi Facebookin kautta valtamedioihin. Liikenneturva toteutti Oulussa suojatietapahtuman helmikuussa yhteistyössä vapaaehtoisten ja Osuuskauppa Arinan kanssa. Kampanja sai aikaan suuren keskustelun sosiaalisessa mediassa ja poiki vapaaehtoisia suojatietapahtumiin. Liikenneturvan toimii paikallisesti ja sen aluetyöntekijät ovat verkostoituneet kuntien ja muiden järjestöjen kanssa ja tekevät moniammatillista turvallisuusyhteistyötä.

A-klinikkasäätön joissakin yksiköissä on toteutettu turvallisuuskävelyjä. Asukkaiden osallistaminen arjen ja palvelujen suunnitteluun ja toteutukseen on hoitopaikoissa aktiivista johtuen asiakaslähtöisestä työotteesta.

Suomen Punaisen Ristin Lapin piirissä ja Satakunnan piirissä on toteutettu Arjen turvallisuuteen liittyviä hankkeita, joiden tavoitteena on ollut paikallisyhteisöjen turvallisuuden parantaminen asukkaiden kanssa. Mukana ovat olleet paikkakunnan eri järjestöt, kylätoimikunnat sekä viranomaiset. Kylissä ja kunnissa on kartoitettu yhdessä turvallisuusriskejä sekä järjestetty turvallisuuskävelyitä ja turvallisuuteen liittyviä koulutusiltoja, joiden teemoina on ollut muun muassa ensiapu, alkusammutus ja henkinen tuki.

Rikosuhripäivystys on ollut mukana Tampereella Uusi paikallisuus -hankkeen yhteistyössä. Rikosuhripäivystyksen Sisä-Suomen aluetoimistoa koordinoi Settlementti Naapuri, joka vastaa myös Uusi paikallisuus -hankkeesta Tampereella.

Naisten Valmiusliitto kehittää naisten turvallisuuteen ja varautumiseen liittyviä valmiuksia koulutuksen kautta sekä lisää naisten mahdollisuuksia toimia poikkeusoloissa yhteiskunnan hyväksi. Naisten Valmiusliitto on järjestänyt kaksi kertaa vuodessa valtakunnalliset naisten NASTA-valmiusharjoitukset, joissa pidennetyn viikonlopun ajan 250–350 naista on koulutautunut erilaisilla arjen turvallisuutta parantavilla kursseilla. Koulutusaiheita ovat muun muassa katuturvallisuus, kyberturvallisuus, ikääntymisen haasteet turvallisuudelle, kuntalaisen turvallisuus, henkinen tuki, naapurustosta turvallisuutta, paloturvallisuus, toimintakyky kriisitilanteissa ja turvallisesti töissä.

Kampanja rasistisen rikosten ilmoituskynnyksen alentamiseksi: toimenpide 4

Mitä päätettiin:

Käynnistetään yhteistyössä maahanmuuttajajärjestöjen kanssa kampanja rasististen rikosten ilmoittamiskynnyksen madaltamisesta. Päävastuu: SM

Mikä tilanne on nyt:

Sisäministeriö on kumppanina mukana Pohjois-Irlannin Etnisten suhteiden neuvottelukunnan johtamassa EU-rahoitteisessa hankkeessa, jonka tavoitteena on madaltaa rasististen rikosten ilmoittamiskynnystä järjestämällä koulutusta viranomaisille ja etnisiin vähemmistöihin kuuluville sekä vahvistaa luottamusta viranomaisten ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien ihmisten välillä. Hanke käynnistyy joulukuussa 2014 ja se toteutetaan yhteistyössä järjestöjen kanssa.

Mitä järjestöt ovat tehneet:

Suomen Punainen Risti käynnistää rasismia kohdanneiden tuki- ja neuvontapalvelut vuonna 2015.

Tukinainen ry on koordinoimassaan sensitiivisyyskoulutus-projektissa (SENJA-projekti) ottanut huomioon maahanmuuttajataustaiset seksuaalirikosten uhrin. Koulutusten tavoitteena on tältä osin estää maahanmuuttajataustaisten uhrien syrjintä ja edistää tämän haavoittuvan uhriryhmän oikeusturvan toteutumista sensitiivisellä kohtelulla, erityisesti jo rikosilmoitusta tehtäessä.

Rikosuhripäivystys on pyrkinyt parantamaan maahanmuuttajataustaisen väestön tavoittamista, jotta he löytäisivät rikoksen uhreille tarkoitetut palvelut ja uskaltaisivat hakea tukea ja neuvontaa jouduttuaan rikoksen uhriksi. Rikosuhripäivystyksellä on kaikissa aluetoimistoissaan syrjinnän vastaista neuvontaa, missä neuvotaan myös rasismiin liittyvissä asioissa. Syrjinnän vastaisessa neuvonnassa tehdään yhteistyötä vähemmistövaltuutetun toimiston kanssa.

Rikosuhripäivystyksen Pirkanmaan palvelupiste aloittaa syksyllä 2014 Visitor-toiminnan Tampereen kaupungin MAINIO-maahanmuuttajainfossa. Tällä tavoin Rikosuhripäivystyksen palveluita pyritään tekemään tutuiksi myös maahanmuuttajille/maahanmuuttajataustaisille henkilöille muun asioinnin ohessa. Tätä kautta tavoitetaan myös infossa työskenteleviä erikielisiä neuvoja, joiden kautta tieto palveluista leviää edelleen. Myös Rovaniemellä on tarkoitus kokeilla Visitor-toimintaa maahanmuuttajatyön parissa.

Seurataan maahanmuuttajien turvallisuuden tunnetta ja heihin kohdistuvia rikoksia: toimenpide 5

Mitä päätettiin:

Toteutetaan maahanmuuttajataustaiselle väestölle kohdistettu kysely, jolla saadaan tietoa heidän turvallisuuden tunteen kehityksestä ja niistä heihin kohdistuneista rikoksista, joista ei tehdä ilmoitusta poliisille. Päävastuu: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Mikä tilanne on nyt:

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos on kehittänyt uuden kansallisen rikosuhritutkimuksen (KRT), joka perustuu satunnaisotokseen väestöstä ja joka on tarkoitus toistaa vuosittain. Ensimmäinen mittaus tehtiin vuonna 2012. Tutkimuksen otokseen sisältyvät myös maahanmuuttajat ja heitä koskeva tieto on vertailukelpoista suhteessa kantaväestöön.

Mitä järjestöt ovat tehneet:

Rikosuhripäivystys on osallistunut Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston järjestämiin yhteisiin kokoontumisiin maahanmuuttajien turvallisuuteen liittyvien kysymysten tiimoilta. Alueellisten toimijoiden kokoaminen yhteen käsittelemään maahanmuuttajien turvallisuutta koskevia kysymyksiä on nähty hyvänä ja käytännön vakiinnuttamista ja laajentamista pidetään tärkeänä.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen aluetoimipiste on ollut mukana Jyväskylän kaupungin maahanmuuttoyksikön koordinoimassa ”Haavat”-hankkeessa. Hankkeessa keskityttiin maahanmuuttajien kokemaan seksuaalisen väkivallan seurausten käsittelyyn toiminnallisin ja terapeuttisin menetelmin. Lisäksi koulutettiin Jyvässeudulla maahanmuuttajien kanssa työskenteleviä viranomaisia ja muita toimijoita.

Arvioidaan nuorten vapaa-ajalla tehtävää nuorisotyötä: toimenpide 9

Mitä päätettiin:

Laaditaan nuorten vapaa-ajalla tehtävän nuorisotyön arviointimalli nuorisotoimijoiden itsensä käyttöön. Päävastuu: OKM

Mikä tilanne on nyt:

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tukenut valtakunnallisen nuorisotyön perussuunnitelman (opetussuunnitelman) luomista, jossa sanallistetaan nuorisotyössä tehtävät toiminnot, työmuodot sekä työmenetelmä. Hankkeen tulosten on arvioitu valmistuvan vuoden 2015 aikana. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö on tukenut nuorisotyön arvioinnin käsikirjan

http://nk.hel.fi/tiedostot/aineistot/Nuorisotyön_arviointi_web.pdf

uudistamista, joka on tarkoitettu nuorisotyön prosessien auditointiin ja itsearviointiin.

Hankkeen tulokset valmistuvat vuoden 2014 loppuun mennessä

Mitä järjestöt ovat tehneet:

Nuorisotyön ammattieettistä ohjeistusta on kehitetty laajalla yhteistyöllä. **Suomen Nuorisoyhteistyö -Allianssi ry ja Nuoris- ja Liikunta-alan asiantuntijat ry** ovat julkaisseet nuorisotyön ammattieettisen ohjeistuksen. Ohjeistus julkistettiin 18.4.2012, ja se on tarkoitettu nuorisotyön ammattilaisille, joilla on alan koulutus ja jotka työskentelevät kuntien, järjestöjen tai yksityisen palveluksessa. Lisätietoja: <http://www.alli.fi/binary/file/-/id/665/fid/1581>

Rikosuhripäivystyksen NUORIKU-hanke (2012–2015) edistää nuorten rikoksen uhrien asemaa. Hankkeen päätavoitteena on kehittää tehokas ja kohdennettu viestintä nuorten rikosuhrien oikeusturvasta ja tuesta. Hankkeen tavoitteena on myös edistää koulutuksen kautta nuorten kanssa työskentelevien toimijoiden valmiuksia tunnistaa, kohdata, tukea ja ohjata nuoria rikoksenuhreja. Hanke on ollut mukana Nuorisotutkimusverkoston tutkimushankkeessa ”Nuorisotyön tunnuslukujen verkostomainen kehittäminen” tarjoten oman toimintansa ja palvelunsa arvioinnin kohteeksi. Tutkimushanketta rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisoyksikkö. Nuoret ovat huhti-toukokuussa 2014 osallistuneet kuuden verkossa toteutettavan nuorille suunnatun ja nuorisotyöhön tavalla tai toisella liittyvän palvelun arviointiin sekä keskustelleet arvioista palveluja tuottavien ja rahoittavien tahojen kanssa.

Myös **Mannerheimin Lastensuojeluliiton** verkkotukioppilaat, ns. verkk@rit, ovat osallistuneet Nuorisotutkimusverkoston tutkimushankkeeseen. Yhtenä hankkeen arviointikohteena oli MLL:n Nuortennetti-sivusto (www.mll.fi/nuortennetti), joka tarjoaa nuorille tietoa ja tukea.

Tukinainen ry on tiedotuksessaan huomionut ja nostanut esille alaikäisiin kohdistuvat seksuaalirikokset ja niiden yleisyyden. Vuonna 2013 oikeudelliseen neuvontaan tulleista yhteydenotoista lähes 40 prosenttia koski alle 18-vuotiaisiin kohdistuneita seksuaalirikoksia. Tiedotuksen tavoitteena on ollut tuoda ilmiön yleisyys ja vakavat seuraukset julki myös nuorisotyötä tekeville. Tukinainen ry on jäsenenä Kalliolan nuoret ry:n ylläpitämässä Tyttöjen- ja Poikien talon seksuaalisen väkivallan ”Aino ja Ilmari” -hankkeen ohjausryhmässä.

Tuetaan oppilaitosten turvallisuustyötä: toimenpide 12

Mitä päätettiin:

Pelastuslaitokset seuraavat alueen oppilaitosten harjoitusten toteuttamista vaaratilanteiden varalle ja lähettävät tarvittaessa oppilaitoksille muistutuksen, jos harjoitusten väli kasvaa liian pitkäksi. Pelastuslaitokset raportoivat säännöllisesti harjoitusten toteuttamisen tilanteesta ja kattavuudesta alueen kunnille ja opetus- ja kulttuuriministeriölle sekä sisäasiainministeriölle. Järjestelmä kehitetään yhdenmukaiseksi koko maahan. Päävastuu: SM

Mikä tilanne on nyt:

Pelastuslaitosten oppilaitoksille valmisteleman poistumisharjoittelua koskevan ohjeen levittäminen pelastuslaitoksissa ja oppilaitoksissa on kesken. Pelastuslaitokset seuraavat oppilaitosten poistumisharjoittelua osana oppilaitosten valvontaa ja puuttuvat tarvittaessa heti laiminlyönteihin.

Mitä järjestöt ovat tehneet:

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK on mukana edistämässä oppilaitosten omatoimista varautumista ja oppilaiden kykyä toimia vaaratilanteissa. Vuonna 2014 NouHätä! -kampanjan aiheena oli poistumisturvallisuus, jossa noin 31 000 15-vuotiasta harjoitteli pelastamaan itsensä ja muut. Opetushallitus on SPEK:n kanssa sopinut yhteistyöstä marras-joulukuussa 2014 toteutettavan poistumisharjoitusten toteuttamisesta muun muassa informaatiolla ja ohjannalla.

Nuorelle tukea: toimenpide 26

Mitä päätettiin:

Parannetaan nuoren mahdollisuutta saada itselleen tukihenkilö tai mentori, joka toimii rinnallakulkijana ja jakaa arjen haasteita pitkäkestoisesti. Tukihenkilötoimintaa vahvistetaan osana erityisen tuen toimia, ja se vahvistaa etsivää nuorisotyötä ja nuorten yhteiskuntatakuuta. Varmistetaan 18–20-vuotiaille annettavan tuen, ohjauksen ja neuvonnan vastaanottaminen. Päävastuu: OKM

Mikä tilanne on nyt:

OKM tukee etsivää nuorisotyötä osana nuorisotakuuta. Vuodelle 2014 oli talousarviossa varattu 14 miljoonaa euroa tähän tarkoitukseen. Vuoden alussa etsivää nuorisotyötä oli 289 kunnassa.

Mitä järjestöt ovat tehneet:

Rikosuhripäivystyksen Pirkanmaan palvelupiste aloittaa syksyllä 2014 Visitor-toiminnan Tampereen kaupungin Nuorisotalolla. Tällä pyritään viemään palveluja nuorille sekä lisäämään tietoa tarjolla olevista palveluista. Tiivistä yhteistyötä tehdään Settlementti Naapurin nuorten tuetun asumisen kanssa, minkä kautta saadaan tietoa nuorten palvelutarpeista ja pystytään myös vastaamaan tarpeisiin Rikosuhripäivystyksen palvelujen osalta. Nuorten tarvetta saada itselleen Rikosuhripäivystyksen tukihenkilö mahdollisissa rikosprosesseissa priorisoidaan palvelupisteen toiminnassa.

Liikenneturva ja Nuorten Akatemia käynnistivät vuonna 2012 Päättä itse -hankkeen, jossa vertaisryhmissä toimivat nuoret tekevät erilaisia liikenneturvallisuusaiheisia projekteja. Projektissa on aina mukana nuoria tukeva täysi-ikäinen yhteyshenkilö. Nuorten projektit ovat olleet esimerkiksi paikallisia valistuskampanjoita, tapahtumia ja videoprojekteja. Nuoret hakevat Päättä itse -hankkeesta rahaa omaan projektiinsa ja sitä myönnetään enintään 1000€. Projektin onnistuminen ja kokemukset raportoidaan.

Suomen Punainen Risti on kehittänyt järjestöyhteistyönä nuori nuorelle ystävöimintää Yhteisvastuukeräysvarojen tuella. Toimintamuodot on mallinnettu osaksi pysyvää toimintaa.

Suomen Mielenterveysseuralla on kansainvälistäkin tunnustusta saanut tukihenkilötoiminnan malli, jota viedään muun muassa Japaniin. Lisäksi Suomen Mielenterveysseura on kolme vuotta levittänyt kehittämänsä Löydä oma tarina -nuorten ryhmämallia eri puolille Suomea. Ryhmissä on kaksi aikuista ohjaajaa ja 10–12 nuorta. Kokootumisia on 10–15. Kaikki samalla nimellä toimivat ryhmät ovat sisällöltään yhdenmukaisia. Kaikista ryhmistä on koottu palautetieto ja tehty arviointi. Arvioinnin mukaan nuoret ovat kokeneet ryhmämuotoisen ohjatun vertaistuen heidän hyvinvointiaan edistäväksi ja tukevaksi. Mielenterveysseura on valmentanut ryhmäohjaajia eri puolille Suomea muun muassa seurakuntien ja myös muiden järjestöjen toimijoista Kirkon vuoden 2011 yhteisvastuukeräyksen rahoilla.

Vähennetään seksuaalista häirintää ja seksuaalirikoksia: toimenpide 29

Mitä päätettiin:

Internetissä on paljon lapsille ja nuorille tarkoitettua tietoa seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta. Haasteena on, että lapset ja nuoret eivät aina löydä tätä tietoa. Kootaan yhteen lapsille ja nuorille netissä suunnattua tietoa seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta ja saatetaan tieto siitä, mistä tietoa on löydettävissä, niille sivuille, joilla nuoret käyvät usein (esimerkiksi YouTube, Facebook, jne.). Perustetaan verkosto, joka koordinoi tiedon levitystä lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta seksuaalisesta väkivallasta ja sen ehkäisystä nuorille, nuorten vanhemmille ja nuorten parissa työskenteleville. Toteutus tehdään yhteistyössä naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämishjelman toimeenpanon kanssa. Päävastuu: THL

Mitä järjestöt ovat tehneet:

Sisäministeriön koordinoima EU-rahoitteinen hanke Right to Choose – Loppu seksuaaliselle häirinnälle ja väkivallalle alkoi vuoden 2014 alussa ja jatkuu vuoden 2015 loppuun. Hankkeessa ovat mukana kumppaneina **Naisten Linja, Raiskauskriisikeskus Tukinainen, Suomen Punainen Risti ja Lyömätön Linja Espoossa ry** sekä Poliisiammattikorkeakoulu. Hankkeessa muun muassa tuotetaan neljän lyhytelokuvaa ja laaditaan verkkosivu, jolle kerätään tietoa ja kerrotaan pelin kautta rikosprosessista. Osana hanketta Poliisiammattikorkeakoulu teki tutkimuksen 15-vuotiaiden kokemasta seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta Suomessa. Tutkimus julkaistiin elokuussa 2014.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toteutti yhteistyössä **Rikosuhripäivystyksen, Mannerheimin Lastensuojeluliiton, Folkhälsanin, Naisten Linjan, Verkoterkkareiden, Pelastakaa Lapset ry:n, Poliisin, Raiskauskeskus Tukinaisen, Tyttöjen Talon, Verken, Väestöliiton, Amnesty Internationalin Suomen osaston, Lapsiasiavaltuutetun toimiston ja Opetushallituksen** kanssa nuorille suunnatun seksuaalisen väkivallan vastaisen kampanjan ”Mun kroppa. Mä päätän” (23.4.–30.9.2013).

Kampanjan tavoitteena on, että nuoret tiedostavat omat seksuaaliset oikeutensa ja heitä loukkaavan käyttäytymisen. Nuorten tulisi myös tunnistaa uhkatilanteita ja uskaltaa puhua itseensä kohdistuneesta loukkauksesta. Mun kroppa. Mä päätän. -kampanjasivut tarjoavat asiallista tietoa, videoita ja selviytymistarinoita molempia sukupuolia koskevasta seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta. Sivusto munkroppa.fi on auki vuoden 2014 loppuun.

Kampanjan aikana päivystettiin tehostetusti tiettyinä viikkoina netissä ja puhelimesta. Tiedotusta oli laajasti, esimerkiksi Facebookin kautta ja ohjausryhmien omien verkostojen avulla. Järjestöt jakoivat vastuuviikot keskenään, jotta kampanjan aikana oli aina mahdollista tavoittaa asiantuntijoita. NUORIKU antoi omaa asiantuntemustaan nettityöskentelystä kampanjan toteuttamiseksi ja hyötyi osallistumisesta syventyneellä yhteistyöllä ohjausryhmän tahojen kanssa. Kampanjan aikana pohdittiin ja kehitettiin näkökulmia väkivallan vastaiseen työhön.

Rikosuhripäivystys tekee yhteistyötä myös erilaisissa alueellisissa hankkeissa ja verkostoissa. Esimerkiksi yhteistyö Välitä! -seksuaaliväkivaltatyön verkostohankkeen sekä Tampereen nuorisopsykiatrisen klinikan kanssa ovat tapoja auttaa ja tukea nuoria, jotka ovat joutuneet jonkinlaisen seksuaalisen väkivallan uhreiksi. Tietoa tarjolla olevista palveluista jaetaan myös sekä Tampereen kaupungin Nuortentalon että Settlementin Naapurin nuorten tuetun asumisen kautta. Rikosuhripäivystys on myös aktiivisesti mukana Turussa toimivassa Seksuaaliväkivallan ehkäisy -työryhmässä, joka tiedottaa alueella eri tavoista tunnistaa ja auttaa seksuaalista väkivaltaa kokeneita nuoria. Työryhmä järjestää vuosittain maksutonta koulutusta seksuaaliväkivaltaan liittyen.

Suomen Mielenterveysseuralla on e-mielenterveys sivusto, jossa on tietoa kriiseistä ja vaikeista elämäntilanteista ja apu- ja tukimahdollisuuksista. www.tukinet.net -osoitteessa toimii kriisikeskus netissä, jossa henkilökohtaista kriisitukea kirjallisesti tarjoavat Mielenterveysseuran kriisikeskusverkoston toimijat. Mielenterveysseura on yhdessä Hus-nuorten mielenterveystalon kanssa tekemässä ns. Nuoriso-Selmaa eli avointa nettiohjelmia nuorille vaikeista tilanteista selviämisen tueksi.

Tukinainen ry:n tehtäviin kuuluu tiedotus seksuaalisesta väkivallasta, sen vaikutuksista seksuaalirikosten uhreihin, uhrien oikeuksista ja siten se edistää uhrien hakeutumista palvelujen piiriin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Teeman esillä pitäminen esimerkiksi mediassa on tärkeää, jotta uhrit ja uhreja kohtaavat ammattilaiset tietäisivät, mistä saavat tarvitessaan apua, tukea ja neuvontaa/konsultaatiota. Lainsäädännöllä ja avoimella, asianmukaisella tiedottamisella on vaikutuksensa seksuaalirikosten ja seksuaalisen häirinnän vähenemiseen.

Tukinainen ry:n ennaltaehkäisevään ja seksuaalirikoksia sekä häirintää vähentävään toimintaan kuuluvat ammattiauttajille suunnatut konsultaatiot ja viranomaisten kouluttaminen (esim. sensitiivisyyskoulutukset). Tällä pyritään siihen, että seksuaaliseen väkivaltaan ja häirintään voitaisiin puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tukinainen ry tekee netissä auttamistyötä ja antaa ohjausta ja neuvontaa (www.nettitukinainen.fi). Maksuton kriisipäivystyspuhelin ja maksuton juristipäivystyspuhelin toimivat valtakunnallisesti.

Pelastakaa Lapset ry ylläpitää Nettivihje -palvelua (www.nettivihje.fi), johon internetin käyttäjät voivat ilmoittaa havaitsemastaan mahdollisesti laittomasta aineistosta, erityisesti silloin, kun se liittyy lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Tieto laittomaksi arvioidusta aineistosta tai toiminnasta välitetään Keskusrikospoliisille Suomessa. Pääsääntöisesti laittomaksi arvioitava aineisto sijaitsee ulkomaisella palvelimella, jolloin sitä koskeva tieto välitetään INHOPEN koordinoiman Hotline -verkoston kautta ko. maahan edelleen arvioitavaksi ja mahdollisia jatkotoimia varten. Päättävänä on lasten hyväksikäyttöön liittyvän laittoman aineiston levittämiseen puuttuminen ja poistaminen. Verkostoon kuuluu 48 Hotlinea 42 maassa. Vuosittain viiheitä käsitellään noin 2 000, joista noin 30 prosenttia koskee laittomaksi arvioitua aineistoa.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Pelastakaa Lapset ry ja Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (KAVI, ent. MEKU) on jo useita vuosia kehittänyt EU-hankerahoituksella lasten ja nuorten turvallisuutta internetissä tuottamalla mediakasvatusaineistoja, koulutusta, kouluvierailuja ja vanhempainiltoja. Osana hanketta järjestettiin keväällä 2014 pääkaupunkiseudun oppilashuollon työntekijöille lasten ja nuorten nettiturvallisuutta käsittelevä työseminaari. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja nuorten puhelin ja netti sekä Vanhempainpuhelin ja netti antavat tukea myös nettiturvallisuuteen liittyvissä pulmissa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Nuortennetti-sivusto tarjoaa nuorille tietoa ja tukea nettiturvallisuuteen ja seksuaaliseen häirintään ja väkivaltaan liittyvissä asioissa (ks. www.mll.fi/nuortennetti/ihmissuhteet/seksuaalinen-hyvakaytto/, www.mll.fi/nuortennetti/mina_ja_media/seksuaalinen-hairinta-netissa/).

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on tuottanut tukioppilastoimintaan aineistoja ja koulutusmalleja lasten ja nuorten nettiturvallisuuden parantamiseksi. Tukioppilaita on myös koulutettu pitämään turvallista netinkäyttöä käsitteleviä oppitunteja peruskoulun ala- ja yläluokille sekä puhumaan aiheesta vanhempainilloissa. Mannerheimin Lastensuojeluliitto toteuttaa yhteistyössä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa, TEKESin rahoituksella 1.8.2014–31.3.2015 kokeilun, jossa Lasten ja nuorten puhelimeen ja nettiin yhteyttä ottaville, seksuaalista tai muuta väkivaltaa kokeneille lapsille ja nuorille tarjotaan mahdollisuus soittaa erikseen sovittuna aikana Mannerheimin Lastensuojeluliiton työntekijälle (ks.

www.mll.fi/nuortennetti/info/lasten_ja_nuorten_puhelin_ja_net/tukipuhelin/).

Mannerheimin Lastensuojeluliiton työntekijä auttaa ja motivoi lasta tai nuorta hakemaan apua viranomaispalveluista. Lasten ja nuorten puhelimen kokemusten perusteella näyttää siltä, että lapsilla ja nuorilla on korkea kynnyks kertonaa ammattiauttajille ongelmistaan, ja väkivallan kokemuksiin on erityisen vaikea hakea apua.

Ensi- ja turvakotien liitto on kehittänyt seurusteluväkivallan vastaista työtä nuorten parissa Turvaverkko-hankkeessa: Love is Respect -materiaalipaketti valmistui tammikuussa 2013. Materiaalia on jaettu paljon erilaisissa nuorille ja nuorten parissa työskenteleville ammattilaisille suunnatuissa tapahtumissa. Rakkausmaisteri-testi seurusteluväkivallasta nuorille toteutettiin keväällä 2013. Viiden kysymyksen testin tarkoituksena on herättää nuoret pohtimaan seurustelusuhteitaan. Testi löytyy nettiturvakodista, samoin kuin nuorten teatteriryhmän tekemät videot seurusteluväkivallasta ja kampanjajulisteet, joiden avulla järjestettiin Facebook-kampanja keväällä 2014.

Rispektii. Näkökulmia nuorten kohtaamaan perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan – artikkelikokoelma ammattilaisille valmistui helmikuussa 2014. Kuusi asiantuntija-artikkelia käsittelevät muun muassa kuritusväkivaltaa, seurusteluväkivaltaa, sisarusten välistä väkivaltaa sekä verkkoauttamista.

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK on mukana välittämässä tietoa turvallisuutta lisäävistä toimintatavoista (Lasten turvallisuutta lisäävät toimintatavat ja vapaaehtoisen rikostaustan selvittäminen -toimintaohje) palokuntanuorille ja nuorisotyötä tekeville, mikä edistää nuorten turvallisuutta vapaaehtoistoiminnassa. Ohje pyrkii muun muassa estämään ja havaitsemaan nuoriin kohdistuvaa seksuaalista häirintää ja hyväksikäyttöä.

Viranomaisia lisää nettiin: toimenpide 33

Mitä päätettiin:

Laaditaan nettinuorisotyön strategia ja lisätään eri viranomaisten läsnäoloa verkossa sekä kehitetään moniammatillista yhteistyötä verkossa. Poliisi tehostaa nettipoliisityötä

ja kehittää toimintaa sisäasiainministeriön kanssa tehtyjen päätösten mukaisesti. Netissä tapahtuvien tai nettiä hyödyntävien rikosten torjuntaa ja tutkintaa tehostetaan erityisesti nuoriin kohdistuvien rikosten osalta. Nettinuorisotyön kehittämistä jatketaan ottaen huomioon etsivä nuorisotyö. Päävastuu: SM

Mikä tilanne on nyt:

Opetus- ja kulttuuriministeriön kanta on, että nettinuorisotyön strategian laatiminen ei ole tässä tilanteessa tarkoituksenmukaista. Poliisi on tehostanut nettipoliisityötä.

Mitä järjestöt ovat tehneet:

Rikosuhripäivystyksen NUORIKU-hanke aloitti vuonna 2013 etsivän työn verkossa. Nuorilla on mahdollisuus tulla juttelemaan ja kysymään rikoksiin liittyvistä asioista anonyymiin chattiin. Toimintaympäristöinä toimivat tällä hetkellä omat nettisivut, IRC-Galleria, Suomi24 ja Ask.fm. Osa verkossa tapahtuvaa työtä on blogien tuottaminen verkkoon, etenkin IRC-Galleriaan. Blogit ovat saavuttaneet paljon lukijoita. Aiheena ovat olleet nuorten kohtaamat rikokset. Vakiintuneeksi työmuodoksi ovat muodostuneet myös kyselyt, joiden tarkoitus on ollut kerätä nuorten kokemuksia ja antaa tietoa nuorille rikoksista.

Hankkeen aikana Rikosuhripäivystykselle on tehty omat nuortensivut (www.riku.fi/nuoret), joilla on laajasti tietoa nuorille rikoksen uhreille, heidän läheisilleen, ammattilaisille ja todistajille. Nuoret ovat myös tehneet ahkerasti sivuilla olevia testejä. Etsivä työ verkossa on ollut hyvä tapa RIKUlle tavoittaa nuoria.

Pelastakaa Lapset ry koordinoi verkkonuorisotalo Netaria, jossa työskentelevät yhteistyökuntien nuorisotyöntekijät yhteistyössä Helsingin kaupungin Verkkoterkkareiden ja Oulun Jeparichatin kanssa. Netarissa kohdataan vuosittain noin 10 000 nuorta. Netari toimii Demi.fi -forumilla, IRC-Galleriassa, Habbossa, Facebookissa ja Twitterissä. Netari kuuluu ehkäisevän lastensuojelun ja nuorisotyön piiriin. Tavoitteena on ehkäisevän lastensuojelun ja verkkonuorisotoiminnan keinoin luoda nuorille verkkoon tila, jossa he voivat turvallisesti tavata muita nuoria ja ammattilaisia.

Suomen Punaisen Ristin Turvatalojen vapaaehtoiset päivystävät Tukinet -sivustolla kahdesti viikossa. Tavoitteena on ylläpitää osaamista jalkautua verkkoon valtakunnallisen nuoria koskevan yllättävän dramaattisen tapahtuman yhteydessä.

Kalliolan Nuoret ry:n e-Talo-hanke, jossa kehitetään sukupuolisensitiivistä nuorisotyötä netissä, on mukana nuorille suunnatun verkkotyön foorumissa (Nusuvefo). Foorumi on yhteistyöverkosto yleishyödyllisille organisaatioille, jotka työskentelevät verkossa nuorten kanssa. Verkostossa kehitetään nettinuoorisotyötä ja yhteistyötä sen ympärillä.

Arjen turvallisuus on esillä nuorille suunnatuissa **A-klinikkasäätiön** sähköisissä palveluissa, kuten nuortenlinkki.fi ja varjomailma.fi. Nuortenlinkissä nousee usein esille muun muassa itsensä tahallinen vahingoittaminen viiltelemällä. Yleensä tähän ilmiöön liittyy läheisesti myös masennus ja kiusaaminen. Nuortenlinkki tarjoaa turvallisen paikan nuorelle purkaa pahaa oloaan. Lähtökohtana on, että ongelmien ei tarvitse liittyä nimenomaan päihdeasioihin, koska nuoret kokevat asioita yleensä kokonaisvaltaisesti. Tärkeintä on, että nuori tulee kuulluksi ja hänelle tarjotaan tukea sekä lisäapua. Varjomailma-palvelussa nuorten kautta tulee usein esille perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyviä kysymyksiä, joissa taustalla ovat joko vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat tai palvelun ylläpitäjälle syntynyt tunne siitä, että nuorella on riski itse syyllistyä väkivaltaiseen käyttäytymiseen.

Ensi- ja turvakotien liitto ylläpitää Nettiturvakotia (www.turvakoti.net), joka auttaa väkivallan kaikkia osapuolia tarjoamalla heille tietoa, keskusteluapua ja vertaistukea. Sivustoa kehitettiin vuonna 2013 lisäämällä erityisesti nuorille suunnattua materiaalia. Yksilöityjä kävijöitä oli kuukausittain keskimäärin 3050. Sivustolla on mahdollista käydä kahdenkeskisiä tukikeskusteluja eli chatteja ammattilaisten kanssa. Useissa keskusteluissa avun tarvitsijaa ohjattiin hakemaan apua esimerkiksi turvakodista tai väkivaltatyön avopalveluista, perheneuvolasta tai koulun henkilökunnalta. Nettiturvakodissa toimi myös kaksi suljettua vertaistukiryhmää ja ryhmächatteja järjestettiin yhdessä Tukinetin kanssa

Lisää järjestöjen väkivaltaa vähentäviä palveluja: toimenpide 38

Mitä päätettiin:

Kaikissa tapauksissa henkilöä ei ole tarpeen ohjata jatkotoimiin terveydenhuollon piiriin, mutta hän tarvitsee tukea väkivaltafantasioiden käsittelyssä ja niistä irti pääsemisessä. Järjestöt tarjoavat apua erilaisista väkivaltaongelmista kärsiville henkilöille. Palveluja on kuitenkin vielä varsin vähän saatavilla niin määrällisesti kuin myös alueellisesti. Edistetään järjestöjen mahdollisuuksia tarjota mentorointia ja muita matalan kynnyksen palveluja vakavaan väkivaltaan liittyvistä fantasioista ja muista vakavista väkivaltaongelmista kärsiville henkilöille. Palvelut perustuvat vapaaehtoisuuteen. Viranomaiset ja järjestöt sopivat yhdessä menettelystä, jolla henkilö ohjataan palvelun piiriin. Päävastuu: SM.

Mitä järjestöt ovat tehneet:

Poliisihallitus kartoitti syksyllä 2013 uusien poliisilaitosten alueella järjestöt, jotka voisivat tarjota toimenpiteessä tarkoitettuja palveluja. Pilotiksi valittiin Helsingin poliisilaitos ja **HelsinkiMission Aggredi**. Pilotissa kokeillaan järjestelmällistä asiakasohjausta kolmannen sektorin piiriin perinteisten virallisten hoito- ja tukitoimien lisäksi.

HelsinkiMission Aggredi tarjoaa hoidollista palvelua väkivaltarikoksiin syyllistyneille. Tämän lisäksi Aggredi tarjoaa keskustelua koulu- ja tai joukkosurmaa suunnitteleville asiakkaille väkivaltafantasioiden käsittelemiseksi. Tällä hetkellä kyseiselle kohderyhmälle toimintaa on Helsingissä (Aggredi, vakituinen) sekä Oulussa (Via Vis-väkivaltatyön hanke). Toimintaan on haettu rahoitusta 2015 alkaen myös Kuopioon sekä Tampereelle. Aggredi-toiminnan tuloksia on arvioitu Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2014 julkaistussa tutkimuksessa *Katuväkivaltatyön vaikuttavuus*.

Väkivaltafantasiat näkyvät myös **Poikien Talon** asiakaskunnassa. Poikien Talo tarjoaa matalan kynnyksen tukea väkivaltafantasioiden käsittelyyn ja niistä irti pääsemiseksi. Varsinkin masennuksesta ja kiusaamisesta kärsineiden nuorten kanssa on erittäin tärkeäksi ottaa asia puheeksi, sillä Poikien Talon kokemus on, että monilla näistä nuorista miehistä on masennuksen taustalla paljon vihaa ja he tarvitsevat tukea tämän käsittelemiseksi.

Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistyksissä väkivaltaisesta käyttäytymisestä irti pääsemisen palveluja tarjoavat **Jussi-työ® ja Lyömätön Linja Espoossa**. Tekijöiden kanssa tehtävä työ tavoitti 1120 asiakasta vuonna 2013. Jussi-työ® on tarkoitettu miehille, jotka haluavat ehkäistä tai lopettaa väkivallan käytön lähisuhteissaan ja tarvitsevat apua kriisinsä selvittämisessä. Jussi-työn tavoitteena on tukea miehiä löytämään väkivallattomia ongelmanratkaisukeinoja, sekä auttaa miehiä elämään turvallisesti itsensä ja läheistensä kanssa. Jussi-työ voitti kansallisen rikosentorjuntakilpailun vuonna 2013. Lyömätön linja Espoossa ry:llä on väkivallan katkaisuojelma, joka koostuu yksilö- ja ryhmätyöstä sekä seurannasta. Yhdistys on ollut mukana myös lähisuhde- ja perheväkivaltarikoksesta epäillyn ohjaamista esitutkinnasta väkivaltaa katkaisevaan palveluun.

Lisää nuorten miesten rikoksia ennalta ehkäiseviä palveluja: toimenpide 61

Mitä päätettiin:

Kehitetään nuorille miehille suunnattuja rikoksia ennaltaehkäiseviä palveluja esimerkiksi Kalliolan settlementin järjestämän Poikien Talo -mallin mukaisesti. Toiminta käynnistetään pilotoinnilla. Tukipalveluja rahoitetaan esimerkiksi hakemalla avustusta Raha-automaattiyhdistykseltä, kunta-avustuksilla sekä mahdollisesti perustettavalta rikosuhrirahastolta haettavilla varoilla. Hankkeet toteutetaan siten, että ehdotonta

vankeusrangaistusta lievempiä seuraamuksia saaneita kohderyhmän rikoksentekejiä ohjataan Rikosseuraamuslaitoksen ja kuntien toimesta niiden piiriin. Päävastuu: OM.

Mikä tilanne on nyt:

Oikeusministeriön vetämä työryhmä viimeistelee raporttiaan. Rikosseuraamuslaitos on käynnistänyt hankkeen, jossa sakon muuntorangaistusta suorittavia pyritään sijoittamaan vankeuslain 8 luvun 9 §:n nojalla ulkopuoliseen laitokseen. Tavoitteena on, että hoito-ohjelmat jatkuvat myös rangaistuksen suorittamisen jälkeen

Mitä järjestöt ovat tehneet:

Toimenpidettä on suunniteltu Rikosseuraamuslaitoksen, kuntien ja järjestöjen välisissä yhteistyötapaamisissa. Järjestöt ovat käynnistäneet hankkeita palvelujen tuottamiseksi ja kehittämiseksi. Näistä voidaan mainita KRIS:in toteuttamat mentorointi-, vertaistuki- ja työllistämishankkeet. Lisäksi **Kriminaalihuollon Tukisäätiön** hanke Jenginuorten rikosentorjunta järjestöyhteistyönä on käynnissä.

Poikien Talo -mallin laajentaminen on saanut rahoitusta raha-automaattiyhdistykseltä. **Poikien Talon** toiminnassa riskiryhmään kuuluvien nuorten miesten taustalla on usein yksinäisyyttä, kaltoinkohtelun tai väkivallan kokemuksia sekä kiusaamiskokemuksia. Näiden seurauksena nuorilla miehillä on alisuoriutumista, masennusta, sisäänpäin kääntynyttä aggressiota, syrjäytymistä ja pahimmillaan ajatuksia ääriteoista. Rikoksia sekä edellä mainittuja uhkatekijöitä ennaltaehkäiseväksi Poikien Talolla on havaittu hyväksi nuorten kokonaisvaltainen tuki, millä tarkoitetaan eri työmuotojen tarjoamisesta "saman katon alla", jolloin nuori voi itse määritellä oman osallistumisen tason. Poikien Talon tarjoama tuki koostuu yksilötapaamisista, ryhmätoiminnasta sekä avoimesta toiminnasta. Poikien Talo pyrkii nuoren rinnalla kulkemiseen. Keskeisiä elementtejä toiminnassa on yhteisöllisyys, positiivinen vertaistuki, itsensä hyväksyminen ja oman arvokkuuden löytäminen.

Poikien Talolla kehitettävästä sukupuolisensitiivisestä työstä sekä poikien ja nuorten miesten kohtaamista nuorisotyössä ja sosiaalityössä on julkaistu ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetöitä (Sami Seppilä: "Pojat ja dialoginen kohtaaminen" <https://www.theseus.fi/handle/10024/77148>; Emma Rantanen ja Minna Sevon: "Sukupuolisensitiivinen työ Poikien Talolla – Poikien ja nuorten miesten kokemuksia Poikien Talosta").

Vapautuvan vangin palvelut: toimenpide 62

Mitä päätettiin:

Tehostetaan kuntien, Rikosseuraamuslaitoksen sekä kolmannen sektorin yhteistyötä rikollisuutta ehkäisevän järjestelmän kehittämisessä käynnistämällä selvitys, miten

parhaiten voitaisiin turvata vapautuvan vangin katkeamaton hoitoketju vapautumisvaiheessa. Päävastuu: OM

Mikä tilanne on nyt:

Hoitoketjujen katkeamattomuutta on käsitelty vankien terveydenhuollon järjestämisen siirtämistä sosiaali- ja terveysministeriölle selvittävän työryhmän väliraportissa. Lisäksi yhdyskuntaseuraamusta suorittavien psykososiaalisen kuntoutuksen järjestämistä ja kuntoutusjatkumoa selvitettiin yhdyskuntaseuraamuslainsäädännön uudistamishankkeen yhteydessä.

Rikosseuraamusalan tutkimus- ja kehittämismäärärahoista on tuettu Laurean toteuttamaa hanketta Valvottu koevapaus päihdehoidossa. Hankkeessa kartoitetaan niitä kokemuksia, joita Suomessa on saatu valvotun koevapauden ja päihdekuntoutuksen yhdistämisestä

Mitä järjestöt ovat tehneet:

HelsinkiMission Aggredi tarjoaa osaltaan katkeamattoman hoitoketjun kodin ulkopuolisista väkivaltarikoksista tuomituille henkilöille. Yleisimmin se tapahtuu koevapauden kautta, jossa Aggredi toimii yhtenä hoidollisen tahona. Aggredi on aloittanut Helsingin Ankkuri/Monni-ryhmän kanssa yhteisen viikonloppupäivystyksen Pasilan poliisilaitoksella. Toiminnan tarkoituksena on tehostaa asiakkaiden hoidon kiinnittymistä ja tavoitettavuutta.

A-klinikkasäätiö on suunnitellut useiden päihde- ja kriminaalityön toimijoiden kanssa laaja-alaista kehittämisohjelmaa, jolla toimijaverkosto voisi rakentaa kokonaisvaltaisen palvelujatkumon ennen rikosseuraamusta, sen aikana ja sen jälkeen. Hankkeen tarkemmalle valmistelulle on haettu RAY-avustusta vuodelle 2015. Kehittämistyötä on sen jälkeen tarkoitus jatkaa monivuotisena kehittämisohjelmana, mikäli rahoitus saadaan. A-klinikkasäätiö on tehnyt aihepiirissä pitkäaikaista verkostoyhteistyötä, muun muassa Kriminaalihuollon tukisäätiön, Rikosseuraamuslaitoksen ja oikeusministeriön kanssa.

Ensi- ja turvakotien liitto on hakenut RAY-avustusta Vanhempi vankilan portilla -hankkeelle vuosille 2015–2019. Hankkeen tehtävänä on kehittää sellainen lapsen iän ja kehitystason huomioiva kuulemiskäytäntö ja sitä toteuttavia menetelmiä, jotka ovat lapsen näkökulmasta turvallisia, joiden avulla selvitetään lapsen aito mielipide ja jotka ovat tasalaatuisesti sovellettavissa riippumatta, siitä kuka kuulemisen toteuttaa. Kuulemismenetelmän rinnalla kehitetään perheiden tukijaksoina toteutettavaa uudenlaista vertaisuutta ja ammattityötä yhdistävää vankiperhetyön mallia. Kumppanijärjestöinä hankkeessa ovat Rikosseuraamuslaitos ja sen Länsi-Suomen ja Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueet, Kriminaalihuollon tukisäätiö ja Vankien Omaiset.

2.3 Järjestöt tukena

Järjestöt ovat omalla toiminnallaan tukeneet monia sisäisen turvallisuuden ohjelmassa päätettyjä tavoitteita ja toimenpiteitä, vaikkei niiden toteuttaminen olekaan ollut järjestöjen vastuulla. Näin toimimalla järjestöt ovat edistäneet sisäisen turvallisuuden ohjelmassa asetettujen tavoitteiden toteutumista laajemmin.

Järjestöt edistämässä moniammatillisten toimintamallien käyttöönottoa – Ankkuri, MARAK, Pakka, Tie selväksi

Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa on päätetty neljän moniammatillisen toimintamallin käyttöönotosta. Nämä mallit ovat Ankkuri (toimenpide 24), Tie Selväksi (toimenpide 23), MARAK (toimenpide 39) ja Pakka (toimenpide 55). Järjestöt ovat olleet mukana tässä moniammatillisessa työssä. Esimerkkinä voidaan mainita Helsingin moniammatillinen Ankkuri -työ, jossa **Aggredin** ja poliisin yhteistyö on edelleen tehostunut. Aggredi on aloittanut Ankkuri-ryhmän yhteisen viikonloppupäivystyksen Pasilan poliisilaitoksella. Toiminnan tarkoituksena on varmistaa, että Aggredin palvelut ovat tarjolla oikealla hetkellä.

A-klinikasäätiö on puolestaan osallistunut Pakka-mallin toteuttamiseen. Esimerkiksi Hämeenlinnassa tavoitteina ovat olleet alkoholinkäytön aloitustien nostaminen ja nuorten päihteettömyyden tukeminen sekä kuntalaisten osallistaminen ehkäisevään päihdetyöhön. Myös MARAK-mallin käyttöönoton tarpeista on keskusteltu erityisesti säätiön perhetyötä arvioivassa ja kehittävässä työryhmässä.

Rikosuhripäivystys on ollut mukana kehittämässä alueellista moniammatillista yhteistyötä poliisilaitoksilla Visitor-toimintansa kautta. Olemalla läsnä poliisilaitoksella Rikosuhripäivystys on lisännyt ja kehittänyt poliisitalon moniammatillisia käytäntöjä sekä lisännyt talossa mahdollisesti olevan Ankkuri-tiimien vahvuutta tuottamalla uhripalveluja. Tällä hetkellä Visitor-toiminta on käynnissä seitsemällä poliisilaitoksella, ja toiminta laajentuu edelleen. Poliisilaitosten lisääntynyt valmius ja halukkuus moniammatilliseen työotteeseen on lisännyt yhteistyötä järjestöjen kanssa. Visitor-toiminta on lisännyt järjestöjen ja viranomaisten vuoropuhelua ja uhrityö on tullut tutummaksi. Samalla asiakkaita vastaanottava verkko on tiivistynyt. Toiminta lisää viranomaisten tekemää ohjausta uhripalveluihin.

Rikosuhripäivystys on ollut aktiivinen toimija myös MARAK - lähisuhdeväkivallan riskinarviointimallin kehittämisessä sen alusta lähtien. Lähes kaikissa MARAK-työryhmissä on Rikosuhripäivystyksen edustaja ja Rikosuhripäivystyksen tukihenkilöt toimivat MARAK-asiakkaiden tukihenkilöinä. Rikosuhripäivystys on myös mukana uusissa perustettavissa MARAK-työryhmissä ja kehittää lähisuhdeväkivaltaan erikoistunutta vapaaehtoista tukihenkilötoimintaa ja MARAK-yhteistyötä RAY:n rahoittamalla ORAVA-hankkeellaan².

² Rikosuhripäivystyksen Itä-Suomen aluetoimiston ORAVA-hanke – Osaamista raja-alueille vapaaehtoistoimintaan vuosille 2014–2016 kehittää lähisuhdeväkivaltatyötä sekä tukihenkilö- ja vertaisryhmätoimintaa harvaan asutuilla alueilla. ORAVA-hankkeessa Rikosuhripäivystyksen lähisuhdeväkivallan erityisosaamista vahvistetaan Pohjois-Karjalan alueella ja hankkeessa luodut mallit

Rikosuhripäivystys on ollut myös yksi MARAK-menetelmästä kouluttava taho ja Rikosuhripäivystyksen omat vapaaehtoiset ovat saaneet MARAK-koulutusta. Rikosuhripäivystys on osallistunut Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen valtakunnallisiin yhteistyötapaamisiin ja tekee säännöllistä yhteistyötä THL:n MARAK-kehittämistyön kanssa. MARAK-toiminta on lisännyt yleensä moniammatillista ja poikkihallinnollista yhteistyötä, nostanut esiin ”vakavan väkivallan” tunnusmerkistöä ja olemassa oloa sekä lisännyt järjestöjen ja viranomaisten vuoropuhelua.

Tukinainen ry on mukana Itä-Helsingin ja Jyväskylän MARAK-työryhmissä seksuaalisen väkivallan uhrien auttamista koskevana erityisasiantuntijana. Tukinainen ry:n koordinoima sensitiivisyyskoulutus (Senja-koulutukset) poliiseille, poliisiopiskelijoille ja hätäkeskuspäivystäjille toteutettiin moniammatillisena yhteistyönä eri uhreja auttavien järjestöjen ja viranomaisten yhteistyönä. Senja-koulutuksista laaditun vaikuttavuus selvityksen mukaan sensitiivisyyskoulutusmalli on todettu toimivaksi käytännön työssä erityisesti poliisitoimessa. Senja-aineistoon netissä (www.senjanetti.fi) on tutustunut vuosittain useita satoja henkilöitä. Senja-kansioiden sisällöt soveltuvat myös muille ammattihenkilöille kuten sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille.

Myös **Ensi- ja turvakotien liiton** jäsenyhdistykset ovat olleet mukana MARAK-ryhmissä toiminnan alusta alkaen, tällä hetkellä yhdeksällä eri paikkakunnalla. Käsittelyssä olleista tapauksista suurin osa on tullut turvakotien kautta.

Järjestöt mukana vähentämässä uusintarikollisuutta

Sisäisen turvallisuuden ohjelman tavoitteena on vähentää uusintarikollisuutta muun muassa tarjoamalla tietoa erilaisista auttamistahoista ja palveluista esimerkiksi sovittelun yhteydessä (toimenpide 27) ja huolehtimalla vapautuvien vankien palveluketjusta (toimenpide 60).

Rikosuhripäivystys on omalla toiminnallaan edistänyt mahdollisimman kattavaa ohjausta uhripalveluihin. Yhteistyötä sovittelutoiminnan kanssa on tehty monella tavalla. Sovittelutoiminnan edustaja on ollut mukana Rikosuhripäivystyksen aluetyöryhmässä ja vastaavasti aluejohtaja on ollut jäsenenä sovittelun yhteistyöryhmässä sekä lähisuhdeväkivallan sovittelun yhteistyö-, kehittämis- ja koordinointityöryhmässä. Rikosuhripäivystys on myös järjestänyt koulutuksia yhteistyössä paikallisen sovittelutoimiston kanssa ja kouluttanut sovittelun henkilöstöä palveluohjauksesta jatkoavun piiriin. Rikosuhripäivystys on edustettuna valtakunnallisessa rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnassa.

A-klinikkasäätiö on tehnyt kehittämissyhteistyötä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa rattijuopumukseen syyllistyneille suunnatun Ohjauspyörä-toimintamallin

ovat myös valtakunnallisesti hyödynnettävissä osana Rikosuhripäivystyksen perustoimintaa. MARAK-tukihenkilötoiminnan kehittäminen on hankkeen keskeisiä tavoitteita. Hankkeessa tehdään yhteistyötä VÄISTÖ 2014–2015 – Väkivaltatyön käytännön toimintatapojen kehittäminen Itä-Suomessa -hankkeen kanssa (KASTE II).

vakiinnuttamiseksi ja levittämiseksi. Lisäksi A-klinikkasäätiö on osallistunut aktiivisesti muuhun kriminaalipäihdetyön verkostokehittämiseen, erityisesti valmistelemalla useiden päihde- ja kriminaaliryhmien toimijoiden kanssa laaja-alaista kehittämissuunnitelmaa, jolla toimijaverkosto voisi rakentaa kokonaisvaltaisen palvelujatkumon ennen rikosseuraamusta, sen aikana ja sen jälkeen. Hankkeen tarkemmalle valmistelulle on haettu RAY-avustusta vuodelle 2015 ja kehittämistyötä on sen jälkeen tarkoitus jatkaa monivuotisena kehittämissuunnitelmana, mikäli valmistelulle ja ohjelmalle saadaan rahoitus.

Järjestöt parantamassa ikääntyneiden turvallisuutta

Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa ikääntyneiden turvallisuutta pyrittiin parantamaan erityisesti kotien turvallisuutta lisäämällä (toimenpide 34) ja jatkamalla hoiva- ja huoltolaitosten suojaamista automaattisella sammutusjärjestelmällä (toimenpide 36).

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK on tehnyt oppaan (Erehdykset ja unohtukset – salliva asuinympäristö) erityisryhmien asumisturvallisuuden lisäämiseksi sekä asumisturvallisuuden tarkistuslistan esimerkiksi kotikäyntejä tekeville. Vuoden 2014 toiminta- ja taloussuunnitelmassa SPEK on päättänyt edistää erityisryhmien turvallisuuteen tehtyjen materiaalien käyttöä ja aineistojen ylläpitoa eri toimijoiden keskuudessa. Erityisryhmille tarkoitettuja aineistoja on saatavilla ilmaiseksi järjestön internet-sivuilla. Novia ammattikorkeakoulun, Vaasan ammattikorkeakoulun ja SPEKin yhteisen Hemma bäst –projektin avulla on pyritty lisäämään hoitohenkilökunnan ja hoitoalan opiskelijoiden turvallisuusosaamista ja -tietoutta erityisesti ikääntyneiden kotona asumisen näkökulmasta.

SPEK on myös edistänyt hoiva- ja huoltolaitosten suojaamista automaattisella sammutusjärjestelmällä. Hoivalaitosten turvallisuuden kohentamiseksi SPEK on vuonna 2014 julkaissut Poistumisturvallisuus selvityksen laadintaoppaan, jonka tarkoituksena on helpottaa hoitolaite- ja palvelu- ja tukiasunnon ylläpidosta vastaavaa toiminnanharjoittajaa poistumisturvallisuus selvityksen laadinnassa.

Ikääntyneet on kasvavana asiakasryhmänä otettu enenevästi huomioon **A-klinikkasäätiön** palveluissa. Auttamistarpeet liittyvät usein arjen turvallisuuteen. Ikääntyneiden päihde- ja mielenterveystyön koulutuksissa keskeistä on ollut vanhuksen tilanteen laaja-alainen arviointi ja tämänhetkisen polttavan ongelman ratkaiseminen, mikä voi liittyä niin turvallisuuteen, asumiseen kuin itsestä huolehtimiseen. Kotiin tuotavat palvelut samoin kuin sähköiset palvelut ja netissä olevat työvälineet ovat olleet keskeisiä niin koulutuksissa kuin palvelujen kehittämisessäkin. Oman henkilöstön piirissä on laadittu ja käynnistetty erityinen Ikäohjelma.

Naisten Valmiusliitto on toteuttanut useiden vuosien ajan alueellisten toimintayksikköjensä, alueneuvottelukuntien, kautta ikääntyneiden turvallisuutta parantavaa koulutusta eri puolilla Suomea. Koulutuksiin on osallistunut ikääntyneitä ihmisiä sekä heidän läheisiään. Naisten Valmiusliitto käynnisti vuonna 2014 myös kampanjan Turvallisesti seniori-iässä – Turvallisuustaidot kuuluvat kaikille, jonka tavoitteena on valistaa ihmisiä parantamaan ikääntyneiden läheistensä turvallisuutta

kiinnittämällä huomiota kolmeen tärkeään teemaan: yksinäisyys, kotitapaturmat ja toimintakyvyn säilyttäminen kiinnittämällä huomioita liikuntaan ja ravitsemukseen.

Suomen Kylätoiminta ry:n paikallisen kehittämisen valtakunnallisessa ohjelmassa 2014–2020 on linjattu, että kylätoimintaliike kehittää ja levittää yhdessä kuntien kanssa uusia palvelukonsepteja muun muassa ikäihmisten kotona asumisen tuen sopimusyrittäjämalliksi, monipalvelupisteiksi ja kylän palvelupisteiksi. Paikallistoiminnassa on edistetty kylien asukkaiden kesken moni-ikäistä osallisuutta ja lähidemokratian toteutumista. Ikääntyneiden keskuudessa muun muassa järjestetään ns. Elämän Virtapiiri ELVI-toimintaa, jossa vertaistuen avulla kylien ja asuinyhteisöjen ikääntyneet kokoontuvat sovitusti ja säännöllisesti yhteisöllisiin tiloihin ruokailuihin, teemakeskusteluihin ja kuulemaan asiantuntijaluentoja (poliisi, pelastuslaitos, kodin turvallisuus ja sujuva arki). Kokoontumisissa on mukana paikallisia terveys- ja hyvinvointiyhdistyksiä, seurakuntia ja kuntien vanhushuollon palveluvastaavia.

Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistys Turvallisen vanhuuden puolesta – Suvanto ry ylläpitää Suvanto-linjaa, johon voi soittaa kaltoinkohtelua, hyväksikäyttöä tai väkivaltaa tai niiden uhkaa kokeneet ikääntyneet, heidän läheisensä tai muut ikääntyneen hyvinvoinnista ja turvallisuudesta huolestuneet. Suvanto ry:n toteuttama Juuri-hanke pyrkii tavoittamaan ikääntyneiden parissa työskentelevät ammattilaiset, ja tarjoamaan heille uudenlaista osaamista ja lähestymistapoja auttaa kaltoinkohtelua kokeneita ikääntyneitä ja heidän läheisiään. Tavoitteena on myös vaikuttaa ikäihmisten tietopohjaan ja asenteisiin hakea apua kokemaansa kaltoinkohteluun tai sen uhkaan. Hankkeen alueellinen pilotointi toteutetaan Oulussa yhteistyössä Oulun ensi- ja turvakoti ry:n ja Oulun Seudun Mäntykoti ry:n kanssa.

Järjestöt torjumassa alkoholin käytöstä johtuvia turvallisuusongelmia

Alkoholi on yleisin tekijä monen turvallisuusongelman taustalla, esimerkkinä voidaan mainita tapaturmat, onnettomuudet ja väkivalta. Sisäisen turvallisuuden ohjelman tavoitteena on alkoholista johtuvien turvallisuusongelmien vähentäminen. Tästä syystä kaikki se työ, jota **A-klinikkasäätiö** päihdealan järjestönä tekee, tukee työtä turvallisuusongelmien vähentämiseksi. Kasvokkaisten palvelujen ohella sähköiset palvelut (ks. www.ainalähellä.fi) ja näiden palvelutapojen molemminpuoliset yhdistämiset tarjoavat uusia toimintamahdollisuuksia. Esimerkiksi A-klinikkasäätiön kumppanuuskehittämisenä tuottamaa Ota puheeksi alkoholi -toimintamallia ja sen Puheeksioton perusteet -verkkokurssia on viime aikoina räätälöity erilaisiin sisällöllisiin aihepiireihin ja erilaisille kohderyhmille sopivaksi (ks. www.otapuheeksi.fi).

Rikosuhripäivystys ja NUORIKU-hanke olivat mukana vuonna 2013 Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteistyössä aluehallintovirastojen ja muiden viranomaisten järjestämässä Alkoholi ja väkivalta – seminaarikiertueella. Seminaarien avulla saatiin laajasti levitettyä tietoa muun muassa nuoren rikoksen uhrin tunnistamisesta, kohtaamisesta ja tukemisesta.

Ensi- ja turvakotien liiton Pidä kiinni -hoitojärjestelmään kuuluvat päihdeongelmien hoitoon erikoistuneet ensikodit ja niiden avopalveluyksiköt Espoossa, Helsingissä, Kokkolassa, Kuopiossa, Rovaniemellä ja Turussa sekä avopalveluyksikkö

Jyväskylässä. Hoitojärjestelmän ydin on kuntoutusmalli, jossa yhdistetään varhaisen vuorovaikutussuhteen ja vauvaperheen arjen tukeminen ja vauvalähtöinen päihdekuntoutus.

Järjestöt parantamassa rikoksen uhrin palveluja

Rikosuhripalvelujen rahoituksen lisääminen on ollut esillä valmisteltaessa hallituksen kehyspäätöksiä jo pitkään, mutta tarpeisiin nähden riittävää lisärahoitusta ei ole pystytty osoittamaan. Rikosuhridirektiivin (2012/29/EU) tarkoituksena on varmistaa, että rikoksen uhrin saavat asianmukaista tietoa, tukea ja suojelua ja että he voivat osallistua rikosoikeudellisiin menettelyihin. Direktiivissä edellytetään, että jäsenvaltiot toteuttavat toimenpiteitä maksuttomien ja luottamuksellisten erityistukipalveluiden perustamiseksi uhrien yleisten tukipalveluiden lisäksi tai niiden osina. Direktiivin mukaan rikoksen uhrin palveluja voivat tuottaa valtio, sen alaiset toimijat tai esimerkiksi järjestöt. Edellä mainitusta johtuen sisäisen turvallisuuden ohjelmassa päätettiin selvittää vaihtoehdot rikosuhripalvelujen kestäväksi rahoitusmalliksi (toimenpide 57).

Rikosuhripäivystys, Tukinainen ry, Ensi- ja turvakotien liitto ja Monika-Naiset ry ovat olleet mukana selvittämässä kansainvälisiä rahoitusmalleja ja osallistuneet oikeus-, sisä- sekä sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2013 asettaman uhripoliittisen toimikunnan työhön, jonka yksi keskeinen tehtävä on ollut rahoitusjärjestelmää koskeva valmistelu. Uhripoliittisen toimikunnan esityksen mukaisesti oikeusministeriössä valmisteltu rikosuhrimaksua koskeva lakiesitys, jonka valmistelutyötä Rikosuhripäivystys on tukenut.

Sisäisen turvallisuuden ohjelmaan sisältyy myös toimenpide esitutkintalain muuttamisesta niin, että uhrien palveluun ohjaus tehostuu (toimenpide 59). Uhrien ohjautumisen edistäminen on **Rikosuhripäivystyksen** perustyötä, jota edistetään tiedotuksen ja koulutuksen avulla sekä kaikissa vuoropuheluissa viranomaisten kanssa niin valtakunnallisella, alueellisella kuin paikallistasolla. Esimerkkeinä voidaan mainita Rikosuhripäivystyksen Visitor-toiminta poliisilaitoksilla ja laaja-alainen moniammatillinen yhteistyö erilaisissa viranomaistyöryhmissä sekä Rikosuhripäivystyksen omat yhteistyörakenteet, kuten Rikosuhripäivystyksen kaikilla seitsemällä toiminta-alueella toimivat aluetyöryhmät. Esitutkintalakiin lisätty muutos uhrien ohjaamisesta tukipalveluihin on erittäin tärkeä uudistus rikoksen uhrien tukitoiminnan kannalta, vaikka poliisi on jo aiemminkin omaan ohjeistukseensa perustuen ohjannut uhreja Rikosuhripäivystyksen palveluihin.

Tukinainen ry on lausunnossaan luonnoksesta Sisäisen turvallisuuden rahaston kansalliseksi ohjelmaksi 2014–2020 korostanut kansallisina painopisteinä koulutusta ja seksuaalirikosten uhrien tukemista. Tukinainen mukaan rahastosta tulee ohjata riittävä rahoitus säännölliseen ja jatkuvaan poliiseille suunnattuun Sensitiivisyys-koulutukseen. Näin uhrien kohtaamisessa poliisityössä ehkäistään lisäksi rikosten syntyminen uhreille. Lapsiuhrien osalta koulutusta on jo lisätty.

3 Sisäisen turvallisuuden ohjelman merkitys järjestöjen toiminnassa

3.1 Viranomaisten ja järjestöjen välisen yhteistyön vahvistaminen

Sisäisen turvallisuuden ohjelman järjestöyhteistyön seurantaryhmä asetettiin ensimmäisen kerran sen jälkeen, kun valtioneuvosto oli tehnyt periaatepäätöksen toisesta sisäisen turvallisuuden ohjelmasta 8.5.2008. Toiselle kaudelle ryhmä asetettiin 4.10.2012. Järjestöyhteistyöryhmän toimintaa on kehitetty tavoitteena, että se edistäisi viranomaisten ja järjestöjen yhteistyötä ja veisi eteenpäin järjestöjen näkökulmasta keskeisten turvallisuuskysymysten ratkaisua. Järjestöyhteistyöryhmä on käsitellyt sisäisen turvallisuuden ohjelman keskeisiä teemoja ja etsinyt keinoja, joiden avulla järjestöt voivat tehdä aiempaa parempaa yhteistyötä keskenään ja viranomaisten kanssa.

Järjestöjen rooli ja mukanaolo sisäisen turvallisuuden ohjelman valmistelussa, toimeenpanossa ja seurannassa on kasvanut. Toiseen sisäisen turvallisuuden ohjelmaan (Vnp 8.5.2008) sisältyi toimenpide, jonka mukaan tulee toteuttaa toimia, joilla elinkeinoelämä ja järjestöt saada mahdollisimman kattavasti mukaan paikalliseen turvallisuussuunnitteluun. Työkirja Järjestöt mukaan turvallisuussuunnitteluun (SM julkaisu 4/2010) julkaistiin 27.4.2010.

Järjestöt olivat laajasti mukana kolmannen sisäisen turvallisuuden ohjelman valmistelussa, ja niille on myös osoitettu vastuita toimenpiteiden toimeenpanossa, kuten aiemmissa luvuissa on kuvattu. Järjestöyhteistyöryhmän kautta on levitetty tietoa sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanosta ja järjestöt ovat osallistuneet väliraporttien valmisteluun. Teemakokousten myötä järjestöillä on ollut mahdollisuus nostaa esille omalta kannaltaan keskeisiä kysymyksiä ja pohtia yhdessä ratkaisumahdollisuuksia.

3.2 Sisäisen turvallisuuden ohjelman tuoma lisäarvo järjestöjen toiminnalle

Järjestöyhteistyöryhmä kokosi tietoa siitä, miten sisäisen turvallisuuden ohjelma on vaikuttanut ja näkynyt järjestöjen toiminnassa. Ryhmän jäsenten mukaan järjestöyhteistyöryhmän kautta on saatu hyvin tietoa arjen turvallisuuden, ml. muut järjestöt ajankohtaisista asioista. Järjestöyhteistyöryhmän monialaisuus on myös antanut mahdollisuuden poikkihallinnolliseen yhteistyöhön ja uusien kumppanuuksien luomiseen. Järjestöyhteistyöryhmän rooli sisäisen turvallisuuden ohjelmassa ei välttämättä ole ollut aina ihan selkeä, mutta järjestöt ovat kokeneet sen tärkeäksi ja saaneet näin tunnustusta myös omalle työlleen. Vastuun kantaminen sisäisen

turvallisuuden ohjelman toimeenpanosta on lisännyt yhteistyötä eri järjestöjen kesken ja vahvistanut järjestöjen asemaa myös poikkihallinnollisessa yhteistyössä.

HelsinkiMission Aggredin mukaan ministeriöyhteisyö on mahdollistanut toiminnan arvostuksen, tunnettuuden lisäämisen sekä helpottanut huomattavasti uusien viranomaiskontaktien solmimista.

Sisäisen/arjen turvallisuuden näkökulma on ollut hyvä lisä niihin näkökulmiin, joista **A-klinikkasäätiö** on tarkastellut päihde- ja riippuvuusongelmia ja muita psykososiaalisia ongelmia sekä yleistä hyvinvointipolitiikkaa. A-klinikkasäätiön mukaan tätä turvallisuusnäkökulmaa ei aiemmin ole riittävästi oivallettu, joten sisäisen turvallisuuden ohjelmalla on ollut asian edistämisessä tärkeä rooli. Yhteistyö viranomaisten ja järjestöjen välillä on lisääntynyt ja yhteinen keskustelu tullut luontevammaksi, niin valtakunnallisella kuin paikallisellakin tasolla.

Rikosuhripäivystyksen työn ja sen tunnettavuuden sekä yhteistyörakenteiden kehittymisen kannalta sisäisen turvallisuuden ohjelmalla on ollut suuri merkitys. Ohjelman avulla Rikosuhripäivystys on päässyt mukaan sellaisiin muun muassa aluehallintovirastojen koolle kutsumiin yhteistyöryhmiin, joissa tiedon leviäminen rikosuhriyöstä ja käytännön yhteistyön vahvistuminen muiden toimijoiden kanssa on suoraan parantanut rikoksen uhrien kanssa tehtävää työtä. Aluehallintovirastojen aktiivisuudessa suhteessa järjestöyhteistyöhön on kuitenkin edelleen alueellisia eroja.

Rikosuhripäivystyksen kannalta hyvin tärkeää on ollut myös järjestöjen keskinäinen yhteistyö sisäisen turvallisuuden näkökulmasta – etenkin rikosten uhrien aseman parantamiseksi. Osaamista on kehitetty yhteistyössä järjestöjen kanssa esimerkiksi toteuttamalla vapaaehtoisten koulutuksia yhteistyöllä. Rikosuhripäivystys on myös ollut mukana erilaisissa järjestöjen kehittämishankkeissa.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto arvostaa sitä, että sisäisen turvallisuuden ohjelma kokoaa yhteen eri toimijatahot ja tarjoaa yhteisen työn kohteen hyvinkin erilaisille toimijoille. Ohjelman kautta Mannerheimin Lastensuojeluliiton tekemä työ tulee paremmin näkyväksi ja yhteistyö viranomaisten kanssa kehittyy niin keskusjärjestössä kuin piirijärjestöissäkin. Esimerkiksi liiton Lapin piiri on ollut mukana Lapin lääninhallituksen ja sittemmin Lapin aluehallintoviraston sisäisen turvallisuuden ohjelman laadinnassa, toimenpideohjelman teossa ja toteutuksessa. Lisäksi piiri on osallistunut Arjen turvaa kunnissa -hankkeeseen, jonka tavoitteena on kehittää kuntiin laaja-alainen hyvinvointi- ja turvallisuusyhteistyön toimintamalli arjen turvan lisäämiseksi sekä palvelutuotannon monipuolistamiseksi. Lisäksi hankkeen tavoitteena on mahdollistaa suunnitteluvaiheesta lähtien elinkeinoelämän ja järjestöjen osallisuus hyvinvoinnin ja turvallisuuden rakentamisessa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lapin piiri tuo hankkeeseen lasten, nuorten ja lapsiperheiden näkökulmaa sekä esittelee piirin ja paikallisyhdistysten toimintoja osana arjen turvallisuutta (esim. Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilat, tukioppilastoiminta ja mediakasvatus).

Sisäisen turvallisuuden ohjelma on yksi **Liikenneturvan** toiminnan suunnittelussa käytettävistä dokumenteista. Muita asiakirjoja ovat esimerkiksi Tieliikenteen turvallisuussuunnitelma ja Hallituksen liikennepoliittinen selonteko. Liikenneturvan

toiminnan suunnittelu etenee prosessina, jossa arvioidaan liikenteen turvallisuustilannetta ja vaikuttamisen tarpeita sekä niiden keinoja ja mahdollisuuksia. Samalla arvioidaan toimintaympäristöä sekä ajankohtaisia sisäiseen turvallisuuteen vaikuttavia ja muita poliittisia asioita. Sisäisen turvallisuuden ohjelma on auttanut juuri tässä arvioinnissa ja luonut suuntaa sille, millainen turvallisuustyö on Suomessa tavoitteena.

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK toteuttaa perustoiminnassaan monin eri tavoin sisäisen turvallisuuden ohjelman tavoitteita lisätä arjen turvallisuutta ja kansalaisten turvallisuuden tunnetta sekä puuttua tehokkaasti turvallisuutta vähentäviin ongelmiin. Esimerkkejä ohjelman tavoitteisiin kiinteästi liittyvästä työstä ovat suunniteltu turvallisuuden kansalaisyksely toteuttaminen, Kainuussa tehty Arjen turva harvaan asutuilla alueilla, automaattisten sammutusjärjestelmien puolesta tehty työ sekä iäkkäiden turvallisuuden edistäminen.

SPEK:in toiminnan yksi kulmakivistä on tutkimustoiminta, jonka avulla nostetaan turvallisuuskysymyksiä yhteiskunnalliseen keskusteluun ja tuotetaan perustavanlaatuaista tietoa ilmiöistä asiantuntijoiden ja yhteiskunnallisten päättäjien tueksi. Vuonna 2014 SPEK tuotti tietoa muun muassa julkisten turvallisuuspalveluiden kustannuksista, ihmisten suhteesta omatoimiseen varautumiseen, vapaaehtoisresurssin saatavuudesta, resilienssistä ja järjestöjen roolista huoltovarmuuden vahvistajana.

Suomen Sopimuspalokuntien Liiton mukaan sisäisen turvallisuuden järjestöyhteistyöryhmässä työskentely on parantanut yhteistyötä toisaalta muiden järjestöjen kanssa, toisaalta mahdollistanut paremmin yhteyden sisäisen turvallisuuden vastuuviranomaisiin. Lisäksi sisäisen turvallisuuden ohjelma, sen valmistelu ja toimeenpanotyöhön osallistuminen ja järjestöyhteistyöryhmän jäsenyys on sitouttanut järjestöä paremmin sisäisen turvallisuuden kehittämistyöhön. Suomen Sopimuspalokuntien Liitto on myös itsenäisesti ottanut ohjelmaansa lisää turvallisuuden parantamiseen liittyviä tehtäviä, kuten turvallisuusviestinnän edistämistä sopimuspalokuntien toiminnassa.

Suomen Punainen Risti puolestaan katsoo, että järjestöyhteistyöryhmä on ollut paikka, jossa sisäisen turvallisuuden ohjelma on tullut tutuksi monelle järjestölle. Suuret järjestöt huomioidaan useimmiten, mutta järjestöyhteistyöryhmässä on annettu mahdollisuus myös pienille järjestöille. Pienetkin arjen turvallisuuden teot vievät asiaa eteenpäin ja tätä on arvostettu järjestöyhteistyöryhmässä. Moni järjestö on myös löytänyt työryhmän kautta uusia kumppanuuksia ja yhteistyömahdollisuuksia.

Järjestöjen aktiivinen rooli sisäisen turvallisuuden ohjelman valmistelussa on myös herättänyt Suomen Punaisessa Ristissä paljon ajatuksia ja toiveita ohjelman suhteen. Vapaaehtoistoiminnassa asiat eivät etene kuten työpaikalla, jossa voidaan velvoittaa tekoihin. Suomen Punaisen Ristin kokemus on, että asioiden eteneminen keskustasolta osastoihin vaatii aikaa. Toisaalta Suomen Punaisen Ristin oma valmiussuunnitteluprosessi on vahvistanut yhteistyötä viranomaisten kanssa kaikilla tasoilla. Lähes kaikki Punaisen Ristin osastot ovat päivittäneet vuosina 2012–2013 omat valmiussuunnitelmansa.

Toisissa Suomen Punaisen Ristin piireissä yhteistyö viranomaisten kanssa on ollut vahvempaa kuin toisissa piireissä. Viranomaisten omat näkemykset sisäisen turvallisuuden ohjelmasta ovat vaihdelleet eri alueilla. Toisilla alueilla asiaan on suhtauduttu välinpitämättömästi, mutta toisilla alueilla innostus yhteistyöhön on tuonut mahdollisuuksia uusin toimintatapoihin. Luonteva ja kannustava yhteistyö aluehallintoviraston kanssa on vahvistanut vapaaehtoisjärjestön roolia olla mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa alueellista ja paikallista turvallisuutta.

Suomen Punaisessa Ristin Lapin piiri on ollut tiiviisti mukana aluehallintoviraston johtamassa toimintamallissa viemässä eteenpäin harvaan asuttujen alueiden turvallisuustyötä ja Satakunnan piirissä on kyläyhteisöjen turvallisuutta viety eteenpäin järjestöjen ja kylätoimikuntien kanssa. Itä-Suomen aluehallintoviraston kannustavan asenteen myötä on Savo-Karjalan ja Kaakkois-Suomen piirissä oltu mukana suunnittelemassa ja vahvistamassa Itä-Suomen turvallisuutta teemalla ”Kaikki mukaan”.

Suomen Punaisessa Ristissä sisäisen turvallisuuden ohjelmaa on käsitelty kaikissa piireissä sekä useaan otteeseen toimihenkilöiden tapaamisissa ja koulutustilaisuuksissa. Ohjelmaa ei varsinaisesti ole integroitu järjestön omaan ohjelmaan vaan järjestö on katsonut, mitkä olemassa olevat toiminnat tukevat sisäisen turvallisuuden ohjelmaa. Sisäisen turvallisuuden ohjelma ei ole tuonut uusia toimintoja, mutta ohjelma on tuonut uusia tapoja toimia.

Naisten Valmiusliiton toiminta arjen turvallisuuden lisäämiseksi toteuttaa sisäisen turvallisuuden ohjelman tavoitteita eri keinoin. Valistaminen ja turvallisuustaitojen opettaminen naisille lisää turvallisuuden tunnetta, ennaltaehkäisee arjen vaaratilanteisiin joutumista ja antaa toimintakykyä arjen kriisitilanteissa selviytymiseen. Naisten Valmiusliitto on ammentanut näkökulmia toimintaansa sisäisen turvallisuuden ohjelmasta. Esimerkkinä on tänä vuonna aloitettu kampanja Turvallisesti seniori-iässä – Turvallisuustaidot kuuluvat kaikille, jossa kohderyhmänä ovat ikääntyneet.

Kalliolan Nuoret ry:n Poikien Talo näkee, että monet sisäisen turvallisuuden ohjelman kohdat toteutuvat osana päivittäistä työtä, johtuen järjestöyhteistyöryhmän jäsenyydestä ja yhteistyöstä eri toimijoiden kesken. Toimenpiteitä on havaittu myös muuta kautta keskeiseksi osaksi järjestössä tehtävää työtä.

Suomen Kylätoiminta ry (SYTY) on toteuttanut valtakunnallisia ja maakunnallisia turvallisuushankkeita vuodesta 2009 lähtien. Hankkeiden kautta ja verkostojen avulla yhteistyö turvallisuustoimijoiden ja viranomaisten kanssa on syventynyt. Syty arvostaa sisäisen turvallisuuden järjestöyhteistyöryhmän työskentelyä ja siinä mukana olemista. Suomen Kylätoiminta ry on liittynyt vapaaehtoisen pelastuspalvelun verkostoon ja Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK:in jäseneksi. Paikallisen turvallisuuden työ jatkuu kyläsuunnitelmien laatimisen ja päivittämisen kautta. Suomen Kylätoiminta ry kannustaa paikallistoimijoita mukaan kuntien hyvinvointi- ja turvallisuustyöhön muun muassa sähköisen hyvinvointikertomuksen avulla. Järjestön ja kentän koulutuksissa huomioidaan kylä- ja asukas yhdistysten järjestämien tapahtumien pelastussuunnitelmat, kylätalojen, kokoontumistilojen ja liikuntapaikkojen

turvallisuussuunnitelmat ja mahdollinen toimiminen häiriötilanteiden evakuointijohtokeskuksena sekä sujuva arki asuinympäristöissä ja palveluissa.

Ensi- ja turvakotien liitto pitää hyvänä sisäisen turvallisuuden ohjelman antamaa konkreettista esimerkkiä viranomaisten ja järjestöjen yhteistyöstä: ohjelman sisältötyöryhmien järjestöedustusten lisäksi säännöllisesti kokoon kutsuttu järjestöyhteistyöryhmä on pitänyt yllä tiedonvaihtoa ja muodostanut yhteistä ymmärrystä arjen turvallisuuteen liittyvästä työstä. Tämän julkaisun avulla yhteistyötä voidaan edistää myös muualla. Liitto pitää tärkeänä, että perhe- ja lähisuhdeväkivallan vastainen työ on sisäisen turvallisuuden ohjelmassa nähty osatekijänä, joka tulee huomioida niin valtakunnallisessa kuin paikallisessa turvallisuussuunnittelussa, osana resilienssin vahvistamista. Sisäisen turvallisuuden ohjelman työryhmien myötä on vahvistunut ymmärrys sen merkityksestä, että liiton jäsenyhdistykset ovat aktiivisia ja oma-aloitteisia omien paikkakuntiansa turvallisuussuunnitelmien teossa ja käytännön yhteistyössä.

4 Tästä eteenpäin – ratkaisuja ja haasteita

Järjestöyhteistyöryhmän kokouksissa on käsitelty järjestöjen kannalta keskeisiä arjen turvallisuuden teemoja ja etsitty keinoja kehittää järjestöjen välistä ja viranomaisten kanssa tehtävää yhteistyötä arjen turvallisuuden parantamiseksi. Tärkeimmiksi teemoiksi määriteltiin nuorten miesten rikoksia ennalta ehkäisevien palvelujen kehittäminen, päihteet, mielenterveys ja väkivalta sekä paikallinen turvallisuussuunnittelu ja resilienssi. Näihin teemoihin paneuduttiin syvällisemmin tavoitteena tunnistaa yhdessä keinoja ratkaista ongelmia.

4.1 Nuorten miesten rikoksia ennalta ehkäisevien palvelujen kehittäminen

1. Tavoite ja ydinkysymykset

Järjestöjen ja viranomaisten välistä yhteistyötä kehittämällä voidaan lisätä nuorille miehille tarkoitettuja, rikoksia ennalta estäviä palveluja.

Yksi keskeisistä tavoitteista on ohjata nuoria miehiä palveluihin tehokkaammin sekä tunnistaa rikoksilla tai muuten oireilevat nuoret miehet. Nuorille miehille tarkoitettuja rikoksia ehkäiseviä palveluja on saatavilla vain vähän siitä huolimatta, että nuoret miehet ovat yliedustettuina rikoksen tekijöissä ja uhreissa. Pääosa palveluista on järjestöjen ylläpitämiä. Vain pieni joukko nuorista miehistä hakeutuu tai ohjataan palvelujen piiriin.

Viranomaisten toiminta on vahvasti sektoroitunutta. Yksittäiset viranomaiset voivat omassa työssään tunnistaa nuorena heikkoja signaaleja oman tehtäväalueensa rajoissa, mutta he tarkastelevat harvoin nuoren tilannetta laajemmin. Jos nuoren elämäntilannetta ei tarkastella kokonaisuutena, saattaa hänen ohjaamisensa kokonaisvaltaisemman avun piiriin jäädä tekemättä ja negatiivinen kehitys katkaisematta. Kun apu jää sirpaleiseksi, se vain harvoin auttaa nuorta. Resurssien käytön kannalta olisi tehokkaampaa auttaa nuorta siinä vaiheessa kun hänen ongelmansa ovat vielä pienempiä eikä odottaa siihen asti, että ongelmat ovat kasaantuneet ja tarvitaan kalliita erityistoimenpiteitä.

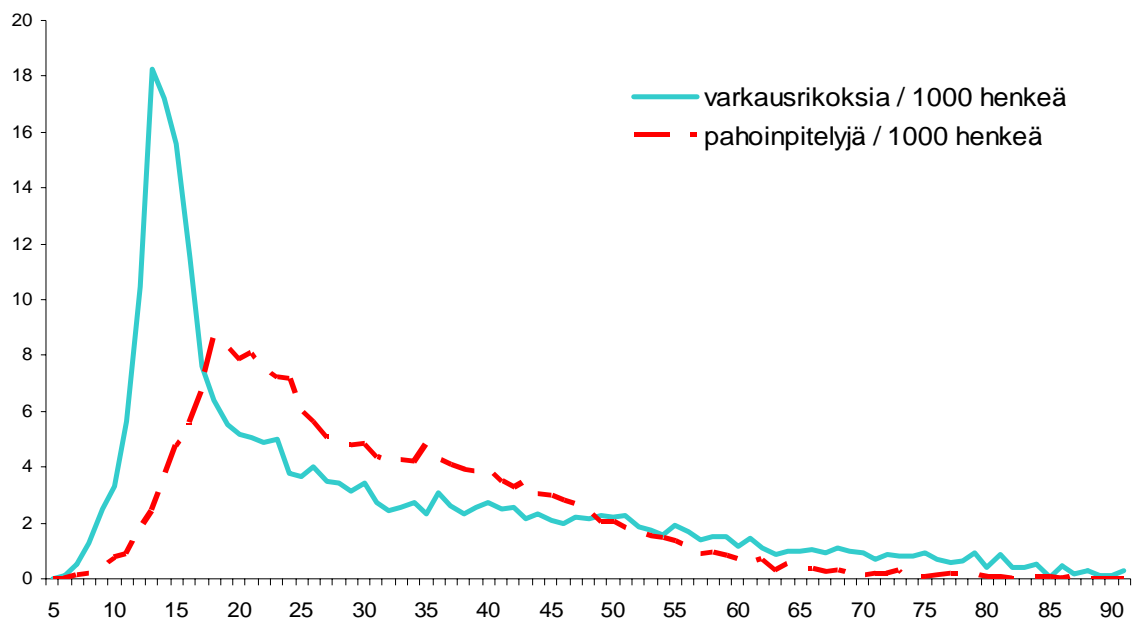
2. Nuoret miehet rikoksen tekijöinä

Seuraavassa on esitetty tilastoja, jotka kuvaavat nuorten tekemien rikosten tyypillisiä piirteitä.

Nuoruus on aktiivista rikosentekoaikaa ja monia rikoksia tehdään tyypillisesti ryhmässä. Pieni joukko nuorista tekee huomattavan suuren määrän rikoksista.

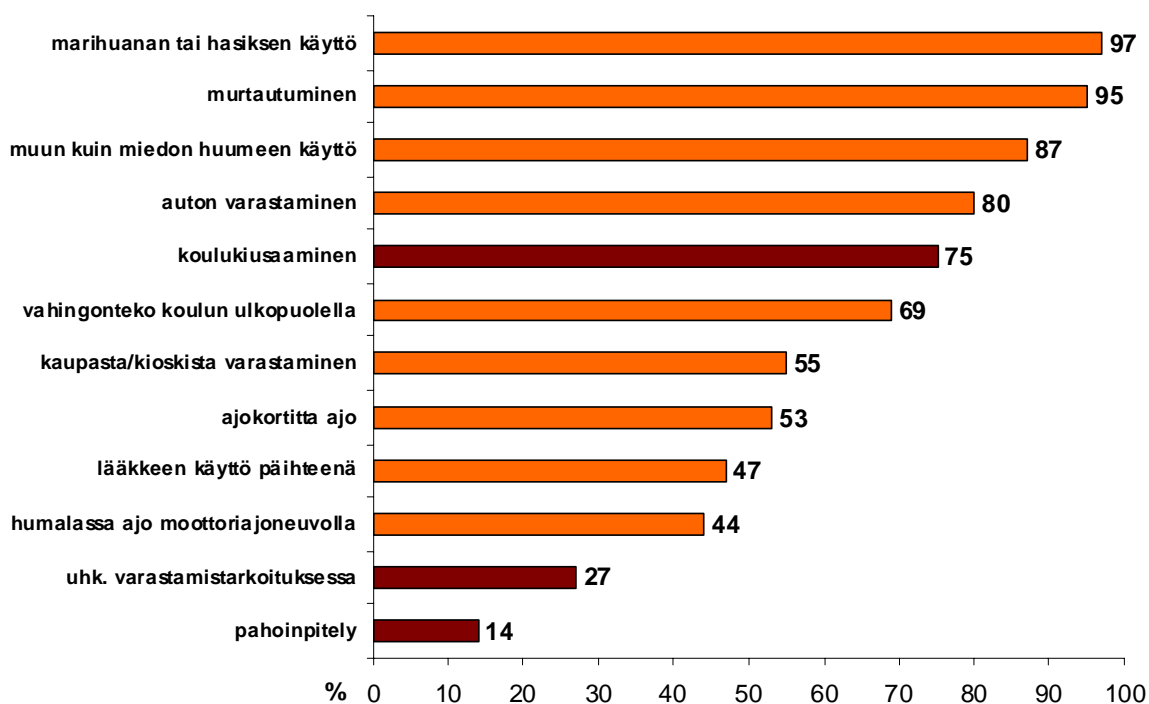
Kuvio 1. Nuoruusiässä tehdään eniten rikoksia

Varkaus- ja pahoinpitelyrikoksista poliisiin tietoon tulleet iän mukaan, 2008. Lähde: Optula

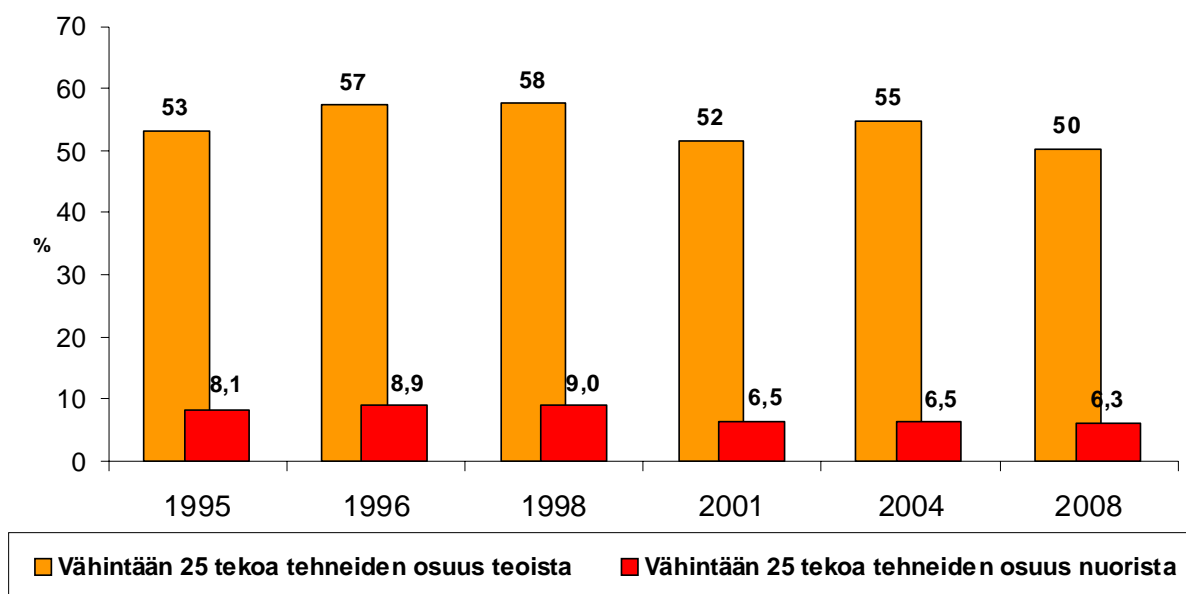

Kuvio 2. Tekojen ryhmäluonne

Teon vähintään yhden muun tekijän kanssa tehneitä (%), kuluneen vuoden tuoreimmista teoista (NRK2008) Lähde: Optula

Kuvio 3. Nuorten tekemät rikokset kasaantuvat pienelle tekijäjoukolle (15–16-vuotiaat, NRK1995-2008), Lähde: Optula

3. Mahdollisuudet – miten nuorten miesten rikoksia ennalta ehkäiseviä palveluja voidaan kehittää

Viranomaisten ja järjestöjen yhteistyötä voidaan kehittää monesta eri lähtökohdasta nuorten rikosten ehkäisemiseksi.

Mahdollisuus 1: Viranomaisten palvelunohjauksen ja palveluihin saattamisen kehittäminen

- Yhteen kokoavalle taholle ja tiedonvaihdolle viranomaisten kesken on tarve. Asiakkaasta tarvitaan riittävästi tietoa, jotta hänet osataan saattaa palveluihin. Nuoret tulee nähdä toimijoina ja huomioida heidän oma näkemyksensä tilanteestaan. Järjestötoimijoita ja palveluja on tarjolla paljon, mutta palvelut eivät parhaalla mahdollisella tavalla tavoita niitä tarvitsevia. Viranomaisten tulee tuntea palvelukenttä laajasti, jotta he osaavat tarjota juuri kyseiselle nuorelle siinä tilanteessa parhaiten sopivia palveluita. Pahimmillaan palvelun tarve saattaa herättää palvelun tarjoajassa paheksuntaa, mikä heikentää halua ohjata asiakas esimerkiksi järjestöjen palvelujen piiriin. Kaikki ongelmatapaukset tulevat ennemmin tai myöhemmin viranomaistoiminnan piiriin.

Mahdollisuus 2: Järjestöjen erilaisen lähestymistavan hyödyntäminen

- Viranomaispalvelut on rakennettu ongelmien ympärille ja palvelujen organisointi muistuttaa asiakkaiden elämän negatiivisista asioista. Järjestöillä on mahdollisuus kokonaisvaltaisempaan työskentelyyn ja positiivisempaan työotteeseen.
- Työparitoiminnan avulla voidaan tuoda yhteen erilaisia näkökulmia.

Mahdollisuus 3: Tiedon lisääminen järjestöjen voimavaroista ja osaamisesta

- Järjestökentän tuominen yhteen
- Viranomaisten tietämystä järjestöjen tarjoamista palveluista voidaan parantaa. Tällä hetkellä yksittäisten viranomaisten ja organisaatioiden välillä on suuria eroja siinä, miten paljon ne tietävät järjestöjen tuottamista palveluista. Järjestökentän tuntemisen ja erilaisten yhteistyökumppanien hakemisen tulisi olla osa viranomaisten ammattitaitoa.
- Tiedon lisääminen muuttaa myös viranomaisten asenteita niin, että järjestöjen palvelut nähdään yhä enemmän voimavarana ja viranomaistoimintaa täydentävänä. Jo nyt monet sosiaali- ja perusterveydenhuollon palvelut ovat järjestöjen hoidossa. Joissakin kunnissa esimerkiksi päihdehuolto on kokonaan järjestöjen tuottamaa.
- Järjestöt ovat asiakkaan näkökulmasta neutraaleja ja vähemmän leimaavia palvelun tuottajia. Ne eivät tarjoa välitöntä keppiä tai porkkanaa, eikä niillä ole virkavelvollisuuden kaltaista ilmoitusvelvollisuutta.
- Ratkaisuja tiedon lisäämiseksi ovat esimerkiksi palveluhakemistot, osaamiskeskukset sekä järjestöjen parempi huomioiminen viranomaistoiminnan ohjaamisessa ja johtamisessa.

Mahdollisuus 4: Erilaisten riskiryhmien huomioiminen

- Haasteena on tunnistaa ns. hiljaiset pojat, jotka ei selvästi oireile ulospäin. Näillä voi olla kohonneita turvallisuusriskejä (kiusatut, mielenterveysongelmaiset, yksinäiset, netti- ja peliaddiktit).
- Yhteistyö vanhempien kanssa on tärkeää.
- Usein nuorten rikoksentekijöiden taustalla on uhrikokemuksia, kuten henkistä tai fyysistä väkivaltaa kaveri- tai perhesuhteissa, kiusaamista, vaikeita perhesuhteita ja – tilanteita.

4. Mahdollisuuksien hyödyntäminen ja ratkaisut: jo olemassa oleva toiminta

- Alla on esitetty jo tehtyjä ratkaisuja edellä kuvattujen mahdollisuuksien hyödyntämiseksi. Se mihin esitettyyn mahdollisuuteen kukin ratkaisu ensisijaisesti vastaa, on kuvattu sivulla 41 olevassa kuvassa. Lisäksi kuvassa on nostettu esille kehittämiskohteita.

Ratkaisu 1: Sisäisen turvallisuuden ohjelma

- Toimenpiteessä 24 on päätetty Ankkuri-mallin levittämisestä valtakunnallisesti vuoteen 2014 mennessä.
- Toimenpiteessä 23 on päätetty Tie selväksi -mallin levittämisestä.
- Toimenpiteessä 37 on päätetty poliisin uhka-arviointityökaluun liitettävästä toimintamallista, jonka kautta saadaan arvio henkilön uhka- ja väkivalta potentiaalista.
- Toimenpiteessä 38 on päätetty matalan kynnyksen palvelujen edistämisestä väkivaltaongelmista kärsiville.
- Toimenpiteessä 60 on päätetty vapautuvan vangin palvelujen kehittämisestä.
- Toimenpiteessä 61 on päätetty nuorille miehille suunnattavien rikoksia ehkäisevien palvelujen kehittämisestä.

Ratkaisu 2: Miksi nuori surmaa -raportin pohjalta on ministeriryhmässä käsitelty suosituksista nuorten tekemien joukkosurmien ehkäisemiseksi.

- Perhe- ja lastensurmien ehkäisemiseksi ja estämiseksi viranomaisten välistä tiedonvaihtoa selvittävä työryhmä asetettiin 14.12.2013 osana sisäisen turvallisuuden ministeriryhmässä tehtyä päätöstä toimenpiteistä perhe- ja lastensurmien ennalta ehkäisemiseksi.

Vielä ratkaistavia kysymyksiä, jotta mahdollisuudet saataisiin hyödynnettyä

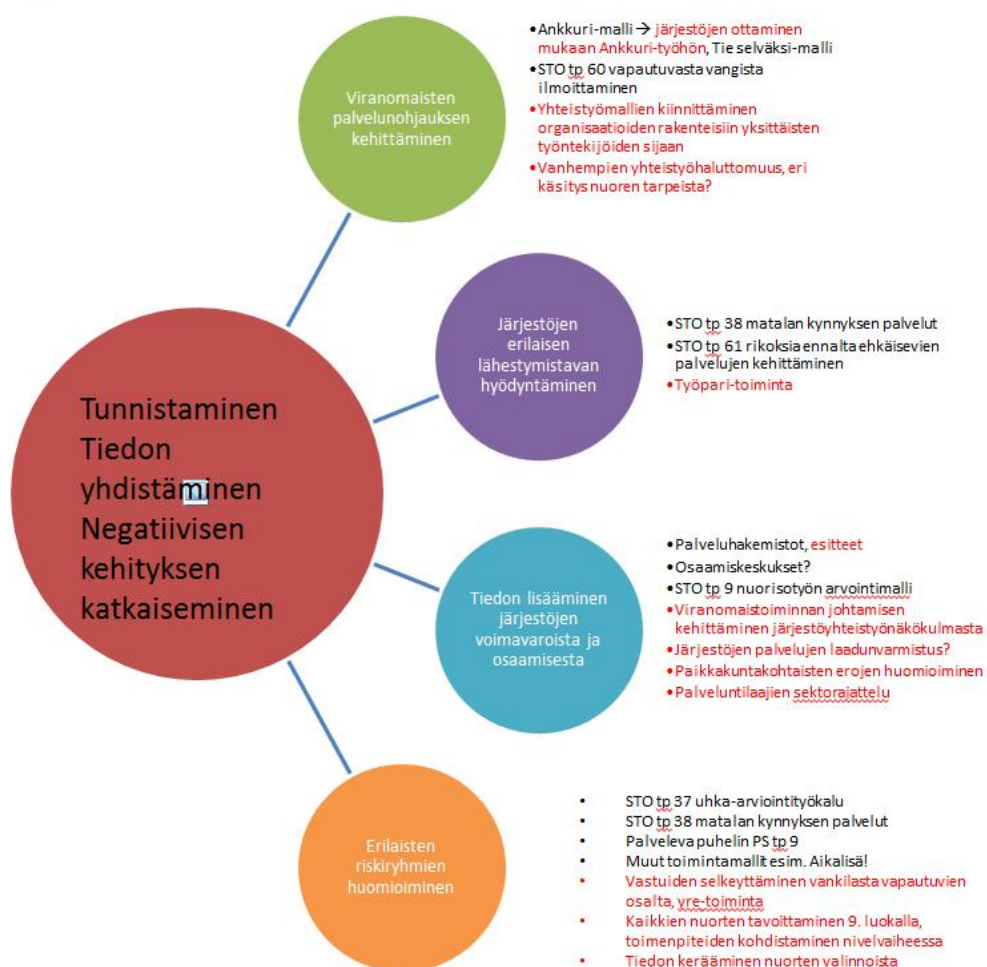
- Viranomaiset tunnistavat usein apua tarvitsevan nuoren, mutta ohjaaminen järjestöjen tuottamiin palveluihin on sattumanvaraista. Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimenpide 38 vastaa osaltaan tähän haasteeseen, mutta **palveluja on edelleen tarjolla vähän** ja on epävarmaa pystytäänkö tarjontaa lisäämään kysynnän mukaan.
- Mitä tehdä niissä tilanteissa, kun vanhemmilla on viranomaisista ja/tai järjestöistä poikkeava käsitys nuoren tarpeista ja he **suhtautuvat kielteisesti tarjottuun palveluun?**
- Miten viranomaistoiminnan johtamista voidaan kehittää järjestöyhteistyönäkökulmasta niin, että **järjestöjen rooli palvelupoluissa selkeytyisi?**
- Tulisiko **järjestöt ottaa mukaan moniammatilliseen Ankkuri-työhön?**
- Tulisiko järjestöjen palveluille kehittää jonkinlainen **laadunvarmistus**, jotta viranomaiset saattaisivat kohtaamiaan nuoria järjestöjen palvelujen piiriin nykyistä useammin?
- Kaikki nuoret tavoitetaan 9. luokalla. Olisi tärkeää kohdistaa **toimenpiteitä** juuri tähän **nivelvaiheeseen** ja minimoida uhkat. Miten tämä toteutetaan käytännössä?
- Tarvitaan **vastuiden selkeämpi määrittely vankilasta vapautuvien osalta**. Yre-toiminnan kehittäminen
- Miten kehitetään **työpari-toimintaa** niin, että järjestötyön vahvuudet saadaan hyödynnettyä?
- **Järjestökenttä on erilainen eri puolilla Suomea**. Vapaaehtoistyöntekijöiden varassa oleva toiminta on erilaista verrattuna toimintaan, jota ylläpitää palkattu henkilöstö. Miten tämä huomioidaan valtakunnallisessa kehittämistyössä?
- **Viranomaisten ja järjestöjen välinen yhteistyö tulisi kiinnittää organisaatioiden rakenteisiin**, jotta yhteistyö ei katkea ihmisten siirtyessä toisiin tehtäviin. Miten tätä työtä edistetään?
- **Kuntien tietämystä järjestöjen palveluista sektorirajat ylittävinä tulisi lisätä**. Haasteena on, että kunnat ostavat esimerkiksi joltakin järjestöltä vain päihdepalveluita eivätkä riittävästi huomioi, että päihitteet ovat monen muunkin ongelman taustalla ja järjestöllä voi olla laaja asiantuntemus aiheesta. On tärkeää kerätä ja levittää tietoa siitä, miten nuori olisi tiettyssä tilanteessa saatu toimimaan toisin ja päätymään toisenlaisiin ratkaisuihin. Tällä hetkellä on esimerkiksi hyvin vähän tutkimusta siitä, miksi nuori aktiivisesti hakeutuu toimeentulotuen piiriin.

Kuva 1. Nuorten miesten rikoksia ennalta ehkäisevien palvelujen kehittämisen ydinkysymykset, mahdollisuudet ja ratkaisut

Ydinkysymykset

Mahdollisuudet

Ratkaisut/**kehittettävää**

4.2 Päihteet, mielenterveys ja väkivalta – kierre ja kasaantuminen?

1. Tavoite ja ydinkysymykset

Järjestöjen ja viranomaisten yhteistyön tavoitteena on päihteistä, mielenterveysongelmista ja väkivallasta aiheutuvien haittojen vähentäminen kehittämällä palveluja ja toimintaa niin, että näiden ilmiöiden kierre ja kasaantuminen voidaan estää nykyistä tehokkaammin.

Päihde-, mielenterveys- ja väkivaltaongelmat kietoutuvat usein yhteen, vaikka monesti suorien syy-seuraussuhteiden löytäminen on vaikeaa. Vaikka ongelmat ovat usein monisyisiä, palvelut on usein rakennettu vastaamaan yhteen ongelmaan, joka nähdään muiden ongelmien pääsyynä. Kokonaisvaltaisen ja yhtäaikaisen avun saaminen on vaikeaa. Palveluja tulisi suunnata yksilöille ja ryhmille, joiden kohdalla riskit kasaantuvat.

Päihde- ja mielenterveysongelmat ja väkivallan käyttö ovat ylisukupolvisia ilmiöitä. Ylisukupolvisuuden katkaisemiseksi on tärkeää, että lähipiiristä ja erityisesti lapsista huolehditaan ja lakisääteiset palvelut taataan. Kuntaliiton tuoreeseen lastensuojelukyselyyn³ vastanneista 43 prosenttia katsoi että tietojen vaihdossa eri viranomaisten kesken on ongelmia, jotka heikentävät perheen mahdollisuuksia saada tarvitsemansa palvelut. Erityisesti tulee varmistaa, että turvakotipaikkoja on tarjolla riittävästi.

Niin päihde-, mielenterveys- kuin väkivaltaongelmat kärjistyvät usein ajan kuluessa. Tarvitaan riittävästi matalan kynnyksen palveluita, jotta ongelmiin voidaan puuttua ajoissa ja apua tarvitseva ihminen ohjata tarpeen vaatiessa eteenpäin. Haasteena on saada ennalta ehkäisevä työ osaksi rakenteita niin, että ongelmia ehkäistään osana jokapäiväistä työtä. Erityisesti huomiota tulisi kiinnittää ikääntyneiden palvelutarjonnan varmistamiseen, sillä ikääntyneiden päihdeongelmat tulevat lisääntymään määrän sukupolven jäädessä eläkkeelle.

Päihde-, mielenterveys- tai väkivaltaongelmasta kärsivän asiakkaan kohtaamiseksi mahdollisimman turvallisella ja mielekkäällä tavalla on tärkeää, että palveluntarjoajat luovat selkeät rakenteet ja mallit työskentelyä ja tapaamisia varten. Yhteisiä sääntöjä noudattamalla voidaan välttyä yllätyksiltä ja osataan toimia uusissa tilanteissa.

2. Päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat ja väkivalta tilastoissa

Alkoholijuomien kokonaiskulutus on laskenut vuodesta 2007 lähtien. Vuonna 2012 se laski ensimmäistä kertaa lähes kymmenen vuoteen alle 10 litran sataprosenttisena alkoholina asukasta kohden.⁴ Vuodesta 1968 vuoteen 2011 alkoholin kokonaiskulutus on kuitenkin lähes kolminkertaistunut.⁵ Pieni osa väestöstä juo valtaosan kaikesta

³ Puustinen-Korhonen, Aila (2013): Lastensuojelun kuntakyselyn tulokset. Suomen Kuntaliitto.

⁴ Alkoholijuomien kulutus 2013. Tilastoraportti 11/2013.

⁵ Päihdetilastollinen vuosikirja

alkoholista. Eniten juova kymmenys väestöstä juo noin puolet Suomessa kulutetusta alkoholista. Naisten osuus alkoholinkulutuksesta on kasvanut viime vuosikymmeninä. 15–69-vuotiaista miehistä ja naisista noin 10 prosenttia on raittiita.⁶

Tampereen yliopiston toteuttaman Nuorten terveystapatutkimus 2013⁷ mukaan raittiiden nuorten osuus on lisääntynyt 2000-luvun alusta. Nousu on jatkunut viimeisen vuoden aikana sekä pojilla että tytöillä kaikissa ikäryhmissä. Raittiiden nuorten osuus 12–16-vuotiaista tytöistä ja pojista on nyt suurimmillaan koko 2000-luvun aikana. Myös nuorten alkoholin käyttö ja humalajuominen ovat vähentyneet. Viikoittain ja kuukausittain alkoholia käyttävien osuudet ovat laskeneet 2000-luvun alkupuolelta lähtien 14–16-vuotiailla ja nyt myös 18-vuotiailla pojilla ja tytöillä. Vuosien 2011–2013 välillä myös 18-vuotiaiden tyttöjen ja poikien humalajuominen on alentunut.

Mielenterveys- ja päihdehäiriöt ovat yksi keskeisimmistä sairausryhmistä Suomessa. Suuri osa mielenterveyshäiriöistä jää kuitenkin edelleen tunnistamatta. Työkyvyttömyyseläkkeellä olijoista 44,5 prosentilla työkyvyttömyyden syynä oli vuonna 2008 mielenterveys- tai päihdehäiriö. Miehillä päihdehäiriöt ovat tavallisin mielenterveyshäiriöryhmä. Yleisimpiä päihdehäiriöt ovat nuorilla aikuisilla, eronneilla ja naimattomilla ja työttömillä.⁸ Vaikka monissa väkivallan teoissa tekijällä on taustallaan mielenterveysongelmia, ei suurin osa mielenterveysongelmallisista kuitenkaan ole väkivaltaisia. Rikosseuraamuslaitoksen selvityksen⁹ mukaan mielenterveyden häiriöt ovat vangeilla hyvin yleisiä. Esimerkiksi päihderiippuvuus oli kymmenkertaista muuhun väestöön verrattuna. Kahdella kolmasosalla vangeista todettiin jokin persoonallisuushäiriö.

Alkoholin riskikulutus ja raju humalahakuinen kertakulutus ovat merkittävät tapaturmien, onnettomuuksien, liikennerikkomusten sekä henki- ja väkivaltarikollisuuden taustatekijä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen mukaan väkivalta kasaantuu: yksi prosentti väestöstä kokee 67 prosenttia kaikesta väkivallasta. Väkivalta kohdistuu useimmiten lähipiiriin. Rikollisuustilanne 2011¹⁰ -julkaisun mukaan yksityisissä tiloissa tehtyjen rikosten osuus tilastoidussa pahoinpitelyrikollisuudessa on kasvanut jo jonkin aikaa. Perheväkivaltaan on kiinnitetty aiempaa enemmän huomiota, mikä on johtanut yksityisissä tiloissa tapahtuneiden tekojen lisääntyneeseen ilmoittamiseen poliisille. Tästä huolimatta perhe- ja lähisuhdeväkivalta jää monesti piiloon poliisilta.

Suomalainen henkirikoksen tekijä on tyypillisesti syrjäytynyt ja työtön mies, joka on tekohetkellä humalassa. Henkirikoksissa joko uhri, tekijä tai molemmat olivat alkoholin vaikutuksen alaisia 80 % tapauksista. 2000-luvun alkuvuosien jälkeen

⁶ Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009-2015. Suunnitelmasta toimeenpanoon vuonna 20113. THL:n avauksia 16/2010.

⁷ Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistiot 2013:16

⁸ Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009-2015. Suunnitelmasta toimeenpanoon vuonna 20113. THL:n avauksia 16/2010.

⁹ Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisu 1/2010.

¹⁰ Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 262.

alkoholisidonnaisten rikosten osuus kaikista pahoinpitelyrikoksista on tasaisesti laskenut. Syyinä on ollut selvänä tehtyjen rikosten määrän nopeampi kasvu.¹¹ Työssä kohdattu väkivalta on 2000-luvulla yleistynyt. Naisista työpaikkaväkivallan kohteeksi ilmoitti 2009 joutuneensa noin 5 prosenttia ja miehistä noin 2 prosenttia. Väkivallan kohtaaminen on yleisintä terveyden- ja sairaanhoidon ammateissa toimivilla naisilla. Ikääntyneisiin kohdistuu muuta väestöä huomattavasti vähemmän väkivaltaa, mutta ikääntyneisiin kohdistuva väkivalta on Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen mukaan kasvanut suhteellisesti merkittävästi.

Asunnottomuus ja päihteiden käyttö kulkevat usein käsikkäin. Suomessa on otettu käyttöön asunto ensin -periaate, jonka mukaan pitkäaikaisasunnottomille pyritään ensisijaisesti löytämään asunto eikä asunnon saannin esteenä ole päihteiden käyttö. On arvioitu, että pitkäaikaisasunnottomien asuttaminen säästää vuosittain 14 000 €/hlö. Asunto ensin -periaatteen kääntöpuolena on kuitenkin nähty, että asunnon korostaminen johtaa hoidosta tinkimiseen.

Vuoden 2012 Poliisibarometrin mukaan noin puolet kansalaisista kokee yksinolonsa turvattomaksi ainakin jossain olosuhteissa. Turvattomuutta on eniten naisten ja yli 60-vuotiaiden keskuudessa. Aiempiin vuosiin verrattuna turvattomuuden kokeminen yksinoloon liittyen on hyvin samanlaista ja turvattomuutta on jokseenkin saman verran. Lähiöissä ja muissa taajamissa asuvien keskuudessa turvattomuutta kokevien osuus on keskimääräistä suurempi. Tämä voi olla seurausta asuinalueiden polarisoitumisesta. Esimerkiksi Turussa kaupunkiseudun sosiaaliset erot eri asuinalueilla ovat kasvaneet 1990-luvun lamasta lähtien.¹² Sama kehitys on nähtävissä myös pääkaupunkiseudulla.

3. Mahdollisuudet – miten päihde- ja mielenterveyspalveluja sekä väkivaltaa ehkäiseviä palveluja voidaan kehittää

Mahdollisuus 1: Kokonaisvaltaisen lähestymistavan vahvistaminen

- Viranomaisten ja järjestöjen tulee tehdä tiiviisti yhteistyötä. Tulee huolehtia siitä, että koordinaatio eri palveluntarjoajien välillä toimii ja että jollakin on kokonaisvastuu asiakkaasta.
- Omaisten ja perheenjäsenten tarpeet ja toiveet tulisi huomioida nykyistä paremmin ja heille tulisi olla nykyistä paremmin tarjolla palveluja. Aikuisten palveluissa tulisi aina huomioida lasten tuen tarpeet. Mielenterveys-, päihde- ja väkivaltaongelmat heijastuvat aina lähipiiriin ja perheeseen. Usein seurauksena on ongelmien ylisukupolvisuus. Palveluja tulee tarjota kohdistetusti riskiryhmille.

Mahdollisuus 2: Järjestöjen erilaisen lähestymistavan hyödyntäminen

¹¹ Rikollisuustilanne 2012.

¹² Rasinkangas, Jarkko (2013): Sosiaalinen eriytyminen Turun kaupunkiseudulla - tutkimus asumisen alueellisista muutoksista ja asumispreferensseistä”. Siirtolaisuusinstituutti, tutkimuksia A 43.

- Järjestöillä on kokemusta sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisestä työstä. Tätä pitäisi osata hyödyntää, jotta voidaan oppia pois vahingollisista rooleista.
- Päihde-, mielenterveys- ja väkivaltaongelmien ennalta ehkäisy tulee liittää osaksi arkista toimintaa. Aihetta voidaan käsitellä esimerkiksi erilaisissa kerhoissa, ensikodeissa ja vapaaehtoistapahtumissa. Järjestöillä on mahdollisuus tavoittaa runsaasti erilaisia ihmisiä, jotka eivät välttämättä tule viranomaistoiminnan piiriin. Järjestöjen mahdollisuus tarjota palveluja anonymisti tekee niistä helpommin lähestyttäviä.
- Järjestöillä on ruohonjuuritason työntekijöinä monesti viranomaisia paremmat mahdollisuudet havaita uusia ilmiöitä. Tiedon saattaminen viranomaisille (esimerkiksi uudet huumeet) toimii monessa jo tapauksessa jo nyt, mutta tiedonkulkua voidaan edelleen vahvistaa. Tunnistamalla muutoksia ajattelu- tai toimintatavoissa (esimerkiksi asenteet väkivaltaa kohtaan tietyissä ryhmissä) ja ottamalla asia esille viranomaisyhteistyössä voidaan puuttua ongelmiin ennalta ehkäisevästi.

Mahdollisuus 3: Tiedon levittäminen ja asenteisiin vaikuttaminen

- Järjestöillä ja viranomaisilla on tilaisuus tuottaa luotettavaa ja asioita realistisesti kuvaavaa tietoa, jolla ennakkoluuloja saadaan lievennettyä. Asioista pitää voida puhua avoimesti myös siksi, että häpeän kulttuuri ja siitä usein seuraava ongelmien kärjistyminen saadaan estettyä.
- Oikeaa tietoa tuottamalla voidaan lieventää ympäristön pelkoja, jotka usein asettavat esteitä toiminnalle. Kokemukset osoittavat, että pelkoja on mahdollista lieventää, mutta tämä vaatii paljon työtä ja keskustelua.
- Päähteiden käyttöä, mielenterveysongelmia ja väkivaltaa käsitellään usein mediassa sensaatiohakuisesti. Asioista annetaan helposti liian yksipuolinen kuva. Aiheen käsittely esimerkiksi aikakauslehdissä on kuitenkin arkipäiväistänyt asioita ja helpottanut hakeutumista palvelujen piiriin. Asian käsittely mediassa tuo monesti palvelujen tarjoajille uusia asiakkaita ja yhteydenottoja.

Mahdollisuus 4: Yhteisten mallien luominen ja niiden toimivuuden seuranta

- Päähteistä, mielenterveysongelmista ja väkivallasta aiheutuvien uhkien, vaaratilanteiden ja ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan yhteisiä malleja siitä, miten toimia missäkin tilanteessa. Työturvallisuudesta huolehtiminen on keskeistä. Ongelmat paikallistuvat ja kohdistuvat useimmiten lähipiiriin ja palvelua tarjoaviin työntekijöihin. On tärkeää, että tilanteessa toimiminen ei ole työntekijäkohtaista. Selkeät toimintamallit voivat lisätä rohkeutta keskustella asioista ja ottaa asiakaspalvelutyössä esille vaikeita kysymyksiä kuten päähteidenkäyttöä.

- Toimintamallien vaikuttavuutta tulee arvioida ja niiden tuloksellisuutta seurata. Esimerkiksi poliisin toiminnassa esimies seuraa ja on vastuussa alaistensa toiminnan tuloksellisuudesta. Sama malli tulisi levittää sosiaali- ja terveyspuolelle.
- Työntekijän näkökulmasta tulee huolehtia siitä, etteivät yksittäiset työntekijät pyri sankaritekoihin tai vaihtoehtoisesti samastu liikaa asiakkaisiin, niin että toleranssi kasvaa liikaa. On tärkeää korostaa työpaikoilla nollatoleranssia väkivaltaan ja varmistaa kattava työnohjaus.

4. Mahdollisuuksien hyödyntäminen ratkaisut – jo olemassa oleva toiminta

Ratkaisu 1: Sisäisen turvallisuuden ohjelma

- Toimenpiteessä 3 on päätetty alueellisen ja paikallisen turvallisuutta kuvaavan tiedon lisäämisestä ja asukkaiden mukaan ottamisesta turvallisuusyhteistyöhön.
- Toimenpiteessä 17 päätetty laajasta tiedotuskampanjasta koskien lievistä pahoinpitelystä tehtyä lainmuutosta, jolla tehostetaan puuttumista lähisuhde- ja työssä kohdattuun väkivaltaan.
- Toimenpiteessä 18 on päätetty selvittää keinot suojata työpaikan henkilöstö saman tekijän aiheuttamilta rikoksilta ja häiriöiltä.
- Toimenpiteessä 24 on päätetty Ankkuri-mallin levittämisestä valtakunnalliseksi. Ankkuri-mallin kautta tavoitettuja, rikoksesta kiinni jääneistä nuorista ohjataan Helsingissä kuukausittain noin 100 mielenterveyspalvelujen tai järjestötoiminnan piiriin.
- Toimenpiteessä 35 on päätetty ikääntyneiden kotiin vietävien katkaisuhuolto- ja muiden päihdepalvelujen kehittämisestä.
- Toimenpiteessä 39 on päätetty MARAK-riskienarviointimallin kattavasta käyttöönotosta.
- Toimenpiteessä 54 on päätetty alkoholia ja päihteitä koskevan valistuksen liittämistä osaksi kaikkea turvallisuusvalistusta.
- Toimenpiteessä 55 on päätetty Pakka-toimintamallin käyttöönotosta koko maassa.
- Toimenpiteessä 58 on päätetty sopimusperusteisen yhteistyöjärjestelmän luomisesta rikosuhripalvelujen tuottajien välille.
- Sisäisen turvallisuuden ohjelman hyviin käytäntöihin sisältyvät Väkivallan katkaisu -ohjelma ja Perheväkivalta rikosprosessissa -yhteistyömalli Espoossa. Espoossa toimivasta Perheväkivalta Rikosprosessissa - yhteistyömallista on jatkokehitetty malli, jonka mukaisesti lähisuhde- ja perheväkivaltarikoksesta epäilty voidaan ohjata esitutkinnasta väkivaltaa katkaisevaan palveluun. Kehitetystä yhteistoimintamallista on julkaistu opas, joka on saatavilla nettiversiona tai tilattavissa THL:n sivuilta www.thl.fi.¹³

¹³ Oppaan nimi on Katkaise väkivalta - Lähisuhde- ja perheväkivaltarikoksesta epäillyn ohjaaminen esitutkinnasta väkivaltaa katkaisevaan palveluun.

Ratkaisu 2: Ympäristötyön levittäminen

Poliisin ja julkisten palvelujen ja asukkaiden yhteistyönä tehtävästä ympäristötyöstä on saatu hyviä kokemuksia. Ympäristötyön tavoitteena on ehkäistä ongelmia ja korjata syntyneitä ongelmatilanteita sekä huolehtia alueen turvallisuudesta ja rauhallisuudesta ja vaikuttaa asenteisiin. Ympäristötyöllä vähennetään ei-toivottuja ilmiöitä yhteisössä. Ympäristötyön elementtejä ovat toimintaympäristön kartoitus ja jatkuva arviointi, yhteistyö ja säännöllinen vuorovaikutus lähiympäristön kanssa, viranomaisyhteistyö, välitön reagointi kaikkiin yhteydenottoihin, asukasohjaus asumisyksiköissä, lähialueella tehtävä jalkautuva ympäristötyö, näkyvyys, turvallisuus ja säännöllinen dokumentointi.

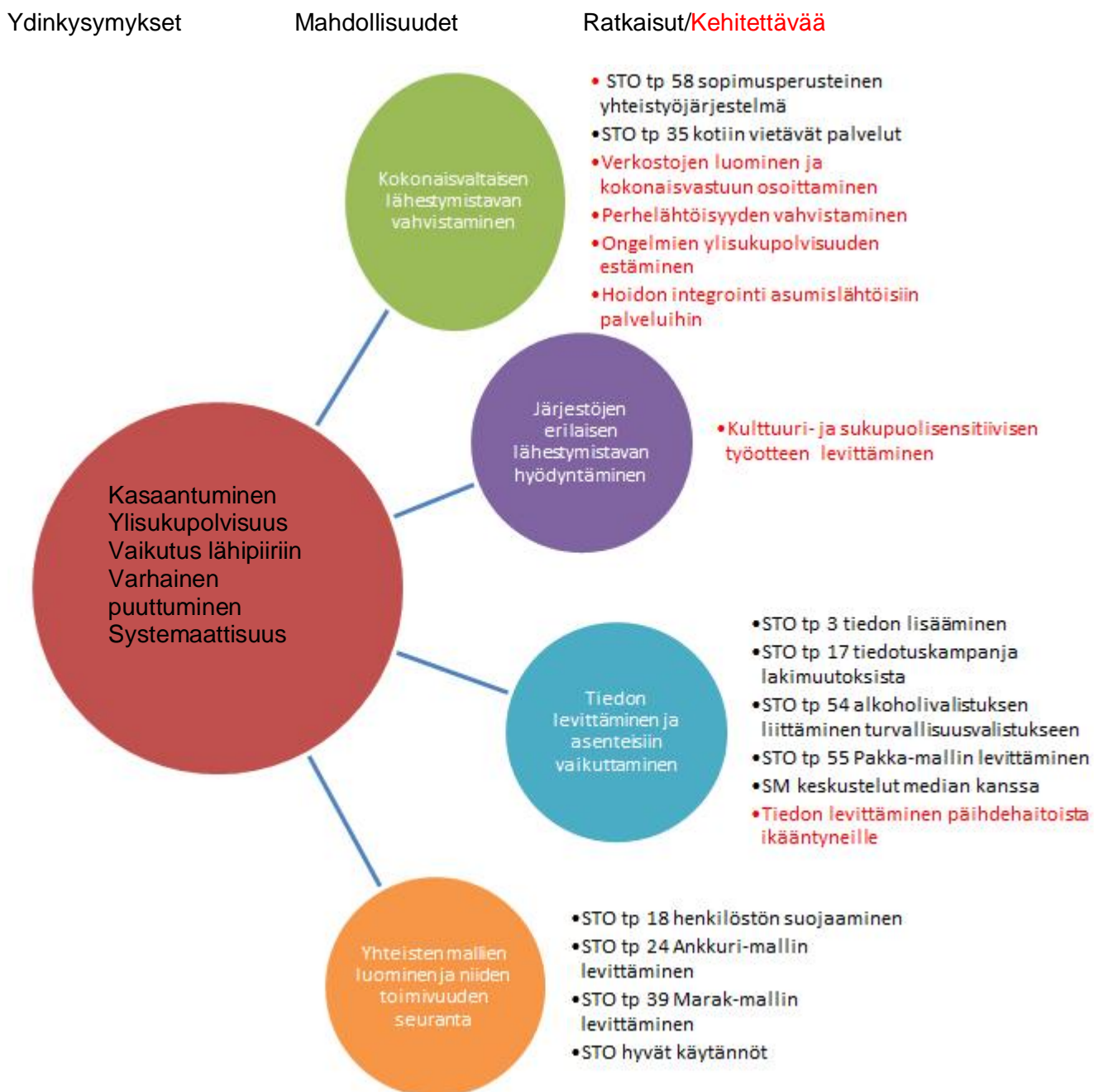
Ratkaisu 3: Keskustelu median kanssa

Sisäministeriö on järjestänyt median edustajien kanssa pyöreän pöydän keskustelutilaisuuksia muun muassa henkirikosten ja joukkosurmien ja ääriliikkeiden uutisoinnista.

Mitä vielä tarvitaan, jotta mahdollisuudet saataisiin hyödynnettyä

- Eri **palveluntarjoajien välille** tulisi luoda nykyistä **kattavammin verkostoja** ja varmistaa, että jollakin taholla on aina **kokonaisvastuu** asiakkaasta. Yhteistyön ja selkeän vastuunjaon nykyistä parempi yhteensovittaminen tulee tehdä niin, ettei kukaan jää väliinputoajaksi.
- **Perhelähtöisyyttä** eri palveluissa tulisi vahvistaa niin, että lasten hyvinvointi otetaan laissa säädetyn mukaisesti puheeksi aina vanhempia hoidettaessa. Lastensuojelulaissa edellytetään, että lapsen tuen ja suojelun tarve otetaan huomioon aikuisille suunnatuissa palveluissa. Laissa mainitaan erityisesti päihdehuolto- ja mielenterveyspalvelut (10 §). Tätä koskeva lainkohta on ollut voimassa jo vuodesta 1983. Mielenterveyspalveluissa on olemassa hyviä malleja, mutta niitä ei ole otettu riittävästi käyttöön ja levitetty esimerkiksi päihdepalveluihin. Aulikki Kananojan työryhmän loppuraportissa on esitetty useita toimenpide-ehdotuksia lastensuojelun kehittämiseksi.
- **Kulttuurisensitiivinen työote** tulisi saada laajemmin käyttöön ja **päihde-, mielenterveys- ja väkivaltakysymykset** tulisi kytkeä **vahvemmin osaksi kotouttamista**.
- **Sukupuolisensitiivisyyteen** tulisi palveluissa kiinnittää huomiota niin, että päästään eroon haitallisista roolimalleista. Erityisesti päihde- ja väkivaltaongelmat on perinteisesti yhdistetty miehiin ja naisten väkivaltaan ja päihdeongelmiin liittyy edelleen stigmatisointia.
- Tulisi varmistaa, että **asumislähtöisiin palveluihin integroidaan myös hoidontarpeen arviointi**.
- Tulee pohtia, miten voidaan nykyistä paremmin **torjua ylisukupolvisia ongelmia**. Nykyiset toimet eivät riitä, vaan ylisukupolvisuus näyttää lisääntyvän kaikkien ongelmien osalta.
- **Ikääntyneille** tulee jakaa **enemmän tietoa päihdehaitoista** ja esimerkiksi kehon fyysisten muutosten vaikutuksista alkoholin aiheuttamien haittojen lisääntymiseen. Ikääntyneiden alkoholin käytön puheeksi ottamisesta on saatu hyviä kokemuksia esimerkiksi Kymenlaaksossa ja Itä-Suomessa. Vanhuspalvelujen ja päihdepalvelujen yhteistyötä tulisi vahvistaa.

Kuva 2. Pääteistä, mielenterveysongelmista ja väkivallasta aiheutuvien haittojen vähentämisen ydinkysymykset, mahdollisuudet ja ratkaisut

4.3 Paikallinen turvallisuussuunnittelu ja resilienssi

1. Tavoite ja ydinkysymykset

Paikallisella turvallisuussuunnittelulla ja viranomaisten ja järjestöjen välisellä yhteistyöllä voidaan vahvistaa yksilöiden ja yhteisöjen resilienssiä. Resilienssillä viitataan yksilön ja yhteisön kykyyn sopeutua ja toimia joustavasti hätätilanteissa sekä nopeaa toipumista kriiseistä.

Paikallisen turvallisuussuunnittelun tavoitteena on ennalta ehkäistä ja torjua onnettomuuksia ja tapaturmia, rikoksia, häiriöitä ja parantaa ihmisten turvallisuuden tunnetta. Tavoitteiden määrittelyssä hyödynnetään yleensä valtioneuvoston periaatepäätöstä sisäisen turvallisuuden ohjelmasta.

Turvallisuussuunnitelman laatii kunnan virkamiesjohto poliisin ja pelastuslaitoksen sekä paikallisten yhteisöjen, kuten elinkeinoelämän, seurakuntien ja kansalaisjärjestöjen kanssa. Tavoitteena on, että kunnan- ja kaupunginvaltuustot käsittelevät paikalliset turvallisuussuunnitelmat ja seuraavat niiden toteutumista. Tätä kautta turvallisuus tulee osaksi kunnan tai kaupungin toimintastrategiaa ja johtamista.

Resilienssi sanana tulee englanninkielisestä sanasta "resilience" Sillä pyritään kuvaamaan yhteisön ja jokaisen yksilön kykyä sopeutua ennakoimattomiin muutoksiin ja toipua erilaisista kriiseistä ja häiriötilanteista. Resilienssin kyky kehittyy oppimisen myötä, kohtuullisia haasteita kohtaamalla. Resilienssi ei tarkoita vain varautumista vaan myös ennalta ehkäisevällä työllä ja paikallisella turvallisuussuunnittelulla on merkittävä rooli sen rakentumisessa. Eri toimijat näkevät usein resilienssin oman toimintansa kontekstissa, mutta resilienssin käsite mahdollistaa myös toimintarajat ylittävän yhteistyön. Resilienssi on myös osallistavampi termi kuin varautuminen. Resilienssiä ei ole mahdollista mitata mutta on mahdollista tunnistaa tekijöitä, jotka sen syntymiseen vaikuttavat. Laajentamalla ymmärrystä käsitteen sisällöstä on mahdollista ymmärtää, miten varautuminen, turvallisuussuunnittelu ja ennalta ehkäisevä työ liittyvät toisiinsa.

Punaisen Ristin määritelmä resilience-termille on "luonnonkatastrofeille, kriiseille tai rakenteelliselle haavoittuvuudelle alttiiden yksilöiden, yhteisöjen, organisaatioiden tai maiden kyky ennakoida, vähentää, selviytyä tai toipua näiden vastoinkäymisten aiheuttamista vaikutuksista ilman, että heidän pitkän aikavälin kehittymismahdollisuutensa vaarantuvat". Tässä raportissa resilienssillä tarkoitetaan Punaisen Ristin määritelmän mukaista resilienssiä.

Arjen turvallisuus ja varautuminen

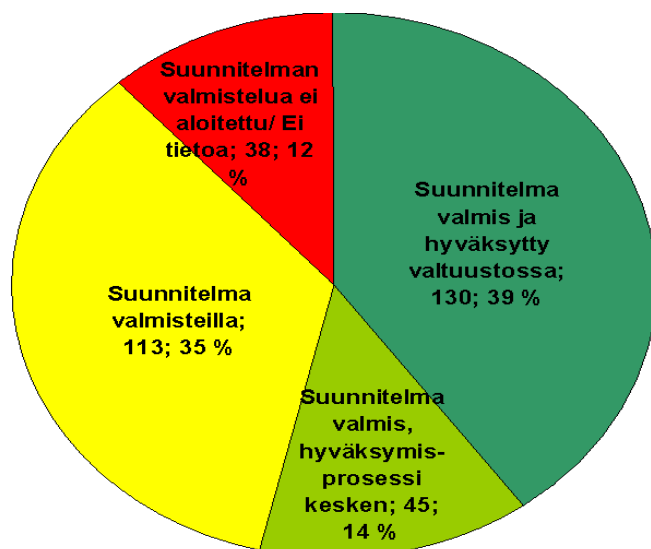

Kuvio 4. Arjen turvallisuus ja varautuminen

2. Paikallisen turvallisuussuunnittelun tilanne

Paikallinen turvallisuussuunnittelu on sisäisen turvallisuuden ohjelman ja muun arjen turvallisuusongelmia ennalta estävän työn toimeenpanoa seutukunta-, kunta- ja kylätasolla. Se tarkoittaa sellaisten turvallisuusongelmien ennaltaehkäisyä ja ratkaisua, jotka koskettavat laajaa ihmisryhmää, ovat toistuvia tai jotka yksittäisinä tapauksina eivät välttämättä ole merkittäviä, mutta joiden yhteisvaikutus on merkittävä. Se täydentää valtakunnallista ennaltaehkäisevää työtä ottamalla huomioon paikalliset olosuhteet, tarpeet ja mahdollisuudet.

Viimeksi tietoja turvallisuussuunnittelun tilanteesta on kerätty vuoden 2011 alussa. Arvion mukaan turvallisuussuunnitelmat oli jo tuolloin laadittu varsin kattavasti. Asukasluvun mukaan tarkasteltuna turvallisuussuunnitelmien alue kattaa lähes koko väestön ja vain noin 5 % väestöstä asui alueilla, joissa tällaista turvallisuusyhteistyötä ei ollut tehty.

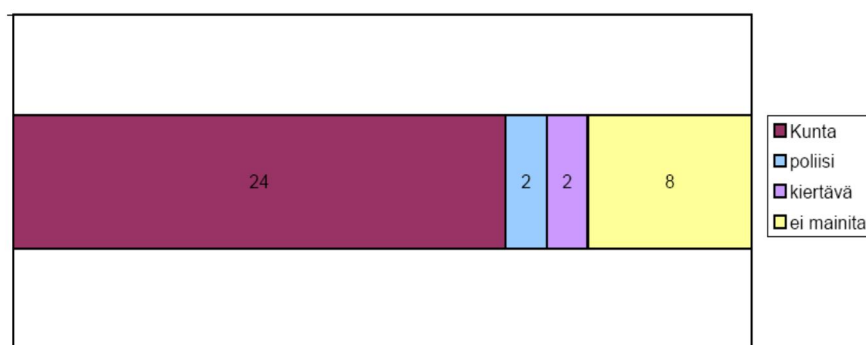

Kuvio 5. Turvallisuuksuunnitelmien käyttöönoton tilanne kunnissa vuoden 2011 alussa.

Turvallisuusyhteistyössä tavallisesti mukana ovat olleet kaupungin- tai kunnanjohtaja, poliisi, pelastustoimi, sivistystoimi, sosiaali- ja terveystoimi, tekninen toimi, vapaa-aikatoimi, perusturva ja seurakunta. Johtavassa roolissa turvallisuusyhteistyössä ovat olleet kunnat ja seuraavaksi aktiivisin on ollut poliisitoimi.

Muita, joskin harvemmin mukana olleita toimijoita ovat olleet esimerkiksi yrittäjien edustajat, vanhempainverkosto, viestintäpäällikkö, nuorisjärjestö/-parlamentti ja asukasyhdistys. Satunnaisesti mukana ovat olleet Tulli, raja-/merivartiosto sekä eri järjestöt, kuten Rikosuhripäivystys.

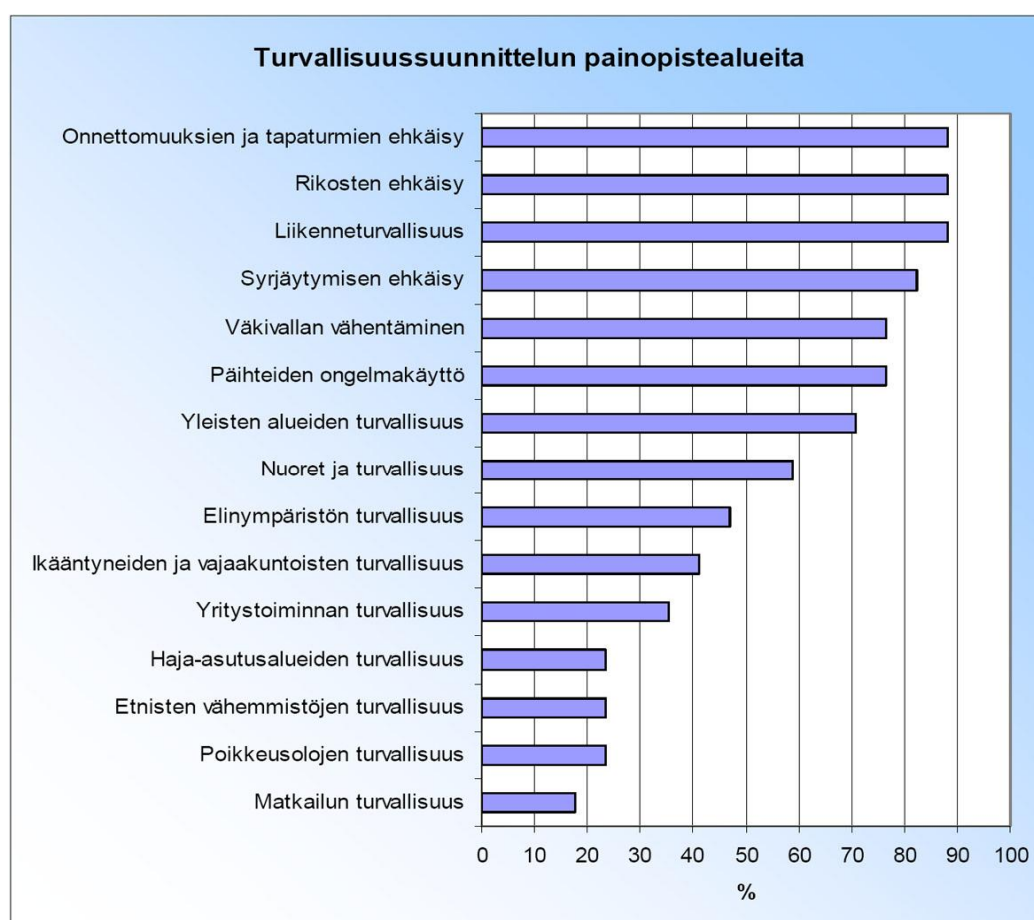
Turvallisuuksuunnittelun puheenjohtajuus

Kuvio 6. Turvallisuuksuunnittelun puheenjohtajuuden jakaantuminen eri toimijoiden välillä.

Turvallisuussuunnittelun aikaisemmin valitut painopistealueet, väkivallan vähentäminen, alkoholihaittojen torjuminen ja tapaturmien määrän vähentäminen, jatkuvat edelleen 2010-luvulla.

Uusia painopistealueita turvallisuussuunnittelussa ovat vaikuttavuuden arviointi, tietopohjan parantaminen, toimintaympäristön arviointi ja "hot spotien" tunnistaminen, kansainvälinen verkostoituminen ja verkoston kansallinen hyödyntäminen, Safe Community -toiminta ja turvallisuusviestinnän kehittäminen. Lisäksi painopisteiksi on nostettu asukkaiden mukaan saamiseen tähtäävien menettelyjen luominen, ikääntyneiden turvallisuus ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy.

Kuvio 7: paikallisten turvallisuussuunnitelmien painopistealueita (tilanne v. 2011)

Valtakunnallinen turvallisuussuunnittelun ohjauksen ja seurantarajryhmä on vuodesta 2006 edistänyt ja tukenut turvallisuussuunnittelua. Työn aluksi julkaistiin raportti *Paikallisen turvallisuustyön kehittäminen*¹⁴, jossa kuvattiin turvallisuustyön vaiheet.

Turvallisuussuunnittelu on keskeinen osa valtioneuvoston periaatepäätöksen sisäisen

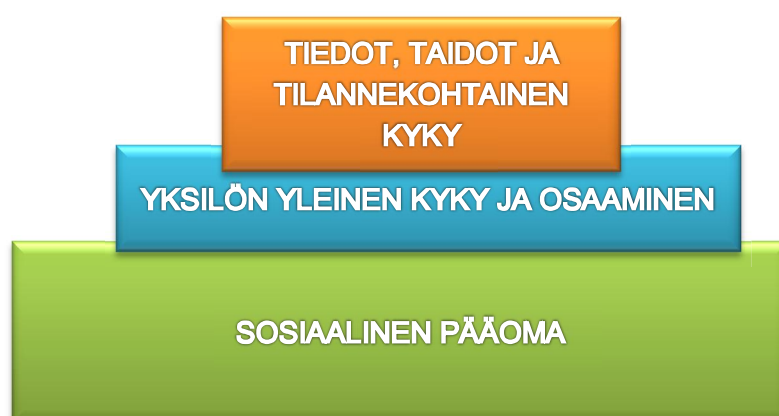
¹⁴ Julkaisu on ladattavissa sisäministeriön sivuilta osoitteessa http://www.intermin.fi/download/25035_192006.pdf.

turvallisuuden ohjelmasta toimeenpanoa, ja turvallisuussuunnittelun ohjaus- ja seurantaryhmä on osallistunut tältä osin sisäisen turvallisuuden ohjelman valmisteluun ja seurantaan.

3. Resilienssi suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa

Resilienssiä voi tarkastella siitä näkökulmasta, mitä sellaisia tietoja, taitoja ja muuta osaamista sekä resursseja yhteisön jäsenillä on, joiden avulla he selviytyvät kriisitilanteista. Näiden taitojen merkitys on kuitenkin sidoksissa siihen, millainen kriisi kulloinkin on kyseessä.

Resilienssin osatekijöitä voidaan tarkastella hierarkkisesti:

Resilienssin perusta on *sosiaalinen pääoma*. Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan tässä yhteydessä Robert Putnamin havaintoja siitä, kuinka yhteiskunnan tai paikallisen yhdyskunnan menestystä voidaan selittää sosiaalisiin normeihin, luottamukseen ja eritoten ihmisten väliseen vuorovaikutukseen liittyvillä tekijöillä. Yhteisöt, joissa on paljon järjestö- ja kerhotoimintaa ovat aktiivisempia ja menestyksekkäämpiä muun muassa demokraattisessa järjestelmässä (äänestysaktiivisuus, ehdolle asettuminen, kyky poliittisiin kompromisseihin). Toisin kuin muunlaiset pääoman muodot, sosiaalinen pääoma ei vähene vaan lisääntyy, kun sitä käyttää.

Sosiaalinen pääoma edistää ihmisten kykyä yhteistoimintaan myös hädän hetkellä ja sen jälkeen. Jos verrataan kriisiin joutuvaa "yhteisöä", joka koostuu kriisitaitoja ja valmiuksia hankkineista, mutta yhteistyöhaluttomista survalisteista ja hyvää luottamusta sekä vuorovaikutusta mutta vähän kriisitaitoja omaavaa kaupunkiyhteisöä, on kaupunkiyhteisön resilienssi nimenomaan yhteisönä korkeampi. Sosiaalinen pääoma edistää työnjakoa toipuvassa yhteisössä, kun taas survivalisti joutuu taidoistaan huolimatta itse pitämään huolta omasta ja lähipiirinsä kaikista tarpeista. Toinen peruste sille, miksi sosiaalinen pääoma on hierarkiassa tärkeämpää kuin opitut tiedot ja taidot on se, että sosiaalinen pääoma on merkityksellistä kaikissa kriiseissä eikä ainoastaan niissä, joissa juuri tietyt opitut tiedot ja taidot ovat hyödyksi.

Sosiaalinen pääoma vaikuttaa niin yksittäisten kansalaisten kuin viranomaisten ja järjestöjen toimintaan sekä toimijoina että viranomaisiin yksilöinä. On esimerkiksi

todennäköistä, että viranomaisyhteistyö on laajempaa yhteisöissä, joissa muutoinkin on enemmän sosiaalista pääomaa.

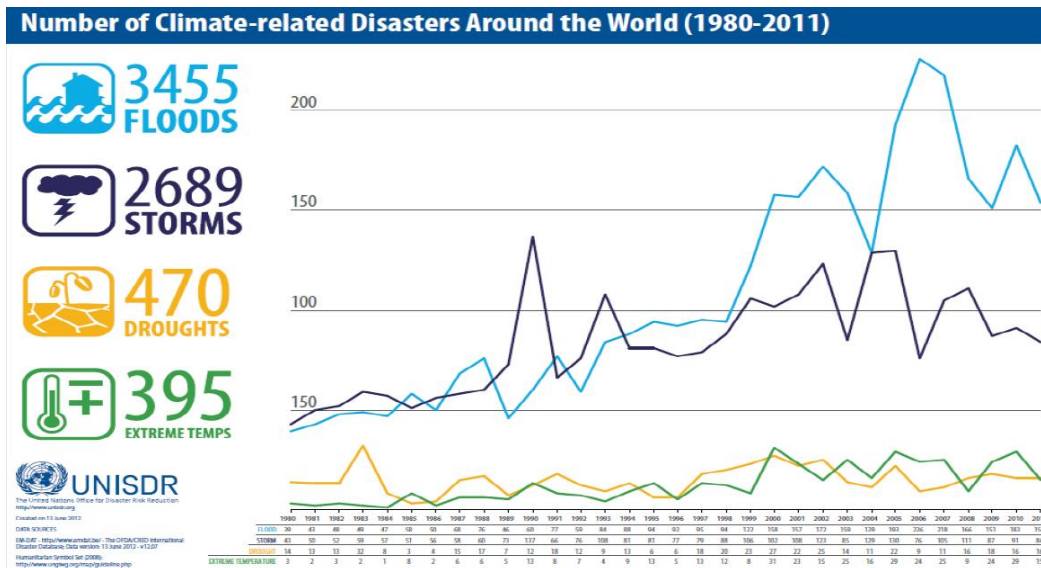
Yksilön yleinen kyky ja osaaminen kuvaavat sitä, millaisia valmiuksia ihmisillä on sopeutua kriisitilanteisiin. Käytännön tasolla tämä voi tarkoittaa sitä, että maaseudulla asuvilla on parempi fyysinen ja henkinen sietokyky sähkö- tai lämmönjakelukatkokselles, heillä saattaa olla lumenraivauskalustoa ja ovat fyysisesti terveempiä kuin esimerkiksi taajaman palvelukodissa asuvat iäkkäät.

Tiedot, taidot ja tilannekohtainen kyky kuvaavat sitä, millaisia tietoja ja taitoja ihmisellä on tuottaa ratkaisuja tietyntyyppisissä kriisitilanteissa ja niistä toipumisessa. Osa näistä tiedoista ja taidoista soveltuu useimpiin kriiseihin, mutta suuren osan merkitys vaihtelee sen mukaan, millainen kriisi on kyseessä – raivaustaidoista ei välttämättä ole hyötyä vesikriisissä, lämmönjakeluhäiriöissä tai viestintäverkon luhistuessa. Tilannekohtainen kyky kuvaa sitä, onko kriisi lamauttanut yksilöä syystä tai toisesta vai onko hän toimintakykyinen.

Suomalaisten luottamus ja usko viranomaisten toimintakykyyn on kansainvälisesti mitattuna huippuluokkaa. Tämä luottamus on syntynyt hyvinvointiyhteiskunnan onnistumisten seurauksena. Luottamuksen ja onnistumisen vastapainona on kuitenkin tapahtunut passivoitumista. Tutkimusten mukaan suomalaiset ovat antaneet paljon valtaa viranomaisille. Samalla viranomaiset ovat ottaneet tämän vastuun itselleen. Turvallisuustehtävien keskittyminen viranomaisten haltuun on muokannut käsitystä turvallisuudesta. Turvallisuus koetaan yksittäisen viranomaisen tarjoamana palveluna eikä kokonaisuutena, johon koko yhteiskunta osallistuu.

Suomalainen yhteiskunta on muuttunut merkittävästi viimeisen 30 vuoden aikana. Kun vielä vuonna 1996 Suomessa oli yli kaksisataa nimismiespiiriä ja 26 poliisilaitosta, vuonna 2014 poliisin hallinnollisten alueiden määrä on 11. Vuoteen 2004 asti jokaisella kunnalla oli oma palolaitos. Vuonna 2004 pelastustoimi siirtyi 22 alueelliseen pelastuslaitokseen. Häätäkeskuslaitos, samoin kuin muita turvallisuuteen liittyviä palveluita on koottu ja keskitetty. Organisaatiouudistusten johdosta tunne siitä, että palvelut ovat siirtyneet kauemmaksi, on lisääntynyt. Tämä vaikuttaa myös turvallisuuden tunteeseen.

Yhteiskunta on tullut tehostumisensa myötä yhä riippuvaisemmaksi infrastruktuuristaan. Yhteiskunnan keskeiset toiminnot ja viranomaisten palvelut ovat suurelta osin sähköriippuvaisia. Sähköriippuvuuden sekä sään ääri-ilmiöiden lisääntymisen myötä sään voimakkaat muutokset aiheuttavat uhkaa yhteiskunnalle.

Kuvio 8. sään ääri-ilmiöiden aiheuttamat kriisit maailmanlaajuisesti

4. Paikallisen turvallisuussuunnittelun ja resilienssin kehittäminen – mahdollisuudet

Mahdollisuus 1: Sähköisen hyvinvointikertomuksen kehittäminen ja resilienssi-indeksi

- Kunta on kansalaisen hyvinvoinnin tuottamisen palvelujen perusyksikkö. Sekä varautumis- että paikallisen turvallisuussuunnittelun työ tehdään useimmiten kuntaviitekehyksessä tai laajemmassa yhteistyössä, johon kunnat osallistuvat. *Sähköinen hyvinvointikertomus* on laajasti ihmisten hyvinvointiin liittyvillä tiedoilla johtamista ja päätöksentekoa tukeva työväline kunnille. Hyvinvointikertomus on tärkeä osa kunnan strategista toiminnan ja talouden suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Sähköinen hyvinvointikertomus lisää myös poliisin ja pelastuslaitoksen tarvetta huomioida tulossuunnittelussaan turvallisuussuunnittelu. Sisäministeriö asetti kesällä 2013 hankkeen laatimaan esityksen siitä, miten turvallisuussuunnittelun ja -yhteistyön kannalta keskeiset seikat voidaan ottaa huomioon sähköisen hyvinvointikertomuksen kehittämisessä. Työryhmän esitys lähetettiin lausuntokierrokselle kesällä 2014 ja lausuntojen käsittely on parhaillaan käynnissä. Paikallinen turvallisuussuunnittelu kehittyy, kun siihen saadaan kuntatoimijoille tuttu käyttöympäristö ja turvallisuus muuttuu abstraktista konkreettiseksi. Sähköisessä hyvinvointikertomuksessa on jo joitakin indikaattoreita, jotka ovat yhteydessä resilienssiin – tuleekin selvittää, voidaanko näistä jatkossa tehdä resilienssi-indeksi? (esimerkiksi äänestysprosentti, yhdistysten järjestäytymisaste, vapaaehtoistoiminta, jne.)

Mahdollisuus 2: Paikallinen turvallisuussuunnittelu resilienssin eri osa-alueiden tukena

- *Sosiaalinen pääoma* muodostuu laajasta kirjosta asioita, eikä sen kasvattaminen useinkaan ole paikallisen turvallisuussuunnittelun keskeisin tehtävä. Turvallisuussuunnittelua voi kuitenkin tehdä osallistavasti siten, että se on omiaan lisäämään sosiaalista pääomaa – esimerkkeinä voidaan mainita kansalaiskuulemiset, kaupunginosa- ja kyläyhdistykset, turvallisuuskävelyt, naapuriaputoiminta (STO tp:t 1 ja 2). Tämän tärkeyttä on korostettu paikallisen turvallisuusyhteistyön raportissa (vuonna 2006), jonka pohjalta turvallisuussuunnittelua on kehitetty.
- *Yksilön yleisen kyvyn ja osaamisen lisääminen* paikallisessa turvallisuussuunnittelussa on hankalaa. Tähän kuitenkin vaikuttaa se, kokevatko ihmiset tarvetta hankkia sellaisia *tietoja* ja *taitoja*, jotka muun ohessa edistävät yhteisön resilienssiä. Tällä hetkellä viranomaiset ja järjestöt tarjoavat valistusta, koulutusta ja kursseja usein siitä lähtökohdasta, että ne ovat yhteiskunnalle tärkeitä erilaisissa kriisi- ja häiriötilanteissa. Kuitenkin ihmisten osallistuminen tällaiseen toimintaan määrittyy elämyksellisyyden, yhteenkuuluvuuden tunteen tai itsensä toteuttamisen perusteella¹⁵.

Mahdollisuus 3: Elämysten ja sosiaalisen kanssakäymisen hyödyntäminen

- Ihmisten kiinnostusta resilienssiä kehittävään toimintaan voidaan nostaa elämysten ja sosiaalisen kanssakäymisen kautta. Ihmiset saattavat tulla kurssille päästäkseen kokeilemaan armeijan mönkijällä maastossa ajamista (taito). Kurssin myötä opitaan kuitenkin olemaan metsässä viikonloppu ilman sähköä (yleinen kyky). Tutustuminen ja yhdessä toimiminen lisää myös sosiaalista pääomaa luomalla yhteishenkeä yksilöllisen selviämisen korostamisen ohella.

Mahdollisuus 4: Yhteistyöverkostojen luominen ja merkityksellisyyden ylläpitäminen

- Yhteiskunnan heterogeenisyys sekä ihmis-, osaamis- ja uhkatasolla kasvaa. ihmiset ovat enenevässä määrin erilaisia (arvot, kieli, etnisyys, sosiaaliset suhteet, perheet), heidän osaamisensa kirjo on erilaista ja yhteisöjä kohtaavat uhkat ovat monimutkaistuvassa maailmassa erilaisia. Tämä tarkoittaa sitä, että turvallisuussuunnittelun sisältöä ja vakiintuneita osallistujatahoja tärkeämmäksi muodostuu se, että yhteistyöverkostot ovat olemassa jo häiriöttömässä arjessa ja että niissä on osallistujille *merkityksellistä* sisältöä. Tämä edistää paikalliseen turvallisuussuunnitteluun osallistuvien tahojen ja sitä kautta koko yhteisön resilienssiä. Tämä on tärkeä osa kriiseihin varautumista.

Mahdollisuus 5: Paikallis- ja yhdistystoiminnan hyödyntäminen

- Resilienssiä syntyy paikallisesti ihmisten voimin. Yhdistystoiminta on kuitenkin siirtynyt yhä enemmän kiinnostuksen kohteiden mukaiseksi. Tämän on

¹⁵ kts. esim. Palokuntalaisuus Suomessa 2012, ja motiivit osallistua vapaaehtoiseen toimintaan, VAPEPAn suosio virkatehtävissä avustamisen johdosta

mahdollistanut nykyaikaisen viestintäteknologian myötä tullut uusien, hyvinkin pienten harrastusmuotojen harrastajien toistensa löytäminen. Tämä voi hyödyttää resilienssiä.

5 Suositukset jatkotyölle – miten viranomaisten ja järjestöjen välistä yhteistyötä tulisi kehittää

Suositukset arjen turvallisuuden parantamiseksi:

1. Viranomaisilla ja järjestöillä tulee olla yhteisiä foorumeja

Viranomaisten ja järjestöjen välisen yhteistyön ja konkreettisten tavoitteiden toteutumiseksi on tärkeää, että on olemassa foorumeja, joissa voidaan keskustella ajankohtaisista asioista ja käsitellä asioita eri näkökulmasta. Usein foorumeja ei perusteta resurssipulasta johtuen, mutta käytäntö on osoittanut, että ajatustenvaihto on erittäin hyödyllistä ja tuo tuloksia. Parhaimmillaan yhteiset foorumit vahvistavat poikkihallinnollista yhteistyötä, luovat uusia kumppanuuksia ja toimivat nopeina palautekanavina. Yhteiset foorumit tarjoavat myös mahdollisuuden oppia eri osapuolten työstä sekä arvioida yhteistyökäytäntöjen toimivuutta ja kehittämistarpeita.

Olemassa olevia hyviä käytäntöjä

- ✓ **Turvallisuussuunnitelmien valmistelu:** turvallisuussuunnitelman alaisissa työryhmissä tehdään kuntatasoisesti yhteistyötä esimerkiksi lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi. Työryhmissä on kehitetty eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja palveluohjausta sekä vaikuttamistyötä muun muassa kampanjoinnin avulla.
- ✓ **Kova-toimikunta:** Kotitalouksien omatoimisen varautumisen ympärille on syntynyt 17 viranomaisen ja järjestön Kova-toimikunta, joka kehittää kotitalouksien varautumista.
- ✓ Lahden ensi- ja turvakoti ry:n käynnistämä ja hallinnoima, vuosina 2009–2013 toiminut **Turvallisten perheiden Päijät-Häme -hanke** kokosi laajasti yhteen paikallisia toimijoita ja kansalaisia luomaan paikallista turvallisuuskumppanuutta ja vahvistamaan turvallisuusnäkökulmaa auttamistyössä. Yhteistyön myötä rakentui turvallisuusseula ja muita pilotoituja käytännön menetelmiä, sekä resurssikeskus.

2. Palveluohjausta tulee kehittää

Järjestötoimijoita ja erilaisia palveluja on tarjolla paljon, mutta palvelut eivät parhaalla mahdollisella tavalla tavoita niitä tarvitsevia. Monesti viranomaiset eivät tunne järjestöjen palveluja riittävästi, mistä syystä palveluihin ei osata ohjata. Joissakin tapauksissa kyse voi olla myös ennakkoluuloista, jotka luovat juopaa viranomaisten ja järjestöjen välille. Viranomaisten tuntemusta palvelukentästä tulee vahvistaa, jotta he

osaavat tarjota parhaiten sopivia palveluita asiakkailleen. Järjestökentän tuntemisen ja erilaisten yhteistyökumppanien hakemisen tulisi olla osa viranomaisten ammattitaitoa. Ratkaisuja tiedon lisäämiseksi ovat esimerkiksi palveluhakemistot, osaamiskeskukset sekä järjestöjen parempi huomioiminen viranomaistoiminnan ohjaamisessa ja johtamisessa.

Olemassa olevia hyviä käytäntöjä

- ✓ **Helsingin poliisin ja Aggredin välinen yhteistyö:** Aggredi pitää Helsingin Ankkuri/Monni-ryhmän kanssa yhteistä viikonloppupäivystystä Pasilan poliisilaitoksella. Toiminnan tarkoituksena on tehostaa asiakkaiden hoitoon kiinnittymistä ja tavoitettavuutta.
- ✓ **Väkivallan katkaisu -ohjelma yhteistyömalli Espoossa:** Lähisuhde- ja perheväkivaltarikoksesta epäilty ohjataan esitutkinnasta väkivaltaa katkaisevaan palveluun Espoon Lyömättömään linjaan.
- ✓ **Rikosuhripäivystyksen Visitor-työ:** rikoksen uhrin tukipalvelu viedään lähelle asiakasta viranomaisen (esim. poliisi, käräjä- tai hovioikeus) tai muun toimijan (esim. turvatalo) luokse tiettyinä päivinä viikossa. Näin madalletaan avun saannin kynnyistä ja vähennetään asiakkaiden kulkemista palveluluukulta toiselle.
- ✓ **MARAK-työryhmät:** MARAK-työryhmät kehittävät yhteistyötä viranomaisten ja järjestöjen välillä vakavan parisuhdeväkivallan vähentämiseksi. MARAK:in kautta järjestöjen tuottama tukihenkilöpalvelu on suoraan viranomaisten toimenpiteiden tukena yksittäisen lähisuhdeväkivallan uhrin auttamisessa.
- ✓ **Poliisikuulustelujen järjestäminen järjestön tiloissa:** Monika-Naiset Liitto on tarjonnut omat tilansa (Voimavarakeskus tai Turvakoti Mona) poliisikuulusteluja varten tilanteissa, joissa asiakkaalla on korkea kynnys tai he eivät ole turvallisuussyistä voineet lähteä pois turvakodista. Samalla on voitu järjestää paikalle tulkin lisäksi omakielinen tukihenkilö.
- ✓ **Arjen turvaa kunnissa -hanke:** Pohjoisen kunnissa kehitetyssä hankkeessa tiivistetään pilottikuntien, viranomaisten, järjestöjen ja elinkeinoelämän toimijoiden välistä yhteistyötä ja kannustetaan kuntalaisia vastuunottoon sekä omastaan että lähipiirinsä hyvinvoinnista ja turvallisuudesta. Keskeistä on resurssien aiempaa tehokkaampi koordinointi ja hyödyntäminen sekä painopisteen siirtäminen korjaavasta työstä ehkäisevään työhön.

3. Järjestöjen erilaista lähestymistapaa ja tietoa kentältä tulee hyödyntää laajemmin

Järjestöillä on mahdollisuus tavoittaa runsaasti erilaisia ihmisiä, jotka eivät välttämättä pääse tai halua tulla viranomaistoiminnan piiriin. Järjestöjen mahdollisuus tarjota palveluja joustavasti ja anonyymisti tekee niistä helpommin lähestyttäviä. Erityisesti verkossa tehtävällä työllä on saatu hyviä tuloksia vaikeiden asioiden käsittelyssä. Järjestöillä on ruohonjuuritason työntekijöinä monesti viranomaisia paremmat mahdollisuudet havaita uusia ilmiöitä. Tiedon saattaminen viranomaisille toimii monessa jo tapauksessa jo nyt, mutta tiedonkulkua voidaan edelleen vahvistaa. Viranomaisten ennalta ehkäisevää työtä tehostaisi se, jos järjestöjen tunnistamat

muutokset uudet ilmiöt ja heikot signaalit tulisivat entistä paremmin viranomaisten tietoon.

Olemassa olevia hyviä käytäntöjä

- ✓ **Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä**, jota koordinoidaan Joutsenon vastaanottokeskuksesta, tekee sopimukseen perustuvaa yhteistyötä tiettyjen ihmiskaupan uhrien kanssa työskentelevien kansalaisjärjestöjen kanssa. Järjestöt voivat tällä tavalla käynnistää auttamistoimet. Näin järjestöt ja viranomaiset tekevät käytännön yhteistyötä sellaisten ihmisten auttamiseksi, jotka eivät osaa tai halua heti turvautua viranomaisten apuun.
- ✓ Tampereella on kehitetty ihmiskaupan uhrin tunnistamisen ja auttamisen ns. **Tampereen toimintamallia** tiiviissä yhteistyössä viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Mallissa on luotu paikallistason auttamispolku uhreille, jotka eivät vielä ole auttamisjärjestelmän piirissä. Kehitystyötä on tehty Tampereen kaupungin sosiaalipäivystyksen, Pro-tukipisteen ja Rikosuhripäivystyksen aloitteesta ja johdolla. Laajassa yhteistyössä ovat olleet mukana myös mm. Sisä-Suomen poliisilaitos, Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, työsuojelu, ammattiliitto PAM, Tampereen seurakunnat ja SPR.
- ✓ **Dusti-ryhmätoimintamalli**: Miehen Linja on Lyömätön Linja Espoossa ry:n kulttuurisensitiivinen palvelu, joka on suunnattu maahan muuttaneille miehille. Miehen linjassa on kehitetty vuodesta 2009 lähtien Dusti-ryhmätoimintamallia. Dusti -ryhmätoimintamalli toteutetaan yhteistyössä Espoon maahanmuuttajapalveluiden kanssa. Dusti -ryhmätoiminta ehkäisee väkivaltaa, toimii kotoutumisen apuvälinenä ja ehkäisee maahan muuttaneiden miesten syrjäytymistä.

4. Avoimuutta ja ennakkoluulottomuutta tulee lisätä

Moneen rikokseen ja turvallisuutta ja hyvinvointia heikentävään toimintaan, kuten päihteiden liikakäyttöön, liittyy edelleen häpeää. Tämän seurauksena moneen ongelmaan ei puututa riittävän ajoissa, uhri ei saa tukea eikä hänen oikeusturvansa toteudu. Järjestöt ja viranomaiset voivat yhdessä edistää avointa keskustelua vaikeistakin asioista. Järjestöillä ja viranomaisilla on tilaisuus tuottaa luotettavaa ja asioita realistisesti kuvaavaa tietoa, jolla ennakkoluuloja saadaan lievennettyä. Asioista pitää voida puhua avoimesti myös siksi, että häpeän kulttuuri ja siitä usein seuraava ongelmien kärjistyminen saadaan estettyä. Oikeaa tietoa tuottamalla voidaan lieventää ympäristön pelkoja, jotka usein asettavat esteitä toiminnalle. Asian käsittely mediassa tuo monesti palvelujen tarjoajille uusia asiakkaita ja yhteydenottoja.

Olemassa olevia hyviä käytäntöjä

- ✓ Sisäministeriön koordinoimassa **Right to Choose** -hankkeessa pyritään vähentämään seksuaalista väkivaltaa ja häirintää voimaannuttamalla nuoria naisia, lisäämällä aiheesta käytävää keskustelua ja poistamalla uhrin kokemaa häpeää ja syyllisyyttä. Hankkeen nettisivut on julkaistu osoitteessa choose.fi.
- ✓ **Mun kroppa, mä päätän** -hankkeen tavoitteena on, että nuoret tiedostavat omat seksuaaliset oikeutensa ja heitä loukkaavan käyttäytymisen. Nuorten tulisi

- myös tunnistaa uhkatilanteita ja uskaltaa puhua itseensä kohdistuneesta loukkauksesta. Hankkeen sivut löytyvät osoitteesta munkroppa.fi.
- ✓ Rikosuhripäivystys on tuottanut kaksi **videota, jotka käsittelevät katuväkivaltaa ja seurusteluväkivaltaa**. Videoiden tarkoituksena on lisätä avointa keskustelua ja rohkeutta hakea apua. Videot ovat katsottavissa www.riku.fi/nuoret).
 - ✓ **Tuki verkossa:** Verkkoauttamisesta apua hakevat ihmiset uskaltavat usein palvelun anonyymiyden vuoksi kertoa asioista, joita he eivät ehkä muuten nostaisi esille. Esimerkiksi Rikosuhripäivystyksen nuorten työssä kehitetty chat-palvelu on auttanut tavoittamaan aiempaa selvästi enemmän nuoria rikoksen uhreja ja yhteydenotoissa nousee usein esille hyvinkin raskaita kokemuksia. Ensi- ja turvakotien liitto ylläpitää Nettiturvakotia (www.turvakoti.net), joka auttaa väkivallan kaikkia osapuolia tarjoamalla heille tietoa, keskusteluapua ja vertaistukea.

5. Sähköistä hyvinvointikertomusta tulee kehittää edelleen ja luoda resilienssi-indeksi

Sähköinen hyvinvointikertomus on tärkeä osa kunnan strategista toiminnan ja talouden suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Sähköinen hyvinvointikertomus on käytössä jo yli 200 kunnassa. Sen tarkoituksena on tuoda yhteen eri suunnitelmia ja viedä ne osaksi päätöksentekoa. Sisäministeriö asetti kesällä 2013 hankkeen laatimaan esityksen siitä, miten turvallisuussuunnittelun ja -yhteistyön kannalta keskeiset seikat voidaan ottaa huomioon sähköisen hyvinvointikertomuksen kehittämisessä. Järjestöjen tuottama tieto on tärkeää saada osaksi sähköistä hyvinvointikertomusta. Sähköisessä hyvinvointikertomuksessa on jo joitakin indikaattoreita, jotka ovat yhteydessä resilienssiin. Tulee selvittää, voidaanko näistä jatkossa luoda resilienssi-indeksi.

6. Osallisuutta tulee vahvistaa

Jokainen vaikuttaa omalla käytöksellään ja toiminnallaan lähiympäristönsä turvallisuuteen. Turvallisuussuunnittelu tulee tehdä osallistavasti siten, että kansalaiset saavat äänensä kuuluviin – esimerkkeinä voidaan mainita kansalaiskuulemiset, kaupunginosa- ja kyläyhdistykset, turvallisuuskävelyt ja naapuriaputoiminta. Järjestöt tarjoavat kansalaisille väylän päästä mukaan vaikuttamaan arjen turvallisuuteen. Ihmisten kiinnostusta omaan ja yhteisön turvallisuutta lisäävään toimintaan voidaan nostaa elämysten, itsensä toteuttamisen ja sosiaalisen kanssakäymisen kautta. Ihmisten paikallista verkostoitumista tulee tukea ja mahdollistaa osallistuminen lyhytkestoiseen turvallisuustyöhön. Joukkoistaminen ja elämykselliset tapahtumat innostavat ihmisiä mukaan.

- ✓ Ensi- ja turvakotien liiton Vapaaehtoisuutta ja osallisuutta -hanke julkaisee vuonna 2014 Osallisuus-käsikirjan.

7. Vapaaehtoisia tulee hyödyntää koko auttamisketjussa

Suomessa tapahtuu vuosittain satoja eriasteisia onnettomuuksia sekä normaaliarjesta poikkeavia häiriöitä, kuten myrskyjä, jotka vaikuttavat satojentuhansien ihmisten

elämään. Järjestöjen rooli ihmisten arjessa on merkittävä. Viranomaiset hyödyntävät vapaaehtoisresurssia päivittäistehtävissä joiltakin osin, mutta esimerkiksi myrskyjen, tulvien ja muiden uhkien aiheuttamissa normaalista poikkeavissa tilanteissa avuntarve kasvaa ja monipuolistuu. Avun ketjua ei kuitenkaan ole kaikilta osin suunniteltu. On ennustettu, että kolmannen sektorin rooli tulee korostumaan yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten, kuten kaupungistumisen ja väestön ikääntymisen myötä. Tämä lisää tarvetta uusille toimintavoille, kokeiluille ja yhteistoiminnalle.

Palvelumuotoilussa ja auttamistoiminnan lähtökohtana tulisi nähdä nykyistä vahvemmin avuntarvitsijoiden tarpeet niin arjessa kuin erilaisissa onnettomuuksissa ja häiriötilanteissa. Uusien toimintamallien kehittämisessä tulee hyödyntää järjestötoiminnan joustavuus ja mahdollisuudet ulottaa toiminta kattamaan myös viranomaisten vastuiden väliin tai ulkopuolelle jäävät tarpeet. Tärkeitä kehittämiskohteita ovat esimerkiksi kolmannen sektorin näkökulmasta yhteisöjen palautumiseen sekä onnettomuuksien jälkihoitoon liittyvät tehtävät.